Nauka zbawienna na missyi Societatis Jesu zwyczayna (Lwów 1767)

NARODOWY PROGRAM
ROZWOJU HUMANISTYKI

Publikacja finansowana w ramach programu
Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą
„Narodowy Program Rozwoju Humanistyki" w latach 2016–2020

Projekt badawczy pt.:
Repertuar muzyczny Towarzystwa Jezusowego
w Rzeczpospolitej Obojga Narodów (1565–1773)

Simon Maychrowicz
1717–1783

Nauka zbawienna na missyi Societatis Jesu zwyczayna (Lwów 1767)

ed. facs. Oksana Shkurgan

Fontes Musicæ in Polonia

Warszawa 2018
Wydawnictwo Naukowe Sub Lupa
Fontes musicæ in Polonia, B/IV

Fontes Musicæ in Polonia
www.fontesmusicae.pl
seria B, vol. IV

Redaktorzy serii | General Editors
Bogna Bohdanowicz, Tomasz Jeż

Rada Naukowa | Scientific Council
dr hab. Paweł Gancarczyk, prof. Instytutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk
dr hab. Agnieszka Leszczyńska, Uniwersytet Warszawski
dr hab. Aleksandra Patalas, Uniwersytet Jagielloński
dr hab. Danuta Popinigis, prof. Akademii Muzycznej w Gdańsku
dr hab. Barbara Przybyszewska-Jarmińska, prof. Instytutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk
prof. dr hab. Marcin Szelest, Akademia Muzyczna w Krakowie
mgr Ewa Hauptman-Fischer, Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie (sekretarz | secretary)

Recenzent | Review
dr hab. Beata Lorens, prof. Uniwersytetu Rzeszowskiego

Na okładce | Cover photo
Szymon Majchrowicz, *Nauka zbawienna na missyi Societatis Jesu zwyczayna* (Lwów 1767), k. | c. A_{12}r
Dział Starych Druków Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, sygn. XVIII-3976-II
Old Prints Department of the Library of the Ossoliński National Institute in Wrocław, shelf mark XVIII-3976-II

Tłumaczenia | Translations
Tomasz Zymer

Korekta językowa | Proofreading
Halina Stykowska

Projekt i wykonanie układu graficznego | Graphic design and page layout
Weronika Sygowska-Pietrzyk

© Oksana Shkurgan

Instytut Muzykologii Uniwersytetu Warszawskiego

Wydawnictwo Naukowe Sub Lupa
ISBN: 978-83-65886-51-4

Pieśni misji jezuickich wydane w druku *Nauka zbawienna na missyi Societatis Jesu zwyczayna* (Lwów 1767) Szymona Majchrowicza

Jednym z aktywnie działających w XVIII wieku na ziemiach Rzeczypospolitej misjonarzy, który zyskał opinię wielkiego kaznodziei, był ksiądz Szymon Majchrowicz (1717–1783), jezuita, pisarz polityczny i religijny, autor druku o treści katechetycznej zatytułowanego *Nauka zbawienna na missyi Societatis Jesu zwyczayna* (Lwów 1767)[1], zawierającego poetyckie teksty pieśni religijnych. Publikowany w niniejszej edycji w postaci faksymile unikatowy egzemplarz tego dzieła przechowywany jest obecnie w Dziale Starych Druków Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu pod sygnaturą XVIII-3976-II (d. sygnatura: 10.839). Omawiany lwowski druk, o wymiarach 85 × 135 mm, liczy 24 karty (składki: A_1–A_{12}, B_1–B_{12}). Jest to drugie wydanie *Nauki zbawiennej na missyi Societatis Jesu zwyczaynej*, o czym świadczy widniejąca na karcie tytułowej informacja: „znowu przedrukowana w Lwowie Roku Pańskiego 1767" (zob. faksymile, s. 3). W tytule publikacji brakuje imienia i nazwiska autora. Jednak z imprimatur zamieszczonego na odwrocie ostatniej karty można się dowiedzieć, że był nim jezuita, misjonarz diecezji przemyskiej, ks. Szymon Majchrowicz: „Doctrina tam salutaris a Patre Simon[e] Maychrowicz SJ Missionario per [dioe]cesim Premisliensem" (zob. faksymile, s. 50).

[1] [Szymon Majchrowicz], *Nauka zbawienna na missyi Societatis Jesu zwyczayna. Krótko obiaśniaiąca co każdy powinien wiedzieć, czynić, y czego się wystrzegać. Z pozwoleniem Starszych znowu przedrukowana w Lwowie Roku Pańskiego 1767*, [Lwów]: w Drukarni J K M Akademii Societatis Jesu 1767.

Drugie wydanie tego druku najprawdopodobniej nie różniło się od jego pierwszej, nieznanej nam dziś edycji, która zapewne ukazała się we Lwowie w 1764 roku[2], niedostępnej jednak bibliografom oraz badaczom już w początkach XX stulecia[3]. W pierwszych dekadach ubiegłego wieku historyk literatury ukraińskiej Mychajło Wozniak (1881–1954) korzystał już z drugiej edycji tego druku z 1767 roku, egzemplarza przechowywanego wtedy w zbiorach lwowskiej biblioteki im. Ossolińskich pod sygnaturą 10.839[4]. Był to zatem ten sam egzemplarz, który obecnie znajduje się w książnicy wrocławskiej. Jest to zresztą jedyny zachowany do dziś egzemplarz, który odnotowują współczesne katalogi[5].

O autorze *Nauki zbawiennej*… zachowały się dość skromne dane biograficzne[6]. Wiadomo, że Szymon Majchrowicz (Maichrowicz, Maychrowicz) urodził

[2] Pierwsze wydanie *Nauki zbawiennej na missyi Societatis Jesu zwyczaynej* opublikowane we Lwowie w 1764 roku, lecz bez podania autora, odnotowano w: Józef Brown, *Biblioteka pisarzów assystencyi polskiéj Towarzystwa Jezusowego: powiększona dwoma dodatkami, z których pierwszy zawiera polskie i rossyjskie tłomaczenia, drugi wydania pisarzy Towarzystwa Jezusowego do innych assystencyi należących w Polsce i Rossyi*, Poznań: Ludwik Merzbach 1862, s. 89–90. Pierwsze wydanie pracy Majchrowicza, które ukazało się przed 1767 rokiem, bez miejsca publikacji, odnotowano w: *Bibliografia literatury polskiej. Nowy Korbut (Oświecenie)*, t. 5, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy 1967, s. 286.

[3] Karol Estreicher (*Bibliografia polska*, t. 23: *Stólecie XV–XVIII*, Kraków: Akademia Umiejętności 1910, s. 66) notuje już tylko wydanie druku z 1767 roku. Drugie wydanie omawianego lwowskiego starodruku z 1767 roku przywoływano w: Михайло Возняк, *Матеріяли до історії української пісні і вірші. Тексти і замітки*, Львів: Друкарня Наукового Товариства ім. Шевченка 1914 (*Українсько-руський архів*, 10), s. 351, 363.

[4] Михайло Возняк, *Матеріяли до історії*…, *op. cit*., s. 351.

[5] Я[ким] П[рохорович] Запаско, Я[рослав] Д[митрович] Ісаєвич, *Пам'ятки книжкового мистецтва: каталог стародруків, виданих на Україні*, кн. 2, ч. 2: *(1765–1800)*, Львів: Видавництво при Львівському державному університеті видавничого об'єднання „Вища Школа" 1984, nr 2479, s. 18.

[6] Dane biograficzne Szymona Majchrowicza podano w: *Bibliografia literatury polskiej…*, *op. cit*., s. 286; Stanisław Grzybowski, *Majchrowicz Szymon*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 19: *Machowski Wawrzyniec – Maria Kazimiera*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk: Ossolineum 1974, s. 157; *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, opr. Ludwik Grzebień przy współpracy zespołu jezuitów, Kraków: Wydawnictwo WAM 1996, s. 400; *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, opr. Ludwik Grzebień przy współpracy zespołu jezuitów, wyd. 2, Kraków: Wydawnictwo WAM 2004, s. 400.

się 9 listopada 1717 roku na terenie Małopolski. Uczył się filozofii w kolegium jezuickim w Koszycach. 3 sierpnia 1741 roku wstąpił do nowicjatu jezuickiego w Krakowie. W latach 1743–1745 w kolegium w Łęczycy a następnie w Chojnicach uczył w klasach gramatyki. W latach 1746–1750 odbył studia teologiczne w Poznaniu. W latach 1750–1751 przebywał w domu trzeciej probacji zakonnej w Jarosławiu. Od 1751 roku działał na obszarze Rzeczypospolitej jako misjonarz diecezjalny. Do 1753 roku był misjonarzem w diecezji poznańskiej (w Poznaniu), a następnie przez kolejne dziewiętnaście lat – w diecezji przemyskiej (najpierw w Samborze, później w Przemyślu). W latach 1766–1767 działał także poza terenem diecezji przemyskiej, m.in. brał udział w misjach ludowych organizowanych przez jezuitów w różnych miejscowościach Pokucia. Od roku 1768 prowadził misje wielkopostne. Od 23 kwietnia 1771 roku do chwili kasaty Towarzystwa Jezusowego zarządzał budową, pełnił funkcję rektora kolegium w Przemyślu oraz prefekta tamtejszej bursy muzyków[7]. Po kasacie zakonu nadal działał jako misjonarz, będąc przy tym proboszczem w Lesku. Zmarł w Krośnie przed 2 lipca 1783 roku.

Przez ponad trzydzieści lat swojego życia Majchrowicz zajmował się pracą misyjną. Jezuita ten był także cenionym autorem publikacji, wydawanych zarówno za jego życia, jak i po śmierci. Oprócz traktatu o treści polityczno-historycznej pt. *Trwałość szczęśliwa królestw albo ich smutny upadek…* (Lwów 1764)[8], Majchrowicz wydał kilka druków związanych z duszpasterską działal-

[7] *Słownik jezuitów muzyków i prefektów burs muzycznych*, opr. Ludwik Grzebień, Jerzy Kochanowicz, Kraków: Wydawnictwo WAM, Wyższa Szkoła „Ignatianum" 2002 (*Studia i Materiały do Dziejów Jezuitów Polskich*, 9), s. 134.

[8] Szymon Majchrowicz, *Trwałość szczęśliwa królestw albo ich smutny upadek wolnym narodom przed oczy stawiona, na utrzymanie nieoszacowaney szczęśliwości swoiey … Przez … missionarza Towarzystwa Jezusowego z pozwoleniem Starszych*, Lwów: w Drukarni Akademii S. J. 1764, cz. 1–4 (Warszawa, Biblioteka Narodowa [dalej jako: BN], sygn. SD XVIII.1.1812 I, II, a, b). Przywołany traktat polityczno-historyczny Majchrowicza stanowi najszerszy i najbardziej konsekwentny wykład historiozofii polskiego sarmatyzmu (zob.: Stanisław Grzybowski, *Majchrowicz Szymon…*, *op. cit*., s. 157). Kolejne wydanie tego dzieła Majchrowicza ukazało się w Kaliszu w roku śmierci jego autora – 1783. Szymon Majchrowicz, *Trwałość szczęśliwa królestw albo ich smutny upadek wolnym narodom przed oczy stawiona, na utrzymanie nieoszacowaney szczęśliwości swoiey znowu przedrukowana z poprawieniem omyłek i przydaniem ciekawości wiele o dawnych dzieiach świata. Przez … missionarza Towarzystwa Jezusowego*, Kalisz: w Drukarni

nością misyjną, w których znalazły się przekazy poetyckich tekstów pieśni bez zapisów nutowych. Jednym z nich jest właśnie *Nauka zbawienna*…, popularny modlitewnik *Początki życia niebieskiego na ziemi…* (Przemyśl 1771) oraz książka do nabożeństwa *Cel miłości naszey*… (Kalisz 1781). Publikacje *Nauka zbawienna*… oraz *Początki życia niebieskiego na ziemi*… przedrukowywano w XVIII wieku w oficynach Lwowa, Przemyśla, Krakowa, Berdyczowa i Lublina[9]. Wydania Majchrowicza, zawierające repertuar pieśni religijnych, odnotowywane są w dostępnych dziś drukowanych bibliografiach i katalogach[10] oraz przechowywane, jak udało się ustalić, w zbiorach bibliotecznych w Polsce i poza jej granicami (zob. Aneks 1).

Świadectwem misyjnej aktywności Majchrowicza jest również osiem jego listów z lat 1767, 1770 i 1772 przechowywanych w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Lwowie, adresowanych do kasztelana buskiego i bełskiego Ewarysta Andrzeja Kuropatnickiego (1734–1788); źródła te nie były dotąd wykorzystywane przez badaczy[11]. W listach tych znajdują się m.in. informacje

J.O.Xcia JMCi Prymasa Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego 1783, cz. 1–4 (BN, sygn. XVIII.1.411 I, II, III – cz. I, II i III; Warszawa, Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, Gabinet Starych Druków [dalej jako: BUW], sygn. 4.15.8.2 – cz. IV). Obydwa wydania traktatu odnotowano w: Karol Estreicher, *Bibliografia polska*, t. 22: *Stólecie XV–XVIII*, Kraków: Akademia Umiejętności 1908, s. 38–39.

[9] Popularny modlitewnik *Początki życia niebieskiego na ziemi…* Majchrowicza ukazywał się i w wieku następnym w postaci kolejnych edycji (poprawianych i wznawianych) w drukarniach Przemyśla, Lwowa i Bochni (zob.: Stanisław Grzybowski, *Majchrowicz Szymon…*, *op. cit*., s. 157).

[10] Józef Brown, *Biblioteka pisarzów…*, *op. cit.*, s. 90, 270; Karol Estreicher, *Bibliografia polska…*, *op. cit.*, t. 22, s. 38; *idem*, *Bibliografia polska…*, *op. cit.*, t. 23, s. 66; *Bibliografia literatury polskiej…*, *op. cit.*, s. 286–287; Я[ким] П[рохорович] Запаско, Я[рослав] Д[митрович] Ісаєвич, *Пам'ятки…*, *op. cit*., nr 2479, s. 18; nr 2942, s. 39; Irena Dziok-Strelnik, *Bibliografia starych druków lubelskich: 1630–1800*, Lublin: Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego 1997, nr 567, s. 291––292; Anna Siciak, *Druki przemyskie 1754–1939. Bibliografia publikacji polskich, niemieckich, węgierskich, francuskich oraz żydowskich i ukraińskich wydanych alfabetem łacińskim*, Przemyśl: Południowo-Wschodni Instytut Naukowy w Przemyślu 2002, nr 327–329, s. 142.

[11] Львів, Наукова бібліотека Львівського національного університету ім. І. Франка, відділ рукописних, стародрукованих та рідкісних книг ім. Ф. П. Максименка | Lwów, Biblioteka Naukowa Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. I. Franki, Oddział Rękopisów, Starych Druków i Książek Rzadkich im. F. P. Maksymenki, Ms. sygn. 142 II, nr 388–392; 143 II, nr 619; 144 II, nr 709–710.

na temat czasu i sposobu przeprowadzenia misji jezuickich w miejscowości Tarnowiec oraz wzmianka o udziale Majchrowicza w misjach w Krasiczynie. Zachowane listy są niewątpliwie świadectwem gorliwej pracy misyjnej księży Towarzystwa Jezusowego na południowo-wschodnich rubieżach Rzeczypospolitej. Wzmianki o działalności misyjnej Majchrowicza oraz o jego zaangażowaniu w renowację jezuickiego kościoła w Przemyślu (w czasie gdy był rektorem tamtejszego kolegium) znalazły się w opublikowanym niedługo po śmierci tego jezuity opracowaniu pt. *Geographia albo Dokładne opisanie królestw Gallicyi i Lodomeryi…* (Przemyśl 1786) autorstwa wspomnianego już Ewarysta Andrzeja Kuropatnickiego[12].

Jezuici odbywali misje ludowe już w drugiej połowie XVI wieku. Działalność ta była zgodna z ich powołaniem apostolskim i wynikała z nakazów *Konstytucji* zakonnych[13]. W dawnej Rzeczypospolitej każde większe jezuickie kolegium czy rezydencja miały specjalną fundację misyjną lub podlegające im domy i stacje misyjne[14]. W czasie misji duszpasterze jezuiccy z wielkim zaangażowaniem głosili kazania i nauki katechizmowe. Wiadomo, że misje odgrywały dużą rolę w życiu religijnym wiernych, których „miały one nauczyć […] nie tylko lepszego rozumienia wiary, ale także wstrząsnąć nimi, dostarczyć im głębokich przeżyć religijnych, skłonić do pojednania z Bogiem oraz wskazać, jak należy postępować w życiu”[15]. W ślad za jezuitami głoszenie misji podjęło w połowie XVII wieku Zgromadzenie Misjonarzy św. Wincentego à Paulo (lazaryści), a od połowy XVIII wieku do przeprowadzania misji parafialnych na ziemiach Rzeczypospolitej włączyły się także inne zakony, przede wszystkim dominikanie i reformaci,

[12] [Ewaryst Andrzej Kuropatnicki], *Geographia albo Dokładne opisanie królestw Gallicyi i Lodomeryi do druku podana*, Przemyśl: w Drukarni Antoniego Matyaszowskiego Bisk. Typ. 1786 (BN, sygn. SD XVIII.1.1589, s. 62).

[13] Jerzy Flaga, *Działalność duszpasterska zakonów w drugiej połowie XVIII w. (1767–1772)*, Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 1986 (*Prace Instytutu Geografii Historycznej Kościoła w Polsce*, 4), s. 161; Jan Zbigniew Słowiński, *Katechizmy katolickie w języku polskim od XVI do XVIII wieku*, Lublin: Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 2005, s. 286.

[14] Stanisław Załęski, *Jezuici w Polsce*, t. 3, cz. 2: *1700–1773*, Lwów: Drukarnia Ludowa 1902, s. 907.

[15] Jerzy Flaga, *Działalność duszpasterska…*, *op. cit.*, s. 159.

jak również bernardyni, kapucyni, kanonicy regularni, paulini, trynitarze i bazylianie[16]. Swą pracę misjonarze prowadzili za pomocą różnych praktyk religijnych – nauk katechizmu, ćwiczeń rekolekcyjnych, procesji pokutnych, aktów samobiczowania, modlitw wiernych oraz śpiewu pieśni.

W trakcie misji jezuici pozyskiwali dla katolicyzmu wiernych m.in. za pomocą muzyki – przede wszystkim wykorzystując okolicznościowy repertuar wernakularny, który składał się z pieśni dobrze znanych i stosownych dla zgromadzonych uczestników nauki[17]. Zgodnie z wypracowaną w Towarzystwie Jezusowym praktyką, nauka katechizmu często wiązana była ze śpiewem pieśni. Już w latach 70. XVI wieku odbywały się przy tej okazji publiczne procesje, które muzyką i śpiewem pieśni zachęcały młodzież do przyłączenia się, a następnie wzięcia udziału w katechezie. Jezuiccy misjonarze sięgali nierzadko po pieśni, które śpiewano po uprzednim wyjaśnieniu stanowiącego przedmiot katechezy wątku dogmatycznego. Czasem przedmiotem nauki była treść właśnie odśpiewanej pieśni[18]. Nie można wykluczyć, że utwory o charakterze katechetycznym śpiewano na terenie Rzeczypospolitej jeszcze w stuleciu XVI w czasie nauk katechizmu głoszonych przez ojców z Towarzystwa Jezusowego. Wiadomo na przykład o nauczaniu katechizmu przez duszpasterzy jezuickich wśród polskiej ludności wiejskiej w czasie ferii świątecznych i letnich w latach 70. XVI wieku[19]. Z literatury przedmiotu wiadomo o obecności przekazów takich utworów w siedemnastowiecznych katechizmach drukowanych – *Praxis catechistica*… (Kraków 1661) jezuity Hieronima Nieradzkiego oraz *Katechizm katolicki*… (Kraków 1684) Piotra Aleksandra Grocholickiego[20]. Dla ułatwienia

[16] *Ibid*., s. 161; Jan Zbigniew Słowiński, *Katechizmy katolickie…*, *op. cit*., s. 287–288.

[17] Tomasz Jeż, *Kultura muzyczna jezuitów na Śląsku i ziemi kłodzkiej (1581–1776)*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Sub Lupa 2013, s. 278, 280.

[18] W świetle dokumentacji źródłowej z pierwszych dekad XVII wieku wiadomo także o prowadzeniu przez jezuitów publicznych procesji katechetycznych ze śpiewem pieśni w Kłodzku i ośrodkach Śląska. Zob.: Tomasz Jeż, *Kultura muzyczna…*, *op. cit*., s. 228–230, 232.

[19] Kazimierz Drzymała, *Praca jezuitów polskich nad ludnością wiejską w pierwszym stuleciu osiedlenia się zakonu w Rzeczypospolitej*, „Nasza Przeszłość: studia z dziejów Kościoła i kultury katolickiej w Polsce" 20 (1964), s. 57.

[20] Barbara Przybyszewska-Jarmińska, *Historia muzyki polskiej*, t. 3: *Barok*, cz. 1: *1595–1696*, Warszawa: Sutkowski Edition Warsaw 2006, s. 368.

misji prowadzonych przez zakony (jezuitów, lazarystów, reformatów, bazylianów oraz innych) odpisywano katechizmy misyjne oraz drukowano publikacje o charakterze katechetycznym, w których oprócz prawd wiary chrześcijańskiej ujętych w formie krótkich pytań i odpowiedzi zamieszczano także teksty rozważań i medytacji oraz modlitwy i pieśni[21].

Treść *Nauki zbawiennej*… Majchrowicza osnuta została wokół nauk katechizmowych głoszonych w czasie misji jezuickich. Zbiór rozpoczyna modlitwa poranna. W edycji zamieszczono także *Litanię do Najświętszej Dobroci Boskiej* (k. [B_5v–B_6v]), przekaz Psalmu 50 *Zmiłuj się nade mną, Boże* (k. [B_3v–B_4r]) oraz polskojęzyczne i ukraińskojęzyczne teksty dwunastu pieśni religijnych (k. [A_{12}r–B_5v], k. [B_9v–B_{12}v]). Według Majchrowicza nauka katechizmu wiązała się nie tylko ze śpiewem pieśni, ale także z wykonywaniem śpiewów modlitewnych (wspomnianych litanii i psalmu). Publikowane faksymile ocalałej pracy jezuickiego misjonarza stanowi cenne źródło nie tylko dla religioznawców, historyków kultury, literaturoznawców, językoznawców, ale także jest ważnym materiałem dokumentacyjnym dla muzykologów. Wydawnictwo to zawiera repertuar wernakularny wykorzystywany w praktyce misyjnej prowadzonej przez jezuitów na południowo-wschodnich obszarach osiemnastowiecznej Rzeczypospolitej, na których współistniały obrządki rzymsko- i greckokatolicki.

Na teksty pieśni religijnych, opublikowane przez Majchrowicza w *Nauce zbawiennej*… (Lwów 1767), pierwszy zwrócił uwagę ponad sto lat temu Mychajło Wozniak. Badacz ten opublikował incipity ukraińskojęzycznych pieśni zamieszczonych w tej publikacji w transliteracji alfabetem łacińskim (*Troyca Boh Otec, Boh Syn, Boh Duch Swiaty*; *Boże, kochaiu Tia*; *Preczystaia Diwo, Maty Ruskoho kraiu*), wspomniał także o obecności w zbiorze pieśni polskich, lecz bliżej ich nie omówił[22]. W naszych czasach, o ukraińskich pie-

[21] Jerzy Flaga, *Działalność duszpasterska…*, *op. cit*., s. 160. Na temat ocalałych drukowanych i rękopiśmiennych misyjnych katechizmów i podręczników katechetycznych powstałych w XVIII wieku w środowiskach katolickich, w tym jezuitów, lazarystów, kanoników regularnych laterańskich, kapucynów, bazylianów, reformatów, zob.: Jan Zbigniew Słowiński, *Katechizmy katolickie…*, *op. cit*., s. 299–336.

[22] Михайло Возняк, *Матеріяли до історії…*, *op. cit*., s. 351.

śniach z lwowskiego wydawnictwa z 1767 roku Majchrowicza, wzmiankowano w monografii muzykologa Jurija Medwedyka[23], a przekazy tekstów niektórych polskojęzycznych i ukraińskojęzycznych pieśni wydanych przez jezuickiego misjonarza wykorzystywała w swoich artykułach autorka niniejszej edycji[24].

W umieszczonym na końcu publikacji *Nauka zbawienna…* (Lwów 1767) zbiorze znajdują się teksty pieśni religijnych w języku polskim i ukraińskim transliterowane alfabetem łacińskim, o następujących incipitach (transkrypcję tekstów pieśni zob. w Aneksie 2)[25]:

[23] Юрій Медведик, *Українська духовна пісня XVII–XVIII століть*, Львів: Видавництво Українського Католицького Університету 2006 (*Історія української музики*, вип. 15: *Дослідження*), s. 126–127.

[24] Oksana Shkurgan, *Pieśni nabożne wydane przez o. Tymoteusza Szczurowskiego w kontekście repertuaru wykonywanego w środowiskach rzymskokatolickich i unickich w Rzeczypospolitej Obojga Narodów*, „Rocznik Lituanistyczny" 1 (2015), s. 209, 212, wersja online na stronie http://dx.doi.org/10.12775/RL.2016.08 [dostęp: 17.04.2018]; *eadem*, *Problem atrybucji pieśni katechizmowej «Тройця Бог Отець, Бог Син, Бог Дух Святий»*, w: *Καλοφωνία: науковий збірник з історії церковної монодії та гимнографії*, ред. Крістіян Ганнік, Юрій Ясіновський, Львів: Український католицький університет 2016, ч. 8, s. 181, 185–189, 200; *eadem*, *Repertuar pieśni nabożnych wykonywany w czasie misji bazyliańskich prowadzonych w Rzeczypospolitej w drugiej połowie XVIII w.*, w: *Zakon Bazyliański na tle mozaiki wyznaniowej i kulturowej Rzeczypospolitej i krajów ościennych*, red. Stanisław Nabywaniec, Sławomir Zabraniak, Beata Lorens, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego 2018, s. 305, 311–312, 315, 317.

[25] Przy opracowaniu polskojęzycznych tekstów wyszczególnionych pieśni oraz poniższych utworów i cytatów w niniejszej edycji przyjęto głównie normy transkrypcji zawarte w: *Zasady wydawania tekstów staropolskich: projekt*, przykłady opracował Jerzy Woronczak, red. Maria Renata Mayenowa przy współudziale Zofii Florczak, Wrocław: Zakład imienia Ossolińskich Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk 1955. Od zasad transkrypcji odstępuje się w nielicznych przypadkach mających dać wyobrażenie o ówczesnej pisowni (np. „nie nadgrodzę", „krwawemi", „zmocnią", „zepchnion", „wszystkoć", „którąć", „prosiemy", „sławiemy", „mówiemy" i inne). Zachowuje się formę graficzną strof pieśni. Użycie wielkich i małych liter jest zgodne z obowiązującymi dziś regułami ortograficznymi. Interpunkcję, pisanie łącznie lub rozłącznie wyrazów poprawiono według współczesnych norm. W przypadku transkrypcji liter *i*, *y* pełniących funkcję dzisiejszej joty (*j*) transkrybowane zostały jako *j* (np. truchleię = truchleję, ciężkiey = ciężkiej), natomiast gdy *i*, *y* pełnią funkcję grup *ij*, *yj*, to transkrybowane są jako *ij*, *yj* (np. lilia = lilija, Marya = Maryja). W transkrypcji stosuje się znaki diakrytyczne dla spółgłosek *ć*, *ł*, *ń*, *ś*, *ż*, *ź* i samogłosek *ą*, *ę*, *ó*, nawet jeżeli w drukach nie występują. W transkrypcji wyrazów, gdzie występuje długie *s* (ſ), pisownię spółgłosek dźwięcznych i bezdźwięcznych przed spółgłoska-

- *Pieśń o Wieczności: Brzmi w sercu trwoga, myślę i truchleję*, k. [A_{12}r–A_{12}v],
- *Pieśń miłości ku Bogu*: *Boże, kocham Cię*, k. [A_{12}v–B_1v],
- *Pieśń żalu za przeszłe grzechy*: *O Boże wieczny! Cóż się ze mną dzieje?*, k. [B_1v–B_2r],
- *Pieśń żalu za grzechy*: *Straszliwego majestatu Panie*, k. [B_2r–B_2v],
- *Pieśń skruszonego serca*: *Boże w dobroci nigdy nie przebrany*, k. [B_2v–B_3r],
- *Pieśń przed Najświętszym Sakramentem*: *Kłaniam się Tobie, przedwieczny Boże*, k. [B_3r–B_3v],
- *Pieśń w każdej potrzebie*: *Do Ciebie, Panie, pokornie wołamy*, k. [B_3v],
- *Pieśń o Niepokalanym Poczęciu Najśw(iętszej) Maryi*: *Witaj Święta i Poczęta Niepokalanie*, k. [B_4r–B_5r],
- *Pieśń do Najświętszej Maryi*: *Witaj niebo i nad niebo droższa ozdobo*, k. [B_5r–B_5v],
- *Pisni Ruskoi*: *Troyca Boh Otec, Boh Syn, Boh Duch Swiaty*, k. [B_9v–B_{11}r],
- *Miłosty Bożoy*: *Boże, kochaiu Tia*, k. [B_{11}r–B_{12}r],
- *Pisn o Boharodycy Maryi*: *Preczystaia Diwo, Maty Ruskoho kraiu*, k. [B_{12}r–B_{12}v].

Oprócz trzech utworów ukraińskojezycznych zbiór Majchrowicza zawiera pieśni z polskiego repertuaru rzymskokatolickiego. Potrzeba ogłoszenia ich drukiem wiązała się z pewnością z misjami prowadzonymi przez jezuitów na południowo-wschodnich ziemiach Rzeczypospolitej[26]. Potwierdza to także niedługo później (w 1771 roku) wydany przez Majchrowicza w Przemyślu modlitewnik pt. *Początki życia niebieskiego na ziemi…* (i jego reedycje z na-

mi bezdźwięcznymi normalizowano według systemu dzisiejszego (np. wſpomoż = wspomóż, roſkoſzy = rozkoszy, wſzyſtkie = wszystkie itp.). W przypadku incipitów oraz tekstów ukraińskojęzycznych pieśni, wydanych w transliteracji alfabetem łacińskim, pozostawiono pisownię zgodną z oryginałem. Jednak wielkie i małe litery podano według obowiązujących dziś norm, wprowadzono interpunkcję zgodną z dzisiejszymi zasadami; w pisaniu łącznym i rozdzielnym ukraińskojęzycznych wyrazów zastosowano obowiązujący system ortograficzny. Graficzna forma zapisu strof pieśni pozostaje taka jak w źródle.

[26] O licznych misjach religijnych prowadzonych na tym obszarze w latach 1767–1770 przez zakonników Towarzystwa Jezusowego zob. w.: Jerzy Flaga, *Działalność duszpasterska…*, *op. cit*., s. 162, 167–170.

stępnych lat tej dekady XVIII wieku), zawierający rozdział X (*Pieśni nabożne*) z tekstami jedenastu polskojęzycznych pieśni religijnych i przedmową do nich[27]. Wszystkie znajdujące się tu utwory funkcjonowały w środowiskach rzymskokatolickich. Warto dodać, że więcej niż połowa pieśni zawartych w tym rozdziale została opublikowana przez Majchrowicza wcześniej w jego *Nauce zbawiennej…* (Lwów 1767).

W literaturze przedmiotu brak informacji na temat znajdujących się w osiemnastowiecznych wydaniach *Początków życia niebieskiego na ziemi…* przekazów tekstów pieśni[28]. Poniżej podaję ich incipity wraz ze wskazówkami na temat charakteru pieśni lub przeznaczenia w roku liturgicznym zamieszczonymi we wspomnianym rozdziale X modlitewnika (z egzemplarza BN, sygn. SD XVIII.1.5288 adl.):

– *Pieśń: Kto się w opiekę poda Panu swemu*, s. 315–318,
– *Pieśń o Wieczności*: *Brzmi w sercu trwoga, myślę i truchleję*, s. 319–322,
– *Pieśń miłości ku Bogu*: *Boże, kocham Cię*, s. 322–325,

[27] Szymon Majchrowicz, *Początki życia niebieskiego na ziemi: przez złączenie się z Bogiem, i Świętemi Iego: na każdy dzień w tygodniu sposobem na missyi S.J. zwyczaynym rozłożone … Przez … missyonarza Towarzystwa Jezusowego zebrane z pozwoleniem Zwierzchności drukowane*, Przemyśl: w Drukarni J. K. Mći Coll: Societatis Jesu 1771 (BN, sygn. SD XVIII.1.5288 adl., s. 314–341; BN, sygn. SD XVIII.1.2605, s. 314–341; Warszawa, Biblioteka Seminarium Metropolitalnego Archidiecezji Warszawskiej [dalej jako: Biblioteka WMSD], sygn. H.11.75 [45077], s. 314–341; Kraków, Biblioteka Jagiellońska [dalej jako: BJ], sygn. 95993 I, s. 314–341); *idem*, *Początki życia niebieskiego na ziemi: przez złączenie się z Bogiem, i Świętemi Iego: na każdy dzień w tygodniu sposobem na missyi S. J. zwyczaynym rozłożone … Przez … missyonarza Towarzystwa Iezusowego zebrane z pozwoleniem Zwierzchności drukowane*, Przemyśl: w Drukarni J. K. Mci Coll: Soc: 1772 (BJ, sygn. 38974 I, s. 258–283); *idem*, *Początki życia niebieskiego na ziemi: przez złączenie się z Bogiem y Świętemi Jego: na każdy dzień w tygodniu sposobem na missyi zwyczaynym rozłożone … Przez … missyonarza dyecezyi przemyskiey zebrane z pozwoleniem Zwierzchności powtornie przedrukowane*, Berdyczów: w Drukarni WW. OO. Karmelitów Bosych Fortecy Nayświętszey Maryi Panny 1778 (Warszawa, Biblioteka Muzeum Narodowego, sygn. SD 5038, s. 282–311). Pierwsze przemyskie wydanie (z 1771 roku) tego modlitewnika odnotowano we współczesnej bibliografii (zob.: Anna Siciak, *Druki przemyskie…*, *op. cit*., nr 328, s. 142).

[28] Trzeba zaznaczyć, że Wozniak wspominał już w cytowanej pracy sprzed stulecia o przemyskim wydaniu modlitewnika Majchrowicza z 1772 roku, natomiast repertuar pieśniowy zawarty w tym źródle nie został przez niego omówiony (zob.: Михайло Возняк, *Матеріяли до історії…*, *op. cit*., s. 364).

- *Pieśń żalu za przeszłe życie*: *O Boże wieczny! Cóż się ze mną dzieje?*, s. 325–326,
- *Pieśń żalu za grzechy*: *Straszliwego majestatu Panie*, s. 327–329,
- *Pieśń skruszonego serca*: *Boże w dobroci nigdy nie przebrany*, s. 329–331,
- *Pieśń ś(w). Tomasza z Akwinu Adoro Te devote do utajonego Jezusa w Najświętszym Sakramencie*: *Kłaniam Ci się pokornie*, s. 331–333,
- *Pieśń na Boże Ciało*: *Twoja cześć, chwała,* s. 333–335,
- *Pieśń przed Najświętszym Sakramentem*: *Kłaniam się Tobie, przedwieczny Boże*, s. 335–337,
- *Pieśń w każdej potrzebie*: *Do Ciebie, Panie, pokornie wołamy*, s. 337–338,
- *Pieśń o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi*: *Witaj Święta i Poczęta Niepokalanie*, s. 338–341.

Uwagi badaczy nie zwróciła także przedmowa do tych pieśni, którą w omawianym modlitewniku określono jako „Objaśnienie o nich". Zawiera ona wskazówki Majchrowicza co do sposobu wykonywania oraz wykorzystywania pieśni w ówczesnych praktykach religijnych:

> Jako pieśni światowe czynią światową uciechę, tak nabożne rozweselają serce do miłości ku Bogu. Dla tego Święty Król Dawid tyle Psalmów, to jest pieśni dla wiernych napisał, i sam je z niemi śpiewywał: i od Najświętszej Maryi mamy pieśń złożoną *Wielbi dusza moja Pana &c.* i Kościół Boży różne nam przydaje: abyśmy niemi wychwalali Najwyższego Pana i serca nasze sposobili do nieba. Gdy je tedy śpiewamy potrzeba porządnie, słowo po słowie zwolna, i uważnie; ani słowa następującego nie zaczynać póty, póki wszyscy przeszłego nie skończą.
>
> Atoli, jako Psalmy święte nie tylko są Bogu przyjemne, kiedy je śpiewamy: ale także gdy mówiemy uważnie, tak pieśni nabożne. Dla tego tu przyłączam pieśni zwyczajne, które według sposobności czasu, albo mawiać możesz, albo z nich słów niektórych i wierszyków zażywać na westchnienia do Boga, lub Świętych, to jest: na strzeliste modlitwy, które masz zalecone w Rozdziale V[29].

[29] Na podstawie egzemplarza druku BN, sygn. SD XVIII.1.5288 adl., s. 314–315.

Jak wynika z treści cytowanej przedmowy, pieśni religijne nie tylko się śpiewa, ale „według sposobności czasu" można je odmawiać czy recytować albo wykorzystywać ich krótkie fragmenty („słów niektórych i wierszyków") w modlitwie („na westchnienia […] to jest: na strzeliste modlitwy") do Boga lub świętych. O tym pisze autor modlitewnika jeszcze wcześniej, przy omówieniu krótkich modlitw, tj. westchnień, czyli „modlitw strzelistych", w rozdziale V, do którego odwołuje on czytelników w przedmowie do rozdziału pieśniowego:

> …staraj się jak najczęściej z Bogiem serce i duszę jednoczyć, przez krótkie jakie modlitewki i słowa, wyrażając to żywą wiarę ku Niemu, nadzieję, miłość, to prośby, dziękczynienia, poszanowania i wdzięczności; to żal i przepraszanie za grzechy, a pragnienie Jemu się przypodobać i Świętym. Na te zaś możesz zażywać czyli słów z Pisma Świętego, a osobliwie Psalmów, czyli z różnych litanii, modlitw i pieśni nabożnych: w domu, w polu, w podróży i na każdym miejscu, ile razy spamiętasz; a będziesz zawsze pamiętał, jeżeli się wzwyczaisz[30].

W chwili kasaty zakonu Towarzystwa Jezusowego w 1773 roku na misjach ludowych pracowało ponad 200 jezuitów[31]. Wiadomo, że w przedostatnim trzyleciu istnienia Towarzystwa w Rzeczypospolitej misjonarze jezuiccy przeprowadzili blisko 5 tysięcy misji (przeciętnie w ciągu roku głosili oni około 1500–1600 misji)[32]. Także i w ostatnim ćwierćwieczu XVIII wieku duszpasterze katoliccy aktywnie prowadzili prace misyjne za pomocą różnych praktyk religijnych, w tym m.in. nauk katechizmu, procesji pokutnych, modlitw wiernych oraz śpiewu pieśni.

W związku z przypadającym w 1776 rokiem jubileuszowym w wielu diecezjach Rzeczypospolitej przeprowadzono misje ludowe oraz podjęto inicjatywę wydawniczą mającą na celu publikacje prac o treści katechetycz-

[30] W związku z tym, że w egzemplarzu BN, sygn. SD XVIII.1.5288 adl. brakuje kilku kart z interesującego rozdziału V (s. 147–150), podano powyższy fragment z innego egzemplarza tego modlitewnika z 1771 roku (w którym rozdział V zachował się w całości) dostępnego w zbiorach tejże książnicy (BN, sygn. SD XVIII.1.2605, s. 150–151).

[31] Stanisław Załęski, *Jezuici w Polsce…*, *op. cit*., s. 917.

[32] Jerzy Flaga, *Działalność duszpasterska…*, *op. cit*., s. 173.

nej[33]. I tak na przykład, w tym roku została ponownie wydana w Krakowie oraz w Przemyślu *Nauka zbawienna*… Majchrowicza, wtedy już misjonarza w diecezji przemyskiej[34]. Z okazji obchodów „Miłościwego Lata" w czasie misji religijnych duszpasterze głosili kazania oraz nauczali katechizmu. Dla przykładu można wskazać jeszcze na pracę pt. *Katechizm dla ludzi życia wieyskiego z przydatkiem niektórych pieśni pobożnych*… (Wilno 1776)[35] z dorobku ks. Józefa Legowicza (zm. 1811), proboszcza korkożyskiego i pisarza religijnego. Wśród wydań o treści katechetycznej proweniencji rzymskokatolickiej z lat następnych wieku XVIII, w których zachowały się przekazy

[33] Wojciech Pawlik, *Katechizmy w Rzeczypospolitej od XVI do XVIII wieku*, Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 2010 (*Prace z Dziejów Szkolnictwa i Opieki Społecznej w Polsce*, 4), s. 121.

[34] Zbiór pieśni religijnych (w tym ukraińskojęzycznych transliterowanych alfabetem łacińskim) opublikowany w *Nauce zbawiennej…* (Lwów 1767) został przedrukowany we wznowionym w Przemyślu w 1776 roku wydaniu: Szymon Majchrowicz, *Nauka zbawienna na missyi zwyczayna. Krotko obiaśniaiąca co każdy powinien wiedzieć, czynić, i czego się wystrzegać. Przez … missionarza diecezyi przemyskiey zebrana i do druku podana. Imprimatur Josephus Episcopus*, Przemyśl: [s.n.] 1776 (BJ, sygn. 41416 I, k. [A_{11}r–B_5r], k. [B_9v–B_{12}r]). Natomiast w przedruku tego wydania dokonanym w tym samym roku w Krakowie utworów ukraińskojęzycznych brak; znalazły się tam wyłącznie znane z edycji lwowskiej z 1767 roku pieśni proweniencji rzymskokatolickiej, a także dodrukowano pieśń katechizmową *Wierzę, że Bóg jest, i że sprawiedliwy*. Zob.: Szymon Majchrowicz, *Nauka zbawienna na missyi zwyczayna. Krotko obiaśniaiąca co każdy powinien wiedzieć, czynić, i czego się wystrzegać. Przez … missionarza dyecezyi przemyskiey zebrana i za pozwoleniem Zwierzchności przedrukowana*, Kraków: w Drukarni Seminarium Bisk. Akade. 1776 (BJ, sygn. 588101 I, s. 21–33, 42–45). Dodajmy, że niedługo przed śmiercią jezuickiego misjonarza ukazała się w 1781 roku w Kaliszu książka do nabożeństwa *Cel miłości naszey…* Na końcu tej publikacji Majchrowicz wydał poetyckie teksty *Pieśni o Sercu Jezusowym*: *O ubóstwione Pana mego Ciało* oraz *Pieśni o Najświętszym Sakramencie*: *Niebo, ziemia, świat i morze* (zob.: Szymon Majchrowicz, *Cel miłości naszey: serc naszych jedyna pociecha w tym mizernym życiu: Nayświętsze Jezusowe Serce … Rzecz napisana, i do druku podana, Od JMCi Xiędza … missyonarza. Z pozwoleniem Zwierzchności duchowney*, Kalisz: w Drukarni J.K.M. i Rzplitey 1781 [BUW, sygn. 4g.3.5.67, s. 127–132]).

[35] Katechizm ten zawiera m.in. teksty takich utworów jak: *Trójca Bóg Ojciec, Bóg Syn, Bóg Duch Święty*; *Boże w dobroci nigdy nie przebrany*; *Straszliwego majestatu Panie*. Zob.: [Józef Legowicz], *Katechizm dla ludzi życia wieyskiego z przydatkiem niektórych pieśni pobożnych przez jednego kapłana dyecezyi wileńskiey zebrany y do druku podany*, Wilno: w Drukarni J.K.M. y Rzeczypospolit. XX. Scholarum Piarum 1776 (BJ, sygn. 37237 I, s. 26–35, 45–48).

tekstów pieśni religijnych, warto wymienić druk opublikowany w oficynie karmelitów bosych zatytułowany *Nauki katechizmowe…* (Berdyczów 1779) czy chociażby wydane w drukarni księży misjonarzy *Powinności chrześcijańskie albo katechizm missyiny…* (Warszawa 1780) oraz ich reedycje z czasów późniejszych, a także wznowione już po śmierci Majchrowicza jego wydawnictwa: *Nauka zbawienna…* (Lublin 1794) i *Początki życia niebieskiego na ziemi…* (Kraków 1797)[36].

Wśród utworów opublikowanych przez Majchrowicza w *Nauce zbawiennej…* znajduje się pieśń pokutna *Boże w dobroci nigdy nie przebrany*, wykonywana już w wieku poprzednim. Funkcjonowała w polskojęzycznych środowiskach jezuickich co najmniej od początków lat 60. XVII wieku (a być może już wcześniej), o czym świadczy przekaz jej tekstu poetyckiego znajdujący się

[36] *Nauki katechizmowe dla łatwieyszego poięcia w krotkich pytaniach y odpowiedziach przez OO. Missionarzów Zakonu Braci mnieyszych Świętego Oyca Franciszka Kapucynów za pozwoleniem Zwierzchności dla zbawiennego pożytku prawowiernych powtornie do druku z niektoremi przydatkami y nowym ułożeniem podane*, Berdyczów: w Drukarni Fortecy Nayświętszey Panny Maryi za Przywileiem J.K.Mći 1779 (Zakroczym, Biblioteka Warszawskiej Prowincji Braci Mniejszych Kapucynów [dalej jako: Biblioteka WPK], sygn. XVIII P 002131); *Powinności chrześcijańskie albo katechizm missyiny nauczaiący co powinien każdy chrześcijanin wierzyć, wiedzieć, czynić, aby był zbawiony. Z przydatkiem nabożnych pieśni, które się pod czas missyi śpiewać będą i mszy śpiewaney. Za dozwoleniem Starszych wydrukowany*, Warszawa: w Drukarni WW. XX. Missyonarzów 1780 (BJ, sygn. 105722 I); *Powinności chrześcijańskie albo katechizm missyiny nauczaiący co powinien każdy chrześcijanin wierzyć, wiedzieć, czynić, aby był zbawiony. Z przydatkiem nabożnych pieśni, które się pod czas missyi lub mszy spiewaney spiewać będą. Za dozwoleniem Starszych*, Warszawa: w Drukarni XX. Missyonarzów [1789] (Biblioteka WPK, sygn. XVIII P 000127); *Powinności chrześcijańskie czyli katechizm missyiny nauczaiący co powinien każdy chrześcijanin wierzyć, wiedzieć, czynić, aby mógł bydź zbawionym. Z przydatkiem sposobu słuchania i śpiewania Mszy Świętey, i różnych pieśni,* Warszawa: w Drukarni XX. Missyonarzów [1793] (BJ, sygn. 38140 I); Szymon Majchrowicz*, Nauka zbawienna na missyi zwyczayna krótko obiaśniaiąca, co każdy powinien wiedzieć, czynić, i czego się wystrzegać. Przez … missyonarza dyecezyi przemyskiey zebrana y za pozwoleniem Zwierzchności przedrukowana*, Lublin: w Drukarni J.K.Mci XX. Trynit. 1794 (Lublin, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego, sygn. P-18-o-59); *idem*, *Początki życia niebieskiego na ziemi: przez złączenie się z Bogiem, i Świętemi Jego: na każdy dzień w tygodniu sposobem na missyi Soc. Jesu zwyczaynym rozłożone … Przez … missyonarza Towarzystwa Jezusowego zebrane, z pozwoleniem Zwierzchności drukowane*, Kraków: kosztem Fab. Seb. Drelinkiewicza [1797] (ZNiO, sygn. XVIII-7778-I).

we wzmiankowanym katechizmie *Praxis catechistica*… [37]. Zamieszczano ją następnie w drukach o treści katechetycznej powstałych w osiemnastowiecznej Rzeczypospolitej, na przykład w wydawnictwie *Powinności chrześcijańskie*… opublikowanym w oficynie pijarów w Warszawie w 1720 roku[38].

Podczas misji jezuickich wykonywano także inne utwory pokutne. W użytku misjonarzy Towarzystwa Jezusowego była pieśń *Straszliwego majestatu Panie*, która już w pierwszej połowie XVIII wieku funkcjonowała w klasztorze klarysek w Starym Sączu oraz w środowisku jezuitów wileńskich[39]. W praktykach religijnych jezuiccy misjonarze wykorzystywali pieśń pokutną *O Boże wieczny! Cóż się ze mną dzieje?*, która była znana w 40. latach XVIII wieku w środowisku benedyktynek w Sandomierzu, o czym świadczy jej tekst zanotowany w kancjonale sporządzonym w 1746 roku w tamtejszym klasztorze[40]. W tym samym ośrodku klasztornym w połowie tego stulecia benedyktynki sandomierskie wykonywały pieśń *Boże, kocham Cię*, której poetycki tekst zachował się w rękopiśmiennym kancjonale z 1750 roku[41].

W zbiorze *Nauka zbawienna*… Majchrowicz opublikował tekst pieśni *Brzmi w sercu trwoga, myślę i truchleję*, należący do utworów o tematyce eschatologicznej, które cieszyły się szeroką popularnością w polskojęzycznych środowiskach rzymskokatolickich. Wiersze o śmierci i wieku człowieczym, o rzeczach ostatecznych i wieczności czy o marności świata były bardzo bliskie katolikom. Jak podkreśliła w swoich studiach Alina Nowicka-Jeżowa, w tradycji tworzenia katolickiej pieśni o śmierci „medytacje o sprawach ostatecznych

[37] Hieronim Nieradzki, *Praxis catechistica sev faciles modi, quibus paruo cum labore possint instillari rudibus Articuli Fidei scitu necessarij in gratiam potissimvm eorum, qui curam animarum sustinent, ac eorum qui pijs ad Ministeria spiritualia Missionibus detinentur*, Cracoviae: in officina Ioan. Pauli Caesari 1661 (BJ, sygn. 40780 I, s. 48).

[38] *Powinności chrześcijańskie, to iest: co powinien każdy chrześcijanin wierzyć, czynić, y wiedzieć, aby był zbawiony. Za dozwoleniem Starszych do druku podane*, Warszawa: w Drukarni J. K. M. W. OO. Scholarum Piarum 1720 (Warszawa, Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy, sygn. XVII.1.157 adl., k. [A_5r]).

[39] Oksana Shkurgan, *Pieśni nabożne…*, *op. cit.*, s. 208, 210–211.

[40] Sandomierz, Biblioteka Diecezjalna w Sandomierzu, Ms. sygn. L 1615, k. 28v.

[41] Sandomierz, Biblioteka Diecezjalna w Sandomierzu, Ms. sygn. L 1644, s. 393.

podporządkowane są motywom spowiednym i pokutnym"[42]. Treści refleksyjne zawarte w tej pieśni w czasie misji jezuickich skłaniały wiernych do rozmyślania nad przemijaniem, czasem, nicością i śmiercią.

Na potrzeby odbywających się nabożeństw misyjnych Majchrowicz wykorzystywał w swojej działalności także pieśni z zasobu utworów eucharystycznych – *Kłaniam się Tobie, przedwieczny Boże* i *Do Ciebie, Panie, pokornie wołamy*, określoną w jego publikacjach adnotacją „Pieśń w każdej potrzebie". W czasie misji jezuickich śpiewano również pieśni ku czci Najświętszej Maryi Panny, w szczególności *Witaj Święta i Poczęta Niepokalanie* oraz *Witaj niebo i nad niebo droższa ozdobo*.

Wszystkie wspomniane pieśni (oprócz maryjnej *Witaj niebo i nad niebo droższa ozdobo*) Majchrowicz opublikował następnie także w modlitewniku *Początki życia niebieskiego na ziemi…* (Przemyśl 1771) oraz w jego późniejszych reedycjach. Dodatkowo można wskazać, iż w tym przemyskim jezuickim wydaniu znalazł się poetycki tekst Psalmu 91 *Kto się w opiekę poda Panu swemu* w przekładzie Jana Kochanowskiego (jako pieśń o Opatrzności Bożej). Obecność przekazu tego utworu w rozdziale X (*Pieśni nabożne*) publikacji Majchrowicza świadczy o tym, że psalmy także wykorzystywano w praktykach religijnych jezuickich misjonarzy nie tylko do czytania, ale i do śpiewu, o czym wspominał autor modlitewnika w przedmowie do tego rozdziału. Wiadomo, że jeszcze wcześniej, pod koniec lat 40. XVIII wieku, w środowisku lubelskich jezuitów funkcjonowało opracowanie tego psalmu; jego przekaz został zamieszczony w znanym z unikatowego egzemplarza wydaniu pt. *Porządek pieśni, ktore zwyczay iest śpiewać w kościołach Societatis Jesu…* (Lublin 1748)[43]. W lubelskim wydaniu znalazł się łaciński średniowieczny hymn eucharystyczny św. Tomasza z Akwinu *Adoro Te devote*[44], którego polskojęzyczny przekład *Kłaniam Ci się pokornie* opublikował Maj-

[42] Alina Nowicka-Jeżowa, *Pieśni czasu śmierci: studium z historii duchowości XVI–XVIII wieku*, Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 1992, s. 297.

[43] *Porządek pieśni, ktore zwyczay iest śpiewać w kościołach Societatis Jesu pod czas nabożeństw studenckich, według okoliczności czasow rozłożony*, Lublin: w Drukarni J.K.Mci Colleg. Soc. Jesu 1748 (ZNiO, sygn. XVIII-1784-II, k. [A_1v–A_2r]).

[44] *Ibid*., k. [A_7r–A_7v].

chrowicz w rozdziale z pieśniami religijnymi w *Początkach życia niebieskiego na ziemi*… (Przemyśl 1771). Z pieśni eucharystycznych, w modlitewniku Majchrowicza obok utworów *Kłaniam się Tobie, przedwieczny Boże* oraz *Do Ciebie, Panie, pokornie wołamy* zamieszczono przekaz tekstu pieśni *Twoja cześć, chwała*, śpiewanej na święto Bożego Ciała.

W publikacjach Majchrowicza zauważalna jest obecność pieśni pokutnych *Boże w dobroci nigdy nie przebrany* oraz *Straszliwego majestatu Panie*, pieśni o miłości Bożej *Boże, kocham Cię*, pieśni eucharystycznej *Twoja cześć, chwała*, które duszpasterze polskojęzycznych środowisk rzymskokatolickich wykorzystywali w działalności misyjnej jeszcze wcześniej – w połowie XVIII wieku. Utwory te (a także i inne pieśni) śpiewano w czasie misji religijnych, o czym świadczy chociażby fakt umieszczenia ich w niewielkim, składającym się z trzydziestu kart, druku o treści katechetycznej pt. *Powinności chrześcijańskie albo katechizm missyonarski*… (Lwów 1756)[45]. Wyszczególnione pieśni, a także inne utwory z polskiego repertuaru rzymskokatolickiego wykorzystywali jezuiccy misjonarze na wschodnich obszarach Rzeczypospolitej tuż przed kasatą zakonu Towarzystwa Jezusowego. Potwierdza to obecność ich tekstów w znanym z jednego egzemplarza, niewielkim, liczącym dwadzieścia osiem kart, wydaniu pt. *Powinności chrześcijańskie albo katechizm missionarski*… (Nieśwież 1773), w którym opublikowano m.in. *Boże w dobroci nigdy nie przebrany*; *Straszliwego majestatu Panie*; *Boże, kocham Cię*; *Twoja cześć, chwała*[46].

Zamieszczane w omówionych wyżej drukach Majchrowicza pieśni religijne niewątpliwie miały ważne zadanie w pracach misyjnych Towarzystwa Jezusowego. Nawet w ostatniej dekadzie XVIII wieku nadal były w użytku misjonarzy – świadczy o tym obecność ich tekstów we wspomnianych już przedrukach pu-

[45] *Powinności chrześcijańskie albo katechizm missyonarski nauczaiący, co powinien każdy chrześcijanin wierzyć, y czynić aby był zbawiony. Za dozwoleniem Starszych wydrukowane*, Lwów: w Drukarni SSS. Troycy 1756 (Biblioteka WMSD, sygn. N.37.63 [71901], k. 9r–v, 21v–25r). Wydanie nie jest wymieniane w bibliografiach.

[46] *Powinności chrześcijańskie albo katechizm missionarski*, *nauczaiący*, *co powinien każdy chrześcijanin wierzyć, czynić, i wiedzieć, aby był zbawiony. Za dozwoleniem Starszych wydrukowany*, Nieśwież: w Drukarni Jego Xążęcey MCI Societatis Jesu 1773 (ZNiO, sygn. XVIII-6285-II, k. [B_5v–B_6r], [C_4v–C_6r], [C_8r]).

blikacji Majchrowicza, wykonanych po jego śmierci[47]. Pieśni wykorzystywane w praktykach jezuickich misjonarzy, wydawane przez Majchrowicza w jego pracach z lat 60. i 70. XVIII wieku, publikowano następnie także w drukach osiemnastowiecznych. I tak na przykład w czasie misji religijnych śpiewano m.in. następujące pieśni: *O Boże wieczny! Cóż się ze mną dzieje?*; *Straszliwego majestatu Panie*; *Kto się w opiekę poda Panu swemu*; *Do Ciebie, Panie, pokornie wołamy*; *Boże w dobroci nigdy nie przebrany*; *Boże, kocham Cię*, których teksty zawiera wspomniane już berdyczowskie wydanie *Nauki katechizmowe…* (1779)[48]. Zapisy takich pieśni jak: *Twoja cześć, chwała*; *Boże w dobroci nigdy nie przebrany*; *Straszliwego majestatu Panie*; *Do Ciebie, Panie, pokornie wołamy*; *Boże, kocham Cię*; *Kto się w opiekę poda Panu swemu* notuje także wzmiankowany już warszawski druk *Powinności chrześcijańskie albo katechizm missyiny…* (1780) czy chociażby (oprócz pieśni *Boże, kocham Cię*) jego reedycja z lat 90. wieku XVIII[49].

Wśród wydanych przez Majchrowicza przekazów tekstów pieśni znalazły się także pieśni funkcjonujące w ukraińskojęzycznych środowiskach unickich. Pytanie o powody i cele opublikowania przez Majchrowicza trzech ukraińskojęzycznych pieśni (*Troyca Boh Otec, Boh Syn, Boh Duch Swiaty*; *Boże, kochaiu Tia*; *Preczystaia Diwo, Maty Ruskoho kraiu*) na końcu lwowskiego wydania *Nauki zbawiennej…* (1767) i przedrukowania ich w przemyskim wydaniu *Nauka zbawienna na missyi zwyczayna…* (1776) pozostaje otwarte, a odpowiedź na nie wymaga dalszych badań. Można domniemywać, iż ewentualnym powodem ich umieszczenia wśród utworów z repertuaru rzymskokatolickiego mogła być stosowana przez członków Towarzystwa Jezusowego praktyka polegająca na wykorzystywaniu podczas misji pieśni z ukraińskojęzycznego repertuaru religijnego jako środka przyciągającego do kościołów jezuickich za-

[47] Należy dodać, że w publikacjach *Nauka zbawienna na missyi zwyczayna…* (Lublin 1794) i *Początki życia niebieskiego na ziemi…* (Kraków 1797) znalazły się także inne pieśni z polskiego repertuaru rzymskokatolickiego.

[48] *Nauki katechizmowe…*, *op. cit.*, Berdyczów 1779 (Biblioteka WPK, sygn. XVIII P 002131, s. 201–208).

[49] *Powinności chrześcijańskie albo katechizm missyiny…*, *op. cit.*, Warszawa 1780 (BJ, sygn. 105722 I, k. [C_6v–C_7r], [C_9v–C_{11}r], [C_{12}v–D_2v]); *Powinności chrześcijańskie czyli katechizm missyiny…*, *op. cit.*, Warszawa [1793] (BJ, sygn. 38140 I, s. 171–178).

mieszkałą na tych terenach ludność ruską (ukraińską) obrządku unickiego[50]. Z literatury przedmiotu wiadomo, że na obszarach południowo-wschodnich Rzeczypospolitej, gdzie obok parafii rzymskokatolickich funkcjonowały parafie unickie i prawosławne, jezuiccy misjonarze nie ograniczali swoich misji do wiernych własnego obrządku. Dzięki badaniom Jerzego Flagi wiemy o misjach głoszonych przez członków Towarzystwa Jezusowego w latach 1754–1757 i 1761–1763 w kościołach greckokatolickich, przy tym znane są przypadki odprawiania w tych świątyniach towarzyszących misjom nabożeństw czy też organizowania przy tych okazjach procesji do cerkwi unickich[51]. Wiadomo również, że w XVIII wieku grekokatolicy brali niekiedy udział w misjach rzymskokatolickich[52]. W związku z tym nie można także wykluczyć, iż teksty ukraińskojęzycznych pieśni Majchrowicz opublikował z myślą o wiernych Cerkwi unickiej uczęszczających na misje jezuickie.

W świetle najnowszych badań wiadomo z kolei o tym, że na przełomie lat 60. i 70. XVIII wieku w czasie misji bazyliańskich śpiewano m.in. pieśni z polskojęzycznego repertuaru rzymskokatolickiego – *Boże w dobroci nigdy nie przebrany*; *Boże, kocham Cię*; *Straszliwego majestatu Panie*; *Brzmi w sercu trwoga, myślę i truchleję*; *O Boże wieczny! Cóż się ze mną dzieje?*; *Jezu w Ogroj-*

[50] Oksana Shkurgan, *Problem atrybucji…*, *op. cit.*, s. 181. W świetle ostatnich studiów Tomasza Jeża nad piśmiennictwem i tradycjami muzycznymi środowiska jezuickiego na Śląsku i ziemi kłodzkiej, wiadomo o stosowaniu w pracy duszpasterskiej przez członków zakonu Towarzystwa Jezusowego strategii, polegającej na wykorzystywaniu podczas publicznych procesji katechizmowych pieśni niemieckojęzycznych w ośrodkach innowierczych Austrii i Niemiec, już w 70. latach XVI wieku. Zachowane źródła archiwalne potwierdzają, że taką metodę jezuici wykorzystywali już w początkach XVII wieku na terenie Śląska i ziemi kłodzkiej. Ich misjonarze we wszystkich ośrodkach Śląska, zamieszkałych przez grupy mniejszości, posługiwali się językiem innym niż oficjalny (niemiecki), tj. czeskim i polskim. Podczas głoszenia okolicznościowych kazań w czasie misji prowadzonych na tym terenie „wykorzystywali oni w swej pracy znany lokalnej ludności repertuar wernakularny i czynili z niego odpowiadający im użytek". Zob.: Tomasz Jeż, *Kultura muzyczna…*, *op. cit*., s. 229–230, 235–236, 238.

[51] Jerzy Flaga, *Działalność duszpasterska…*, *op. cit*., s. 181–182.

[52] Marian Bańbuła, *Liturgia na misjach ludowych i w duszpasterstwie parafialnym Zgromadzenia Księży Misjonarzy w Polsce 1651–1864*, „Nasza Przeszłość: studia z dziejów Kościoła i kultury katolickiej w Polsce" 45 (1976), s. 254; М[аргарита] А[натольевна] Корзо, *Украинская и белорусская катехетическая традиция конца XVI–XVIII вв.: становление, эволюция и проблема заимствований*, Москва: „Канон+" РООИ „Реабилитация" 2007, s. 459.

cu mdlejący; *Przez czyśćcowe upalenia*[53]. Ich teksty poetyckie (oprócz utworów *Boże, kocham Cię* oraz *Straszliwego majestatu Panie*) znalazły się w wydaniu pt. *Katechizm krótko zebrany* […] *na missyach Zakonu S. Bazylego Wielkiego Prowincyi Koronney zwyczayny*… (Lwów 1768), prawdopodobnie pierwszym dziele bazyliańskiego misjonarza o. Kornela Sroczyńskiego (1731–1790)[54], a także w jego reedycji z 1772 roku w drukarni bazylianów w Poczajowie[55]. Świadczy to o wykorzystywaniu przez bazyliańskich misjonarzy publikowanych w pracach Majchrowicza utworów śpiewanych w czasie misji jezuickich. Przy tym trzeba zaznaczyć, iż pieśni te dla potrzeb misji unickich adaptowano dosyć szybko, bowiem już co najmniej u schyłku lat 60. wieku XVIII[56]. O popularności wśród unitów wymienionych pieśni z polskiego repertuaru rzymskokatolickiego, a także innych utworów wykonywanych podczas misji

[53] Oksana Shkurgan, *Repertuar pieśni…*, *op. cit.*, s. 304–306.

[54] [Cornelius Sroczyński], *Katechizm krótko zebrany: przednieysze wiadomości do zbawienia potrzebne w sobie zawieraiący na missyach Zakonu S. Bazylego Wielkiego Prowincyi Koronney zwyczayny. Za dozwoleniem Zwierzchności do druku podany*, Lwów: w Drukarni J. K. M. Bractwa SSS. Troycy 1768, k. 23r–25r, k. 26v–27v. Unikatowy egzemplarz *Katechizmu krótko zebranego…* (Lwów 1768) zachował się do dziś jako drukowany dodatek wklejony na karty rękopisu *Methodus Peragendi Missiones Apostolicas in Provincia Ruthena O.S. Basilii Magni* z 1770 roku, stanowiącego podręcznik metodyczny dla bazyliańskich misjonarzy ludowych, sporządzony przez ihumena i prefekta misji w Krystynopolu bazylianina o. Kornela Sroczyńskiego (Львів, Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника, відділ рукописів | Lwów, Lwowska Narodowa Naukowa Biblioteka Ukrainy im. W. Stefanyka, Oddział Rękopisów, Ms. фонд 3 [Центральний василіянський архів і бібліотека у Львові] | zespół 3 [Centralne Bazyliańskie Archiwum i Biblioteka we Lwowie], sygn. 159).

[55] [Cornelius Sroczyński], *Katechizm krótko o(!) zebrany: przednieysze wiadomości do zbawienia potrzebne w sobie zawieraiący na missyach Zakonu S. Bazylego Wielkiego Prowincyi Koronney zwyczayny. Za dozwoleniem Zwierzchności do druku podany. Pierwiey w Lwowie w Drukarni J. K. M. Bractwa SSS. Troycy, roku P. 1768, a teraz znowu odnowiony*, [Poczajów]: w Drukarni J. K. M. Poczajowskiey WW. OO. Bazylianów 1772, k. 109v–112r, k. 113v–115r (Київ, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського НАН України, Інститут книгознавства, відділ бібліотечних зібрань та історичних колекцій | Kijów, Narodowa Biblioteka Ukrainy im. W. I. Wernadskiego NAN Ukrainy, Instytut Księgoznawstwa, Dział Zbiórek Bibliotecznych i Kolekcji Historycznych: фонд Київської духовної Академії | zespół Kijowskiej Duchownej Akademii, sygn. B XLII 6/279).

[56] Oksana Shkurgan, *Pieśni nabożne…*, *op. cit.*, s. 214; *eadem*, *Problem atrybucji…*, *op. cit.*, s. 190.

jezuickich, takich chociażby jak pieśń maryjna *Witaj Święta i Poczęta Niepokalanie* czy pieśń eucharystyczna *Twoja cześć, chwała* świadczą ich przekazy zamieszczone w wydawnictwach śpiewnikowych opublikowanych w latach 90. XVIII wieku przez bazylianów w Poczajowie[57].

W użytku misjonarzy bazyliańskich znajdowały się pieśni z ukraińskojęzycznego repertuaru religijnego, w tym wzmiankowane utwory wydane przez Majchrowicza. Według wspominanego już niejednokrotnie Wozniaka, w lwowskim druku *Nauka zbawienna*… z 1767 roku (prawdopodobnie także w pierwszym wydaniu z 1764 roku) wśród utworów ukraińskojęzycznych znalazła się pieśń katechizmowa *Troyca Boh Otec, Boh Syn, Boh Duch Swiaty* (*Тройця Бог Отець, Бог Син, Бог Дух Святий*) autorstwa bazylianina o. Tymoteusza Szczurowskiego (1740–1812)[58]. Informacje na temat zauważonych przez Wozniaka zapisów tych pieśni pochodzących z omawianego wydania Majchrowicza powtórzył w cytowanej już monografii Medwedyk. Przy tym, pisząc o tym lwowskim wydaniu i powołując się na studia Wozniaka, przedrukował on fragment przedmowy, sporządzonej alfabetem łacińskim, do rozdziału z pieśniami nabożnymi[59], którą Wozniak w całości opublikował w związku z innym drukiem, a mianowicie osiemnastowiecznym modlitewnikiem *Naczatki żytyia nebesnaho na zemły*… [s.l., s.a.][60], o którym mowa niżej. Analiza zgromadzonego materiału źródłowego pozwala uznać za wysoce prawdopodobne, że tekst pieśni katechizmowej *Тройця Бог Отець, Бог Син, Бог Дух Святий* został ułożony w początkach lat 60. XVIII wieku w środowisku unickim (być może krzemienieckim) przez niezidentyfikowaną osobę jako przekład polskiej pieśni z repertuaru rzymskokatolickiego *Trójca Bóg Ojciec, Bóg Syn, Bóg Duch Święty* dostosowany do potrzeb Cerkwi unickiej[61]. Pieśń katechizmową *Тройця Бог Отець, Бог Син, Бог Дух Святий* wykorzystywano w czasie licznych misji unickich, o czym świadczą edycje jej tekstu poetyckiego zamieszczane w osiemnastowiecznych

[57] Oksana Shkurgan, *Repertuar pieśni*…, *op. cit.*, s. 315, 317.

[58] Михайло Возняк, *Матеріяли до історії*…, *op. cit*., s. 363.

[59] Юрій Медведик, *Українська духовна пісня*…, *op. cit*., s. 126–127.

[60] Михайло Возняк, *З культурного життя України XVII–XVIII вв.*, „Записки Наукового Товариства ім. Шевченка" 108 (1912), s. 60–61.

[61] Oksana Shkurgan, *Problem atrybucji*…, *op. cit*., s. 190.

wydaniach, (począwszy od połowy lat 60.) związanych z działalnością o charakterze katechetycznym i misyjnym bazylianów[62].

Opublikowana przez Majchrowicza jako ostatnia w *Nauce zbawiennej*… pieśń maryjna *Preczystaia Diwo, Maty Ruskoho kraiu*, wykonywana w czasie misji jezuickich, cieszyła się wielką popularnością wśród unitów, a także była dobrze znana w środowiskach rzymskokatolickich. W świetle współczesnych badań Medwedyka wiadomo, że za autora tej ukraińskojęzycznej pieśni powstałej ku czci Matki Bożej w Podkamieniu uznaje się albo marszałka generalnego konfederacji tarnogrodzkiej, wojewodę wołyńskiego Stanisława Ledóchowskiego (ok. 1666–1725), albo wojewodę ruskiego Jana Stanisława Jabłonowskiego (1669–1731)[63]. Dzięki studiom Medwedyka wiadomo, iż po raz pierwszy anonimowy przekaz tekstu *Пречиста Діво, Мати Руського краю* spotykamy w cyrylickim śpiewniku spisanym w 1734 roku we wsi Kamienna na Łemkowszczyźnie, a z kolei najstarszy drukowany (w transliteracji alfabetem łacińskim) przekaz tego maryjnego utworu *Preczystaia Diwo, Maty Ruskoho kraiu* jest dziś znany z wydania *Pieśni o Nayświętszey Maryi Pannie*… opublikowanego w 1752 roku w drukarni Św. Trójcy we Lwowie[64]. Poetycki tekst pieśni maryjnej *Пречиста Діво, Мати Руського краю* został zamieszczony także w obszernym nutowym zbiorze pt. *Богогласник*… (1790–1791), opublikowanym w drukarni bazylianów w Poczajowie[65].

[62] *Ibid*., s. 178–181, 190.

[63] *Bogoglasnik: Pěsni blagogovějnyja (1790/1791): Eine Sammlung geistlicher Lieder aus der Ukraine*, t. 2: Jurij Medvedyk, *Der Bohohlasnyk von Počajiv: Das erste gedruckte ukrainische Liederbuch mit geistlichen Liedern aus dem 17. und 18. Jahrhundert*, Köln–Weimar–Wien: Böhlau 2016 (*Bausteine zur slavischen Philologie und Kulturgeschichte: Neue Folge,* Reihe B: *Editionen*, 30, 2), s. 244, 247–248.

[64] Należy dodać, iż omawianą ukraińskojęzyczną pieśń ku czci Matki Bożej w Podkamieniu wydawano także w polskich kancjonałach proweniencji rzymskokatolickiej z lat 60–80. XVIII wieku (zob.: Юрій Медведик, *З історії створення та побутування двох східногалицьких іконославильних кантів 20-х років XVIII століття*, w: *Musica Galiciana: kultura muzyczna Galicji w kontekście stosunków polsko-ukraińskich (od doby piastowsko-książęcej do roku 1945)*, red. Leszek Mazepa, t. 5, Rzeszów: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej 2000 s. 45–52). Zob. także: *Bogoglasnik: Pěsni blagogovejnyja*…, *op. cit.*, t. 2, s. 341–343.

[65] *Bogoglasnik: Pěsni blagogovějnyja (1790/1791): Eine Sammlung geistlicher Lieder aus der Ukraine*, t. 1: *Богогласник: Пѣсни благоговѣйныя*: *Facsimile der Ausgabe Počajiv 1790/1791 mit*

We wspomnianym unickim *Katechizmie krótko zebranym* […] *na missyach Zakonu S. Bazylego Wielkiego Prowincyi Koronney zwyczaynym…* (Lwów 1768) oraz w jego poczajowskiej reedycji z 1772 roku omawiana pieśń maryjna *Preczystaia Diwo, Maty Ruskoho kraiu* została opatrzona adnotacją wskazującą, iż należało ją śpiewać „w wieczór odchodząc z miejsca misji"[66]. W powstałych na potrzeby bazyliańskich misjonarzy późniejszych, osiemnastowiecznych wydawnictwach wśród repertuaru pieśni misji unickich opublikowano przekaz pieśni ku czci Matki Bożej w Podkamieniu *Preczystaia Diwo, Maty Ruskoho kraiu*, a także pieśń o miłości Bożej *Boże, lublu Tia*, będącą ukraińskojęzycznym przekładem pieśni z polskiego repertuaru rzymskokatolickiego *Boże, kocham Cię*[67]. Jak można zauważyć, Majchrowicz w *Nauce zbawiennej…* opublikował wzmiankowany utwór o miłości Bożej w języku oryginału (po polsku), a także w przekładzie ukraińskojęzycznym (w jezuickiej edycji pieśń rozpoczyna się słowami „Boże, kochaiu Tia").

Szczególnie interesujący jest fakt, że w środowisku bazyliańskim zostało anonimowo przygotowane do druku wspomniane już wydawnictwo *Naczatki żytyia nebesnaho na zemły…* [s.l., s.n., s.a., XVIII wiek], opublikowane alfabetem łacińskim w nieznanej nam bliżej oficynie, będące dostosowanym do potrzeb Kościoła greckokatolickiego ukraińskojęzycznym przekładem popularnego modlitewnika autorstwa Majchrowicza *Początki życia niebieskiego na ziemi…* (Przemyśl 1771). Zamieszczone w modlitewniku *Naczatki żytyia nebesnaho na zemły…* pieśni religijne oraz przedmowa do nich (również w rozdziale X) wskazują, że wydawnictwo to powstało najprawdopodobniej na potrzeby misjonarzy unickich, którzy mogli druk ten użytkować w jubileuszowym, 1776 roku, kiedy to na obszarach Rzeczypospolitej katoliccy misjonarze przeprowadzali liczne misje ludowe, gromadzące tysiące wiernych. Potwierdza to także i zawarty w osiemnastowiecznym unickim

einem Vorwort von Hans Rothe, Köln–Weimar–Wien: Böhlau 2016 (*Bausteine zur slavischen Philologie und Kulturgeschichte: Neue Folge,* Reihe B: *Editionen*, 30, 1), s. 325–326.

[66] [Cornelius Sroczyński], *Katechizm krótko zebrany…* (Lwów 1768), k. 25v–26r; *idem*, *Katechizm krótko o(!) zebrany…* (Poczajów 1772), k. 112v–113v.

[67] Oksana Shkurgan, *Repertuar pieśni…*, *op. cit.*, s. 310–311.

modlitewniku ukraińskojęzyczny repertuar pieśni religijnych wykonywany w czasie misji organizowanych przez bazylianów[68].

Publikowane faksymile drugiego wydania druku pt. *Nauka zbawienna…* (Lwów 1767) Majchrowicza umożliwia poznanie jezuickiego repertuaru wernakularnego, wykorzystywanego co najmniej od lat 60. XVIII wieku w praktykach religijnych misjonarzy Towarzystwa Jezusowego na południowo-wschodnich obszarach Rzeczypospolitej, na terenie współistnienia obu obrządków katolickich: rzymsko- i greckokatolickiego. Zamieszczone w tym wydawnictwie przekazy tekstów pieśni religijnych (bez zapisów nutowych) należą w większości do polskiego repertuaru rzymskokatolickiego powstałego na przestrzeni XVII i XVIII wieku. Wśród utworów znalazły się pieśni pokutne, pieśń o rzeczach ostatecznych, pieśń o miłości Bożej, pieśni eucharystyczne, pieśni maryjne. Majchrowicz opublikował w swojej pracy także przekazy tekstów kilku unickich utworów (pieśń katechizmowa, pieśń o miłości Bożej i pieśń maryjna) z ukraińskojęzycznego zasobu pieśniowego, co świadczy, iż w misjach jezuickich prowadzonych na tych terenach oprócz łacinników brali udział także miejscowi grekokatolicy, którym ten repertuar musiał być dobrze znany. Ukraińskojęzyczne utwory, a także liczne pieśni z polskiego repertuaru rzymskokatolickiego, opublikowane przez Majchrowicza, wykorzystywali następnie misjonarze bazyliańscy. W związku z powyższym, *Nauka zbawienna…* tego jezuickiego autora stanowi dziś cenne źródło w badaniach nad recepcją i adaptacją w środowiskach unickich polskich pieśni religijnych, w szczególności wykorzystywanych na potrzeby misji bazyliańskich.

Ocalałe do dziś prace Majchrowicza, związane z licznymi w trzecim ćwierćwieczu XVIII wieku misjami jezuickimi, zostały opublikowane w dość krótkim odstępie czasu, co wynikało z pewnością z dużego na nie zapotrzebowania.

[68] O wydaniu pt. *Naczatki żytyia nebesnaho na zemły: czerez soiedynenyie so Bohom i Swiatymy Jeho: na wsiak deń w sedmyoy razpołożennyie ko błahoczestyiu chrystyanskomu so proizwołenyiem Włastytelstwa izdannyie* [s.l., s.n., s.a., XVIII wiek] oraz dostępnych w bibliotecznych zbiorach w Polsce jego sześciu egzemplarzach, a także o zawartym w tym wydawnictwie repertuarze pieśniowym zob. w: Oksana Shkurgan, *Repertuar pieśni…*, *op. cit.*, s. 308–314, 319. Por.: Михайло Возняк, *З культурного життя…*, *op. cit.*, s. 60–61, 64; *idem*, *Матеріяли до історії…*, *op. cit.*, s. 364; Юрій Медведик, *Українська духовна пісня…*, *op. cit.*, s. 127.

Obok poznanego repertuaru pieśni misji jezuickich, szczególnie cenne pozostają informacje zamieszczone w modlitewniku *Początki życia niebieskiego na ziemi…* (Przemyśl 1771), zawierające wskazówki jezuickiego misjonarza co do sposobu wykonywania pieśni religijnych oraz wykorzystywania ich w praktykach duszpasterskich.

Działający na ziemiach wieloetnicznej i wielowyznaniowej dawnej Rzeczypospolitej, jezuita Majchrowicz zapisał się na kartach historii zakonu Towarzystwa Jezusowego nie tylko jako sławny kaznodzieja oraz znany pisarz polityczny i religijny, ale przede wszystkim jako gorliwy i pracowity misjonarz głoszący Słowo Boże, dbający o odnowienie życia religijno-moralnego i podniesienie poziomu wiedzy religijnej wśród katolików; misjonarz, który w swoich pracach wyznaczył ważną rolę pieśniom wykonywanym w czasie misji jezuickich.

Oksana Shkurgan

Songs from Jesuit Missions Printed in Szymon Majchrowicz's *The Salutary Teaching Customary at the Missions of Societas Jesu* (Lviv 1767)

Father Szymon Majchrowicz (1717–1783) – a Jesuit priest, writer of texts on politics and religion – was one of the missionaries active in the Polish-Lithuanian Commonwealth in the 18th century. He earned a reputation as an excellent preacher. He is also the author of a print prepared for the purposes of religious instruction, entitled *The Salutary Teaching Customary at the Missions of Societas Jesu* (Lviv 1767)[1], which contains the versified texts of religious songs. The unique copy of this work (published in our edition in facsimile form) is currently kept at the Old Prints Department of the Library of the Ossoliński National Institute in Wrocław (shelf mark XVIII-3976-II, old shelf mark 10.839). The print, 85 × 135 mm, consists of 24 cards (made up of two fascicles: A_1–A_{12}, B_1–B_{12}). It is the second edition of Majchrowicz's work, as the title page informs us: "reprinted again in Lwów, in the year of our Lord 1767" (cf. facsimile, p. 3). The name and surname of the author are missing from the title of this publication, but from the imprimatur printed on the back of the last sheet of the Lviv edition we learn that it was prepared by Father Szymon Majchrowicz, a Jesuit missionary in the Przemyśl Diocese:

[1] [Szymon Majchrowicz], *Nauka zbawienna na missyi Societatis Jesu zwyczayna. Krótko obiaśniaiąca co każdy powinien wiedzieć, czynić, y czego się wystrzegać. Z pozwoleniem Starszych znowu przedrukowana w Lwowie Roku Pańskiego 1767* [*The Salutary Teaching Customary at the Missions of Societas Jesu, Briefly Instructing What Everyone Should Know, Do and Shun. With Permission from the Superiors Reprinted Again in Lwów, in the Year of Our Lord 1767*], [Lwów]: at the Printing House of H[is] M[ajesty's] Academy Societatis Jesu 1767.

"Doctrina tam salutaris a Patre Simon[e] Maychrowicz SJ Missionario per [dioe]cesim Premisliensem" (cf. facsimile, p. 50).

This second edition probably did not differ from the first (unknown to us today), which most likely came out in Lviv (then Lwów) in 1764[2], but has been inaccessible to bibliographers and researchers at least since the early 20th century[3]. In the early decades of the previous century, Mykhailo Wozniak (1881–1954), a historian of Ukrainian literature, already made use of the second edition from 1767, which was then kept at the Ossoliński Library in Lwów under shelf mark 10.839[4]. It was the same copy of this print that can currently be found in Wrocław, and most likely – the only one preserved to our day and listed in contemporary catalogues[5].

[2] The first edition of *The Salutary Teaching…*, which appeared in Lviv in 1764, without author's name, is listed in: Józef Brown, *Biblioteka pisarzów assystencyi polskiéj Towarzystwa Jezusowego: powiększona dwoma dodatkami, z których pierwszy zawiera polskie i rossyjskie tłomaczenia, drugi wydania pisarzy Towarzystwa Jezusowego do innych assystencyi należących w Polsce i Rossyi* [*A Bibliography of Writers of the Polish Assistancy of the Jesuit Order, with Two Supplements, the First of Which Contains Polish and Russian Translations, the Other – Editions by Jesuit Writers of Other Assistencies in Poland and Russia*], Poznań: Ludwik Merzbach 1862, pp. 89–90. The first edition of this print by Majchrowicz, printed before 1767, with the place of publication not indicated, is listed in: *Bibliografia literatury polskiej. Nowy Korbut (Oświecenie)* [*A Bibliography of Polish Literature. The New Korbut (The Enlightenment)*], vol. 5, Warsaw: Państwowy Instytut Wydawniczy 1967, p. 286.

[3] Karol Estreicher (*Bibliografia polska* [*Polish Bibliography*], vol. 23: *Stólecie XV–XVIII* [*15th–18th Centuries*], Cracow: Akademia Umiejętności 1910, p. 66) only lists the 1767 edition of this print. Also the second edition of 1767 is mentioned in: Михайло Возняк, *Матеріяли до історії української пісні і вірші. Тексти і замітки* [*Materials for the History of Ukrainian Song and Poetry. Texts and Notes*], Львів [Lviv]: Друкарня Наукового Товариства ім. Шевченка 1914 (*Українсько-руський архів* [Ukrainian-Russian Archive], 10), pp. 351, 363.

[4] Михайло Возняк, *Матеріяли до історії…*, *op. cit*., p. 351.

[5] Я[ким] П[рохорович] Запаско, Я[рослав] Д[митрович] Ісаєвич, *Пам'ятки книжкового мистецтва: каталог стародруків, виданих на Україні* [*Monuments of Book Art: A Catalogue of Old Prints Published in Ukraine*], кн. 2, ч. 2: *(1765–1800)*, Львів [Lviv]: Видавництво при Львівському державному університеті видавничого об'єднання „Вища Школа" 1984, no. 2479, p. 18.

We have rather scanty biographical data concerning the author of *The Salutary Teaching…*[6]. We know that Szymon Majchrowicz (Maichrowicz, Maychrowicz) was born on 9th November 1717 in the Małopolska region and learned philosophy in the Jesuit *collegium* in Košice. On 3rd August 1741 he joined the Jesuit novitiate in Cracow. He taught grammar classes at the *collegium* in Łęczyca (1743–1745) and later in Chojnice. In 1746–1750 he studied theology in Poznań. In 1750–1751 he stayed at the Jesuit tertianship house in Jarosław. From 1751 he was active in the Polish-Lithuanian Commonwealth as a diocesan missionary. Until 1753 he was on a mission in the Poznań Diocese (in Poznań itself), and for the next 19 years – in the Przemyśl Diocese, first in Sambor, later in Przemyśl). In 1766–1767 he took part, among others, in the 'people's missions' organised by the Jesuits in various places in Pokuttya. From 1768 he conducted Lenten missions. He was also the rector of the Przemyśl *collegium* (from 23rd April 1771 until the dissolution of the Jesuit order), supervisor of its construction and prefect of the music boarding school in Przemyśl[7]. Following the dissolution of the Jesuit order, he was still active as a missionary, and held the post of parish priest in Lesko. He died in Krosno on 2nd July 1783.

For more than 30 years of his life, Majchrowicz focused on missionary work. He was also an acclaimed author of books published both in his lifetime and afterwards. Apart from a political-historical treatise entitled *The Fortunate Stability of Kingdoms or their Sad Fall…* (Lviv 1764)[8], he printed several pub-

[6] Szymon Majchrowicz's bibliographical data can be found in: *Bibliografia literatury polskiej…*, *op. cit.*, p. 286; Stanisław Grzybowski, *Majchrowicz Szymon*, in: *Polski słownik biograficzny* [*Polish Bibliographical Dictionary*], vol. 19: *Machowski Wawrzyniec – Maria Kazimiera*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk: Ossolineum 1974, p. 157; *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995* [*Encyclopaedia of Knowledge about Jesuits in Poland and Lithuania, 1564–1995*], ed. Ludwik Grzebień in collaboration with a Jesuit team, Kraków: Wydawnictwo WAM 1996, p. 400; second edition, Kraków: Wydawnictwo WAM 2004, p. 400.

[7] *Słownik jezuitów muzyków i prefektów burs muzycznych* [*A Dictionary of Jesuit Musicians and Praefecti of Music Boarding Schools*], eds Ludwik Grzebień, Jerzy Kochanowicz, Kraków: Wydawnictwo WAM, Wyższa Szkoła "Ignatianum" 2002 (*Studia i Materiały do Dziejów Jezuitów Polskich* [*Studies and Materials for the History of the Polish Jesuits*], 9), p. 134.

[8] Szymon Majchrowicz, *Trwałość szczęśliwa królestw albo ich smutny upadek wolnym narodom przed oczy stawiona, na utrzymanie nieoszacowaney szczęśliwości swoiey … Przez … missionarza Towarzystwa Jezusowego z pozwoleniem Starszych* [*The Fortunate Stability of Kingdoms or*

lications related to his missionary and pastoral work, including versified song texts without music notation. One of these prints is *The Salutary Teaching…*. The others were: the popular prayer book *The Beginnings of Heavenly Life on Earth…* (Przemyśl 1771), and the prayer book *The Aim of Our Love…* (Kalisz 1781). Both *The Salutary Teaching…* and *The Beginnings of Heavenly Life on Earth…* were reprinted in the 18th century by publishing houses in Lwów, Przemyśl, Cracow, Berdyczów (now Berdychiv) and Lublin[9]. Majchrowicz's editions of religious songs are listed in the printed bibliographies and catalogues available to us today[10] and kept, as we have managed to establish, both in Poland and abroad (cf. Appendix 1).

their Sad Fall, Represented to the Free Nations So That They Can Preserve Their Priceless Happiness. By… a Missionary of the Society of Jesus, with Permission from the Superiors], Lwów: Printing House of the Academy of S. J. 1764, parts 1–4 (Warsaw, The National Library [hereinafter as: BN], shelf mark SD XVIII.1.1812 I, II, a, b). This treatise by Majchrowicz is the most comprehensive and consistent presentation of the Polish Sarmatic historiosophy (cf.: Stanisław Grzybowski, *Majchrowicz Szymon…*, *op. cit.*, p. 157). The treatise was reissued in Kalisz in the year of its author's death – 1783. Szymon Majchrowicz, *Trwałość szczęśliwa królestw albo ich smutny upadek wolnym narodom przed oczy stawiona, na utrzymanie nieoszacowaney szczęśliwości swoiey znowu przedrukowana z poprawieniem omyłek i przydaniem ciekawości wiele o dawnych dzieiach świata. Przez … missionarza Towarzystwa Jezusowego* [*The Fortunate Stability of Kingdoms or their Sad Fall, Represented to the Free Nations So That They Can Preserve Their Priceless Happiness, Reprinted Again with Corrections and Many Added Interesting Points about the Past of the World. By… a Missionary of the Society of Jesus*], Kalisz: Printing House of His Excellency Duke Archbishop of Gniezno, Primate of Poland 1783, parts 1–4 (BN, book shelf XVIII.1.411 I, II, III – parts I, II and III; Warsaw, University of Warsaw Library, Old Prints Room [hereinafter as: BUW], shelf mark 4.15.8.2 – part IV). Both editions of the treatise are listed in: Karol Estreicher, *Bibliografia polska* [*Polish Bibliography*], vol. 22: *Stólecie XV–XVIII* [*15th–18th Centuries*], Cracow: Akademia Umiejętności 1908, pp. 38–39.

[9] Majchrowicz's popular prayer book *The Beginnings of Heavenly Life on Earth…* had more (revised and reissued) editions in the 19th century, in the printing houses of Przemyśl, Lwów and Bochnia (cf.: Stanisław Grzybowski, *Majchrowicz Szymon…*, *op. cit.*, p. 157).

[10] Józef Brown, *Biblioteka pisarzów…*, *op. cit.*, pp. 90, 270; Karol Estreicher, *Bibliografia polska…*, *op. cit.*, vol. 22, p. 38; *idem*, *Bibliografia polska…*, *op. cit.*, vol. 23, p. 66; *Bibliografia literatury polskiej…*, *op. cit.*, pp. 286–287; Я[ким] П[рохорович] Запаско, Я[рослав] Д[митрович] Ісаєвич, *Пам'ятки…*, *op. cit.*, no. 2479, p. 18; no. 2942, p. 39; Irena Dziok-Strelnik, *Bibliografia starych druków lubelskich: 1630–1800* [*Bibliography of Old Prints from Lublin, 1630–1800*], Lublin: Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego 1997, no. 567, pp. 291–292; Anna

Another document of Majchrowicz's missionary work are his eight letters kept at the University Library in Lviv, addressed to Ewaryst Andrzej Kuropatnicki (1734–1788), castellan of Busko and Bełz (now Belz) – dated 1767, 1770 and 1772, and not previously researched[11]. The letters contain information, among others, about the time and manner of conducting Jesuit missions, in particular those held in Tarnowiec, as well as about Majchrowicz's participation in missions in Krasiczyn. Majchrowicz's preserved letters testify to the Jesuit priests' busy activity in the south-eastern parts of the Polish-Lithuanian Commonwealth. Mentions of Majchrowicz's involvement in the renovation of the Jesuit church in Przemyśl (in the period when he held the post of rector at the *collegium* in that city) and about his missionary activity can be found in a publication printed soon after his death: *Geography, or a Detailed Description of the Kingdoms of Galicia and Lodomeria…* (Przemyśl 1786), written by the already mentioned Ewaryst Andrzej Kuropatnicki[12].

People's missions were held by the Jesuits as early as the 2nd half of the 16th century. They were in harmony with their apostolic vocation and resulted from the dictates of their *Constitutions*[13]. In the Polish-Lithuanian Commonwealth,

Siciak, *Druki przemyskie 1754–1939. Bibliografia publikacji polskich, niemieckich, węgierskich, francuskich oraz żydowskich i ukraińskich wydanych alfabetem łacińskim* [*Prints from Przemyśl 1754–1939. A Bibliography of Publications in Polish, German, Hugarian, French, as well as Yiddish and Ukrainian Printed in the Latin Alphabet*], Przemyśl: Południowo-Wschodni Instytut Naukowy w Przemyślu 2002, nos. 327–329, p. 142.

[11] Львів, Наукова бібліотека Львівського національного університету ім. І. Франка, відділ рукописних, стародрукованих та рідкісних книг ім. Ф. П. Максименка | Lviv, Scientific Library of the Ivan Franko National University of Lviv, F. P. Maksymenko Department of Manuscripts, Old Prints and Rare Books, Ms. shelf number 142 II, no. 388–392; 143 II, no. 619; 144 II, no. 709–710.

[12] [Ewaryst Andrzej Kuropatnicki], *Geographia albo Dokładne opisanie królestw Gallicyi i Lodomeryi do druku podana* [*Geography, or a Detailed Description of the Kingdoms of Galicia and Lodomeria, Presented for Print*], Przemyśl: at the Printing House of Antoni Matyaszowski, Bishop Typ. 1786 (BN, shelf mark SD XVIII.1.1589, p. 62).

[13] Jerzy Flaga, *Działalność duszpasterska zakonów w drugiej połowie XVIII w. (1767–1772)* [*The Pastoral Activity of Religious Orders in the 2nd Half of the 18th Century (1767–1772)*], Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 1986 (*Prace Instytutu Geografii Historycznej Kościoła w Polsce* [*Publications of the Institute of Historical Geography of the Polish Church*], 4), p. 161; Jan Zbigniew Słowiński, *Katechizmy katolickie w języku polskim od*

every major Jesuit *collegium* or residence had its own, special missionary foundation or its subordinate mission houses and stations[14]. During the missions, Jesuit priests preached and taught catechism with great commitment. The missions played a major role in the religious life of the faithful. They "were not only to teach them […] a better understanding of the faith, but also to shake them, to provide profound religious experience, lead them to reconciliation with God and instruct them how they should behave"[15]. Other missions were taken up later (in mid-17th century) also by the Congregation of the Mission founded by Vincent de Paul (the Lazarites) and from the mid-18th century – by other religious orders conducting parish missions in Polish-Lithuanian territories – in particular by the Dominicans, the Reformed Franciscans, the Bernardines, the Friars Minor Capuchin, the Canons Regular, the Paulines, the Trinitarians and the Basilian monks[16]. The missionary work involved many types of religious practice: teaching of Catechism, retreat activities, penitential processions, self-flagellation, communal prayer and song singing.

During their missions, the Jesuits won over new Catholic believers among others by means of music – mostly the vernacular repertoire suited to the given occasion, consisting of well-known songs which were appropriate for the congregation gathered for the purpose of instruction[17]. In accordance with practice worked out in the Jesuit order, the teaching of catechism was frequently combined with song singing. Public processions were held on such occasions already in the 1570s. The music and song aimed to attract young people to join the ceremony and then also attend the religious instruction. Jesuit missionaries frequently made use of songs, which were sung after the elucidation of the dogmatic topic that constituted the subject of the instruction. Sometimes the

XVI do XVIII wieku [*Catholic Catechisms in Polish, 16th–18th Centuries*], Lublin: Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 2005, p. 286.

[14] Stanisław Załęski, *Jezuici w Polsce* [*Jesuits in Poland*], vol. 3, part 2: *1700–1773*, Lwów: Drukarnia Ludowa 1902, p. 907.

[15] Jerzy Flaga, *Działalność duszpasterska…*, *op. cit*., p. 159.

[16] *Ibid*., p. 161; Jan Zbigniew Słowiński, *Katechizmy katolickie…*, *op. cit*., pp. 287–288.

[17] Tomasz Jeż, *Kultura muzyczna jezuitów na Śląsku i ziemi kłodzkiej (1581–1776)* [*The Music Culture of the Jesuits in Silesia and Kłodzko County (1581–1776)*], Warsaw: Wydawnictwo Naukowe Sub Lupa 2013, pp. 278, 280.

contents of the performed song served as the topic of the instruction[18]. We cannot exclude the possibility that songs for religious instruction were sung in the Polish-Lithuanian Commonwealth as early as the 16th century as part of Jesuit catechism teaching. For instance, we have records of catechism teaching conducted by Jesuit priests among the rural folk in Poland during religious holidays and in the summer in the 1570s[19]. Literature of the subject provides evidence of such songs being printed in 17th-century catechisms: *Praxis catechistica…* (Cracow 1661) by Hieronim Nieradzki, SJ and *Katechizm katolicki…* [*Catholic Catechism*] (Cracow 1684) by Piotr Aleksander Grocholicki[20]. The missions conducted by the religious orders (the Jesuits, the Lazarites, the Reformed Franciscans, the Basilian monks, and others) were facilitated by copying the mission catechisms in hand or by printing books of instruction which, apart from articles of the Christian faith (in the form of brief questions and answers) also contained texts for reflection and meditation as well as prayers and songs[21].

Majchrowicz's *The Salutary Teaching…* revolves around catechismal instruction as presented during the Jesuit missions. The volume opens with a morning prayer. It also contains the *Litany to the Most Holy Goodness of God* (c. [B_5v–B_6v]), Psalm 50 *Have Mercy on Me, O God* (c. [B_3v–B_4r]), as well as Polish- and Ukrainian-language texts of 12 religious songs ([A_{12}r–B_5v], [B_9v–B_{12}v]). According to Majchrowicz, the teaching of catechism involved not

[18] Early 17th-century sources inform about public catechismal procession with song singing conducted by the Jesuits in Kłodzko and Silesia. Cf.: Tomasz Jeż, *Kultura muzyczna…*, *op. cit*., pp. 228–230, 232.

[19] Kazimierz Drzymała, *Praca jezuitów polskich nad ludnością wiejską w pierwszym stuleciu osiedlenia się zakonu w Rzeczypospolitej* [*The Work of Polish Jesuits with the Rural Population in the First Century after Settling in the Polish-Lithuanian Commonwealth*], "Nasza Przeszłość: studia z dziejów Kościoła i kultury katolickiej w Polsce" 20 (1964), p. 57.

[20] Barbara Przybyszewska-Jarmińska, *Historia muzyki polskiej* [*A History of Polish Music*], vol. 3: *Barok* [*The Baroque*], part 1: *1595–1696*, Warsaw: Sutkowski Edition Warsaw 2006, p. 368.

[21] Jerzy Flaga, *Działalność duszpasterska…*, *op. cit*., p. 160. On the surviving prints and manuscripts containing missionary catechisms and handbooks, created in the 18th century in the Catholic circles, among others – by the Jesuits, the Lazarites, the Canons Regular of the Lateran, the Friars Minor Capuchin, the Basilian monks, and the Reformed Franciscans, cf.: Jan Zbigniew Słowiński, *Katechizmy katolickie…*, *op. cit*., pp. 299–336.

only song singing, but also the singing of prayers (litanies and the psalm). The facsimile of the surviving print by the Jesuit missionary constitutes a valuable source not only for specialists in religious studies, for historians of culture and literature and linguists, but it is also an important document for musicologists. It comprises vernacular repertoire used in Jesuit missionary practice in the south-eastern parts of the 18th-century Polish-Lithuanian Commonwealth, where the Roman and Greek Catholic (Uniate) rites coexisted side by side.

It was Mykhailo Wozniak who (more than a hundred years ago) first attracted attention to the texts of religious songs published by Majchrowicz in *The Salutary Teaching…* (Lviv 1767). The scholar published the incipits of the Ukrainian-language songs contained in this publication, in Latin transliteration (*Troytsa Boh Otets, Boh Syn, Boh Dukh Svyaty*; *Bozhe, kokhaiu Tia*; *Prechystaya Divo, Maty Ruskoho kraiu*). He also mentioned the Polish songs found in the same volume, but did not discuss them in detail[22]. In our times, the Ukrainian songs from the 1767 edition have been mentioned in a monograph by musicologist Yuri Medwedyk[23], while the preserved texts of selected Polish- and Ukrainian-language songs printed by the Jesuit missionary have been analysed by the author of the present edition in her articles[24].

[22] Михайло Возняк, *Матеріяли до історії…*, *op. cit*., p. 351.

[23] Юрій Медведик, *Українська духовна пісня XVII–XVIII століть* [*Ukrainian Religious Songs of the 17th–18th Centuries*], Львів [Lviv]: Видавництво Українського Католицького Університету 2006 (*Історія української музики*, вип. 15: *Дослідження*), pp. 126–127.

[24] Oksana Shkurgan, *Pieśni nabożne wydane przez o. Tymoteusza Szczurowskiego w kontekście repertuaru wykonywanego w środowiskach rzymskokatolickich i unickich w Rzeczypospolitej Obojga Narodów* [*Pious Songs Published by Father Tymoteusz Szczurowski in the Context of the Repertoire of the Roman Catholic an Greek Catholic Communities in the Polish-Lithuanian Commonwealth*], "Rocznik Lituanistyczny" 1 (2015), pp. 209, 212, available online at http://dx.doi.org/10.12775/RL.2016.08 [accessed: 17.04.2018]; *eadem*, *Problem atrybucji pieśni katechizmowej «Тройця Бог Отець, Бог Син, Бог Дух Святий»* [*The Problem of Attribution of the Catechismal Song "The Trinity of God the Father, God the Son, God the Holy Spirit"*], in: *Καλοφωνία: науковий збірник з історії церковної монодії та гимнографії* [*Kalophonia: A Scientific collection from the History of Church Monody and Hymnography*], ed. Крістіян Ганнік, Юрій Ясіновський, Львів: Український католицький університет 2016, ч. 8, pp. 181, 185–189, 200; *eadem*, *Repertuar pieśni nabożnych wykonywany w czasie misji bazyliańskich prowadzonych w Rzeczypospolitej w drugiej połowie XVIII w.* [*The Religious Song Repertoire Performed during Basilian Missions in the Polish-Lithuanian Commonwealth in the 2nd Half of the 18th Century*], in: *Zakon*

The collection contained in the last section of *The Salutary Teaching…* (Lviv 1767) consists of texts of religious songs in Polish and Ukrainian transliterated in the Latin alphabet, with the following incipits (full text transcripts can be found in Appendix 2)[25]:

In Polish:

– *Song of Eternity: Terror Resounds in My Heart, I Think and Quake with Fear*, c. [A_{12}r–A_{12}v],
– *Song of the Love of God*: *God, I Love You*, c. [A_{12}v–B_1v],
– *Song of Contrition for Past Sins*: *O Eternal God! What Is Befalling Me?*, c. [B_1v–B_2r],
– *Song of Contrition for Sins*: *God of Tremendous Majesty*, c. [B_2r–B_2v],

Bazyliański na tle mozaiki wyznaniowej i kulturowej Rzeczypospolitej i krajów ościennych [*The Basilian Order in the Context of the Multicultural and Multidenominational Mosaic in the Polish-Lithuanian Commonwealth and the Neighbouring Countries*], eds Stanisław Nabywaniec, Sławomir Zabraniak, Beata Lorens, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego 2018, pp. 305, 311–312, 315, 317.

[25] For the purposes of editing the Polish-language versions of the listed songs as well as of the works and quotations presented below, we have applied transcription standards contained in: *Zasady wydawania tekstów staropolskich: projekt* [*Principles of Editing Old Polish Texts: A Project*], examples ed. by Jerzy Woronczak, ed. Maria Renata Mayenowa in collaboration with Zofia Florczak, Wrocław: Zakład imienia Ossolińskich Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk 1955. Exceptions have been made for a few words which give us an idea of the spelling used in that period (e.g. "nie nadgrodzę", "krwawemi", "zmocnią", "zepchnion", "wszystkoć", "którąć", "prosiemy", "sławiemy", "mówiemy", etc.). The graphic verse form has been preserved. Small and capital letters have been used in accordance with present-day spelling rules. Spelling, including the principles of writing with or without a hyphen, as one or two words, has been adjusted to contemporary norms. The letters *i*, *y* have been transcribed as *j* wherever they play the role of the present-day iota (*j*) (e.g. truchleię = truchleję, ciężkiey = ciężkiej), but wherever they stand for glides *ij*, *yj*, they have been transcribed as *ij*, *yj* (e.g. lilia = lilija, Marya = Maryja). We have used diacritics for the consonants *ć*, *ł*, *ń*, *ś*, *ż*, *ź* and the vowels *ą*, *ę*, *ó* also in those places where the source omits them. Words with the long *s* (ſ) corresponding to a voiced consonant or a voiceless one (before other voiceless consonants) have been spelt in accordance with the modern standard (e.g. wſpomoż = wspomóż, roſkoſzy = rozkoszy, wſzyſtkie = wszystkie itp.). The Ukrainian incipits and song texts published in Latin transliteration have been presented here in their original spelling, as in the 1767 edition. However, small and capital letters as well as punctuation and spelling as one or two words have all been used in accordance with today's standards of the Ukrainian language. Graphically the versification in the songs is the same as in the original.

– *Song of the Contrite Heart*: *God of Infinite Goodness*, c. [B_2v–B_3r],
– *Song in Front of the Most Blessed Sacrament*: *I Bow to You, Eternal God*, c. [B_3r–B_3v],
– *Song in Every Need*: *To You, O Lord, We Humbly Call*, c. [B_3v],
– *Song on the Immaculate Conception of the Most Holy Virgin Mary*: *Welcome Holy One, Immaculately Conceived*, c. [B_4r–B_5r],
– *Song to the Most Holy Virgin Mary*: *Welcome, Heaven and You Ornament More Precious Than Heaven*, c. [B_5r–B_5v],

In Ukrainian:

– *Pisni Ruskoi*: *Troytsa Boh Otets, Boh Syn, Boh Dukh Svyaty* [*A Ruthenian Song: The Trinity of God the Father, God the Son, God the Holy Spirit*], c. [B_9v–B_{11}r],
– *Milosty Bozhoy*: *Bozhe, kokhaiu Tia* [*Of the Love of God: God, I Love You*], c. [B_{11}r–B_{12}r],
– *Pisn o Boharodytsy Mariy*: *Prechystaya Divo, Maty Ruskoho kraiu* [*Song of Mary Mother of God: Most Pure Virgin, Mother of Ruthenia*], c. [B_{12}r–B_{12}v].

Apart from the three Ukrainian-language songs listed above, the other texts belong to the Polish, Roman Catholic repertoire. The decision to print them was most certainly related to Jesuit missions in the south-eastern territories of the Polish-Lithuanian Commonwealth[26]. This is confirmed by Majchrowicz's publication in Przemyśl, several years later (in 1771) of the prayer book *The Beginnings of Heavenly Life on Earth…* (and by its subsequent reeditions in the same decade), which in Chapter X (*Pious Songs*) contains the texts of 11 Polish-language religious songs with preface[27]. All these 11 songs were performed

[26] Numerous Jesuit missions were conducted in this region in 1767–1770, cf. Jerzy Flaga, *Działalność duszpasterska…*, *op. cit*., pp. 162, 167–170.

[27] Szymon Majchrowicz, *Początki życia niebieskiego na ziemi: przez złączenie się z Bogiem, i Świętemi Iego: na każdy dzień w tygodniu sposobem na missyi S.J. zwyczaynym rozłożone … Przez … missyonarza Towarzystwa Jezusowego zebrane z pozwoleniem Zwierzchności drukowane* [*The Beginnings of Heavenly Life on Earth, through Union with God and His Saints, Divided for Every Day of the Week as Is Customary at Jesuit Missions… Collected By… a Missionary of the Society of Jesus, Printed with Permission from the Superiors*], Przemyśl: at the Printing House of H[is] M[ajesty's] Acad[emy] Societatis Jesu 1771 (BN, shelf mark SD XVIII.1.5288 adl.,

in the Roman Catholic environment; more than a half of them had previously been printed in *The Salutary Teaching…* (Lviv 1767).

The literature of the subject does not mention the song texts comprised in the 18th-century editions of *The Beginnings of Heavenly Life on Earth…*[28]. Below I have listed their incipits, along with information concerning the type of song and its use during the liturgical year. Here is a list of texts printed in Chapter X (*Pious Songs*) of this prayer book of 1771 (based on the copy in BN, shelf mark SD XVIII.1.5288 adl.):

- *Song: Whoever Entrusts Himself to God*, pp. 315–318,
- *Song of Eternity: Terror Resounds in My Heart, I Think and Quake with Fear*, pp. 319–322,
- *Song of the Love of God*: *God, I Love You*, pp. 322–325,
- *Song of Contrition for Past Life*: *O Eternal God! What Is Befalling Me?*, pp. 325–326,

pp. 314–341; BN, shelf mark SD XVIII.1.2605, pp. 314–341; Warsaw, Library of the Metropolitan Seminary of Warsaw Archdiocese [hereinafter as: Biblioteka WMSD], shelf mark H.11.75 (45077), pp. 314–341; Kraków, The Jagiellonian Library [hereinafter as: BJ], shelf mark 95993 I, pp. 314–341); *idem*, *Początki życia niebieskiego na ziemi: przez złączenie się z Bogiem, i Świętemi Iego: na każdy dzień w tygodniu sposobem na missyi S. J. zwyczaynym rozłożone … Przez … missyonarza Towarzystwa Iezusowego zebrane z pozwoleniem Zwierzchności drukowane* [*The Beginnings of Heavenly Life on Earth, through Union with God and His Saints, Divided for Every Day of the Week as Is Customary at Jesuit Missions … Collected By … a Missionary of the Society of Jesus, Printed with Permission from the Superiors*], Przemyśl: at the Printing House of H[is] M[ajesty's] Acad[emy] Soc[ietatis Jesu] 1772 (BJ, shelf mark 38974 I, pp. 258–283); *idem*, *Początki życia niebieskiego na ziemi: przez złączenie się z Bogiem y Świętemi Jego: na każdy dzień w tygodniu sposobem na missyi zwyczaynym rozłożone … Przez … missyonarza dyecezyi przemyskiey zebrane z pozwoleniem Zwierzchności powtornie przedrukowane* [*The Beginnings of Heavenly Life on Earth, through Union with God and His Saints, Divided for Every Day of the Week as Is Customary at the Missions … Collected By … a Missionary of the Przemyśl Diocese, Printed with Permission from the Superiors*], Berdyczów: at the Printing House of the Discalced Carmelites of the Fortress of the Holy Virgin Mary 1778 (Warsaw, The National Museum Library, shelf mark SD 5038, pp. 282–311). The first Przemyśl edition of this prayer book (of 1771) has been listed in a contemporary bibliography (Cf.: Anna Siciak, *Druki przemyskie…*, *op. cit*., no. 328, p. 142).

[28] It should be stressed that Wozniak mentioned Majchrowicz's Przemyśl edition of 1772 in his above-quoted publication already a century ago, but did not discuss the songs contained in this source (cf.: Михайло Возняк, *Матеріяли до історії…*, *op. cit*., p. 364).

- *Song of Contrition for Sins*: *God of Tremendous Majesty*, pp. 327–329,
- *Song of the Contrite Heart*: *God of Infinite Goodness*, pp. 329–331,
- *Song of St Thomas Aquinas: Adoro Te devote to Jesus Hidden in the Most Blessed Sacrament*: *I Humbly Bow to You*, pp. 331–333,
- *Song for Corpus Christi*: *Your Honour and Glory*, pp. 333–335,
- *Song in Front of the Most Blessed Sacrament*: *I Bow to You, Eternal God*, pp. 335–337,
- *Song in Every Need*: *To You, O Lord, We Humbly Call*, pp. 337–338,
- *Song on the Immaculate Conception of the Most Holy Virgin Mary*: *Welcome Holy One, Immaculately Conceived*, pp. 338–341.

The preface to these songs (referred to in the prayer book as "The Elucidation of Them") has not been researched, either. It provides guidelines for the performance of the songs and for their use in religious practices of the day:

> Just as worldly songs provide worldly pleasure, so also religious songs bring joy to our hearts and excite them to the love of God. This is why Holy King David wrote so many Psalms, that is, songs for the faithful, and himself sang them with the others. Also from the Most Holy Virgin Mary we have a song which begins: *My Soul Magnifies the Lord*, *etc.*, and the Church of God provides us with various songs for the praise of the Highest God and in order to prepare our hearts for Heaven. We should therefore sing them with proper care, slowly, word by word, and attentively, without starting the next word before we have finished the previous one.
>
> However, the holy Psalms are pleasant to God not only when sung, but also when spoken with care, and so are pious songs. This is why I include here songs which in accordance with time [of the year] and custom you can either say or use some words and lines for your sighs to God or the Saints, for such *actus iaculatoriae* prayers as prescribed for you in Chapter 5[29].

As evident from the quoted preface, religious songs can not only be sung, but also spoken or recited "in accordance with time", or used in brief fragments ("some words and lines") as prayer ("sighs […] that is, *actus iaculatoriae*

[29] Based on a copy of the print, BN, shelf mark SD XVIII.1.5288 adl., pp. 314–315.

prayers") to God or the saints. This topic is also tackled in an earlier section (in Chapter V), dedicated to short prayers ("sighs" or *acti iaculatoriae*), to which Majchrowicz refers in his preface to the songs:

> …make effort to unite your heart and soul with God as often as possible through short prayers and words of living faith in Him, of hope and love, of supplication, thanksgiving, honour and gratitude, of sorrow and apology for sins, in the desire to prove worthy in His eyes and in the eyes of Saints. For these prayers you can use words from the Holy Scripture, and especially – from the Psalms, or various litanies, prayers and pious songs; at home, in the field, in journey, and in every place, whenever you remember about prayer. And you will remember once it has become your custom[30].

At the time of the dissolution of the Society of Jesus in 1773, there were more than 200 Jesuits working at people's missions[31]. In the years 1767–1770, toward the end of the order's existence in the Polish-Lithuanian Commonwealth, Jesuit missionaries conducted nearly 5 thousand missions (which gives a figure of 1500–1600 every year)[32]. Also in the last quarter of the 18th century Catholic priests actively continued the missionary work in the form of such practices as catechism teaching, penitential processions, and song singing.

The jubilee year of 1776 provided an opportunity for numerous people's missions in dioceses throughout the Polish-Lithuanian Commonwealth and for publication of books for religious instruction[33]. For instance, Majchrowicz's *The Salutary Teaching…* was reissued in Cracow and Przemyśl (at that time he

[30] Several cards are missing from BN, shelf mark SD XVIII.1.5288 adl. In Chapter V (pp. 147–150); we therefore quote this chapter from a different copy of the 1771 prayer book (in which Chapter V has been preserved in full), kept at the same library (BN, shelf mark SD XVIII.1.2605, pp. 150–151).

[31] Stanisław Załęski, *Jezuici w Polsce…*, *op. cit*., p. 917.

[32] Jerzy Flaga, *Działalność duszpasterska…*, *op. cit*., p. 173.

[33] Wojciech Pawlik, *Katechizmy w Rzeczypospolitej od XVI do XVIII wieku* [*Catechisms in the Polish-Lithuanian Commonwealth, 16th to 18th cs.*], Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 2010 (*Prace z Dziejów Szkolnictwa i Opieki Społecznej w Polsce* [*Works on Education and Social Care in Poland*], 4), p. 121.

was already a missionary in the Przemyśl diocese)[34]. The celebrations of "the Year of Mercy" involved priests preaching and teaching the catechism as part of the people's missions. Another example is the *Catechism for the Rural Folk Supplemented by Some Religious Songs…* (Vilnius 1776)[35], the work of Father Józef Legowicz (d. 1811), parish priest in Korkożyszki (now Karkažiškė) and author of religious books. Among Roman Catholic religious instruction books

[34] The collection of religious songs (including some Ukrainian texts transliterated in the Latin alphabet) contained in *The Salutary Teaching…* (Lviv 1767) was reprinted in the Przemyśl reissue of 1776: Szymon Majchrowicz, *Nauka zbawienna na missyi zwyczayna. Krotko obiaśniaiąca co każdy powinien wiedzieć, czynić, i czego się wystrzegać. Przez … missionarza diecezyi przemyskiey zebrana i do druku podana. Imprimatur Josephus Episcopus* [*The Salutary Teaching Customary at the Missions, Briefly Instructing What Everyone Should Know, Do and Shun. By … a Missionary of the Przemyśl Diocese Collected and Sent to Print. Imprimatur Josephus Episcopus*], Przemyśl: [s.n.] 1776 (BJ, shelf mark 41416 I, c. [A_{11}r–B_5r], c. [B_9v–B_{12}r]). The Ukrainian-language songs are missing from the Cracow reprint of the same year, which only contains the Roman Catholic songs known from the Lviv edition of 1767, as well as the catechismal song *Wierzę, że Bóg jest, i że sprawiedliwy* [*I Believe God Exists and Is Just*]. Cf.: Szymon Majchrowicz, *Nauka zbawienna na missyi zwyczayna. Krotko obiaśniaiąca co każdy powinien wiedzieć, czynić, i czego się wystrzegać. Przez … missionarza dyecezyi przemyskiey zebrana i za pozwoleniem Zwierzchności przedrukowana* [*The Salutary Teaching Customary at the Missions, Briefly Instructing What Everyone Should Know, Do and Shun. By … a Missionary of the Przemyśl Diocese Collected and Sent to Print, with Permission from the Superiors*], Cracow, at the Printing House of the Seminary of the Episc[opal] Acade[my] 1776 (BJ, shelf mark 588101 I, pp. 21–33, 42–45). Shortly before Majchrowicz's death (Kalisz 1781), his prayer book *Cel miłości naszey…* [*The Aim of Our Love…* was printed. At the end of the latter publication, Majchrowicz added the versified texts of the *Song on the Heart of Jesus*: *O Most Adored Body of My Lord* and the *Song on the Most Blessed Sacrament*: *Heaven, Earth, the World and Sea* (cf.: Szymon Majchrowicz, *The Aim of Our Love, the Only Consolation of Our Hearts in This Miserable Life: the Most holy Heart of Jesus … Written and Sent to Print by a Missionary … Father. With Permission from the Ecclesiastical Authorities*], Kalisz: at the Printing House of H[is] M[ajesty] the K[ing] and the Commonwealth 1781 [BUW, shelf mark 4g.3.5.67, pp. 127–132]).

[35] The catechism contains the texts of such songs as: *The Trinity of God the Father, God the Son, God the Holy Spirit*; *God of Infinite Goodness*; *God of Tremendous Majesty*. Cf.: [Józef Legowicz], *Katechizm dla ludzi życia wieyskiego z przydatkiem niektórych pieśni pobożnych przez jednego kapłana dyecezyi wileńskiey zebrany y do druku podany* [*Catechism for the Rural Folk Supplemented by Some Religious Songs, Collected and Sent to Print by a Priest of the Vilnius Diocese*], Vilnius: at the Printing House of H[is] M[ajesty] the K[ing] and the Commonwealth XX. Scholarum Piarum 1776 (BJ, shelf mark 37237 I, pp. 26–35, 45–48).

published later in the 18th century, which contain texts of religious songs, one should mention the print *Catechismal Teaching…* (published by Discalced Carmelites, Berdychiv 1779) as well as *Christian Duties, or a Missionary Catechism…* (printed by the Congregation of the Mission, Warsaw 1780) and their later reeditions. After Majchrowicz's death, his publications were also reissued: *The Salutary Teaching…* (Lublin 1794) and *The Beginnings of Heavenly Life on Earth…* (Cracow 1797)[36].

[36] *Nauki katechizmowe dla łatwieyszego poięcia w krotkich pytaniach y odpowiedziach przez OO. Missionarzów Zakonu Braci mnieyszych Świętego Oyca Franciszka Kapucynów za pozwoleniem Zwierzchności dla zbawiennego pożytku prawowiernych powtornie do druku z niektoremi przydatkami y nowym ułożeniem podane* [*Teaching of the Catechism, Presented for Better Understanding in Short Questions and Answers by the Congregation of the Mission of the Friars Minor Capuchin, with Permission from the Superiors to the Benefit and Salvation of the Orthodox [Catholic] Believers Reedited and Reprinted with Some Additions*], Berdyczów: at the Printing House of the Fortress of the Holy Virgin Mary under a Privilege Granted by H[is] M[ajesty] the K[ing] 1779 (Zakroczym, Library of the Warsaw Province of the Friars Minor Capuchin [hereinafter as: WPK Library], shelf mark XVIII P 002131); *Powinności chrześcijańskie albo katechizm missyiny nauczaiący co powinien każdy chrześcijanin wierzyć, wiedzieć, czynić, aby był zbawiony. Z przydatkiem nabożnych pieśni, które się pod czas missyi śpiewać będą i mszy śpiewaney. Za dozwoleniem Starszych wydrukowany* [*Christian Duties, or a Missionary Catechism Preaching What Every Christian Should Believe, Know and Do in Order to be Saved. With the Addition of Pious Songs to Be Sung during the Mission and the Sung Mass, Printed with Permission from the Superiors*], Warsaw: in the Printing House of Fathers of the Congregation of the Mission 1780 (BJ, shelf mark 105722 I); *Powinności chrześcijańskie albo katechizm missyiny nauczaiący co powinien każdy chrześcijanin wierzyć, wiedzieć, czynić, aby był zbawiony. Z przydatkiem nabożnych pieśni, które się pod czas missyi lub mszy spiewaney spiewać będą. Za dozwoleniem Starszych* [*Christian Duties, or a Missionary Catechism Preaching What Every Christian Should Believe, Know and Do in Order to be Saved. With the Addition of Pious Songs to Be Sung during the Mission and the Sung Mass, With Permission from the Superiors*], Warsaw: in the Printing House of Fathers of the Congregation of the Mission [1789] (WPK Library, shelf mark XVIII P 000127); *Powinności chrześcijańskie czyli katechizm missyiny nauczaiący co powinien każdy chrześcijanin wierzyć, wiedzieć, czynić, aby mógł bydź zbawionym. Z przydatkiem sposobu słuchania i śpiewania Mszy Świętey, i różnych pieśni* [*Christian Duties, or a Missionary Catechism Preaching What Every Christian Should Believe, Know and Do in Order to be Saved. With the Addition of a Method to Listen to and Sing the Holy Mass, as well as Various Songs*], Warsaw: in the Printing House of Fathers of the Congregation of the Mission [1793] (BJ, shelf mark 38140 I); Szymon Majchrowicz, *Nauka zbawienna na missyi zwyczayna krótko obiaśniaiąca, co każdy powinien wiedzieć, czynić, i czego się wystrzegać. Przez … missyonarza dyecezyi przemyskiey zebrana y za pozwoleniem Zwierzch-*

One of the texts printed by Majchrowicz in *The Salutary Teaching…* is that of the penitential song *God of Infinite Goodness*, which had already been performed in the 17th century and was known among the Polish Jesuits at least from the early 1660s, which is confirmed by the inclusion of its versified text in the already mentioned catechism *Praxis catechistica…*[37]. It was later included in catechismal prints that appeared in the 18th-century Polish-Lithuanian Commonwealth, such as the *Christian Duties…* published by the Piarists in Warsaw (1720)[38].

Another penitential song sung during the Jesuit missions was *God of Tremendous Majesty*, already known in the 1st half of the 18th century in the Poor Clares Monastery in Stary Sącz and among the Jesuits of Vilnius[39]. The penitential song *O Eternal God! What Is Befalling Me?* was known in the 1740s to the Benedictine Nuns of Sandomierz (its text can be found in a hymn book compiled in 1746 in their monastery)[40]. In the mid-18th century the nuns of

ności przedrukowana [*The Salutary Teaching Customary at the Missions*, *Briefly Instructing What Everyone Should Know, Do and Shun. By … a Missionary of the Przemyśl Diocese Collected and Sent to Print with Permission of the Superiors*], Lublin: His M[ajesty]'s Printing House of the Trinit[arian] Fathers 1794 (Lublin, Hieronim Łopaciński Public Provincial Library, shelf mark P-18-o-59); *idem*, *Początki życia niebieskiego na ziemi: przez złączenie się z Bogiem, i Świętemi Jego: na każdy dzień w tygodniu sposobem na missyi Soc. Jesu zwyczaynym rozłożone … Przez … missyonarza Towarzystwa Jezusowego zebrane, z pozwoleniem Zwierzchności drukowane* [*The Beginnings of Heavenly Life on Earth, through Union with God and His Saints, Divided for Every Day of the Week as Is Customary at Jesuit Missions … Collected By … a Missionary of the Society of Jesus, Printed with Permission from the Superiors*], Kraków: at the expense of Fab. Seb. Drelinkiewicz [1797] (ZNiO, shelf mark XVIII-7778-I).

[37] Hieronim Nieradzki, *Praxis catechistica sev faciles modi, quibus paruo cum labore possint instillari rudibus Articuli Fidei scitu necessarij in gratiam potissimvm eorum, qui curam animarum sustinent, ac eorum qui pijs ad Ministeria spiritualia Missionibus detinentur*, Cracoviae: in officina Ioan. Pauli Caesari 1661 (BJ, shelf mark 40780 I, p. 48).

[38] *Powinności chrześcijańskie, to iest: co powinien każdy chrześcijanin wierzyć, czynić, y wiedzieć, aby był zbawiony. Za dozwoleniem Starszych do druku podane* [*Christian Duties, or What Every Christian Should Believe, Do and Know in Order to be Saved. Sent to Print with Permission of the Superiors*], Warsaw: at H[is] M[ajesty's] Printing House of the Fathers of Scholarum Piarum 1720 (Warsaw, Public Library of the Capital City of Warsaw, shelf mark XVII.1.157 adl., c. [A$_5$r]).

[39] Oksana Shkurgan, *Pieśni nabożne…*, *op. cit.*, pp. 208, 210–211.

[40] Sandomierz, Diocesan Library, Ms. shelf mark L 1615, c. 28v.

the same monastery also performed *God, I Love You*, a song whose versified text can be found in a handwritten hymn book of 1750[41].

Majchrowicz's *The Salutary Teaching…* also contains the text of *Terror Resounds in My Heart, I Think and Quake with Fear*, which represents songs on eschatological topics that enjoyed wide popularity among the Polish-speaking Roman Catholics. Poetic texts about death and human life, about the ultimate things and eternity, as well as the vanity of worldly life – were very close to the hearts of Catholics. Alina Nowicka-Jeżowa stresses in her works that in the Catholic tradition of songs about death "meditation on the ultimate things was subordinated to confessional and penitential motives"[42]. The songs persuaded the addressees of Jesuit missionary teaching to consider the transitory nature of life, time, nothingness and death.

Majchrowicz also printed for the purposes of Jesuit mission services two songs on the Eucharist: *I Bow to You, Eternal God* and *To You, O Lord, We Humbly Call*, referred to in his publications as a "Song in Every Need". Other mission songs are dedicated to the Holy Virgin Mary – in particular *Welcome Holy One, Immaculately Conceived* and *Welcome, Heaven and You Ornament More Precious Than Heaven*.

All the listed songs (except for the Marian song *Welcome, Heaven and You Ornament More Precious Than Heaven*) were later published by Majchrowicz in the prayer book *The Beginnings of Heavenly Life on Earth…* (Przemyśl 1771) and in its later reeditions. We should point out that the Jesuit edition of Przemyśl additionally contains the versified text of Psalm 91 *He Who Entrusts Himself to God* in Jan Kochanowski's translation (printed as the *Song of Divine Providence*). The presence of this song in Chapter X (*Pious Songs*) of Majchrowicz's book proves that in Jesuit missionary practice psalms were not only read but also sung – as confirmed by the author himself in the preface to this chapter. Already earlier, in the late 1740s, the Jesuits of Lublin had a musical setting of that psalm, which has been passed down to us in

[41] Sandomierz, Diocesan Library, Ms. shelf mark L 1644, p. 393.

[42] Alina Nowicka-Jeżowa, *Pieśni czasu śmierci: studium z historii duchowości XVI–XVIII wieku* [*Songs of the Time of Death: Studies in Spiritual History, 16th–18th cs*], Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 1992, p. 297.

a single copy of an edition entitled *The Order of Songs which It Is Customary to Sing in the Churches of Societas Jesu…* (Lublin 1748)[43]. This Lublin publication contains, apart from other pieces then performed in Jesuit churches, also St Thomas Aquinas' medieval Latin hymn to the Eucharist *Adoro Te devote*[44], whose Polish rendering *I Bow to You, Eternal God* was published by Majchrowicz among other religious songs in *The Beginnings of Heavenly Life on Earth…* (Przemyśl 1771). Other Eucharistic songs in this prayer book include *To You, O Lord, We Humbly Call* and *Your Honour and Glory* (sung for Corpus Christi).

Majchrowicz's publication also features such penitential songs as *God of Infinite Goodness* and *God of Tremendous Majesty*, the song of the Love of God – *God, I Love You*. The Eucharistic *Your Honour and Glory* had been used already earlier – in the mid-18th century – in missionary work in the Polish Roman Catholic circles. These and other songs were performed during missions, which can be gleaned, among others, from their inclusion in the brief (thirty cards) print for religious instruction entitled *Christian Duties, or a Missionary Catechism…* (Lviv 1756)[45]. The above listed songs as well as other pieces belonging to the Polish Roman Catholic repertoire were used by Jesuit missionaries in the eastern parts of the Polish-Lithuanian Commonwealth directly before the dissolution of the Society of Jesus, as evident also from their presence in the only surviving copy of the 28-card edition of *Christian Duties, or a Missionary Catechism…* (Nieśwież, now Nesvizh, 1773), which includes, among

[43] *Porządek pieśni, ktore zwyczay iest śpiewać w kościołach Societatis Jesu pod czas nabożeństw studenckich, według okoliczności czasow rozłożony* [*The Order of Songs which It Is Customary to Sing in the Churches of Societas Jesu during Services for Students, Arranged for the Successive Periods of the Year*], Lublin: at H[is] M[ajesty's] Printing House of the Colleg. Soc. Jesu 1748 (ZNiO, shelf mark XVIII-1784-II, c. [A_1v–A_2r]).

[44] *Ibid*., c. [A_7r–A_7v].

[45] *Powinności chrześcijańskie albo katechizm missyonarski nauczaiący, co powinien każdy chrześcijanin wierzyć, y czynić aby był zbawiony. Za dozwoleniem Starszych wydrukowane* [*Christian Duties, or a Missionary Catechism Preaching What Every Christian Should Believe, Know and Do in Order to be Saved. Printed with Permission from the Superiors*], Lwów: at the Printing House of the Holy Trinity 1756 (WMSD Library, shelf mark N.37.63 (71901), c. 9r–v, 21v–25r). This edition is not listed in bibliographies.

others, the texts of *God of Infinite Goodness*; *God of Tremendous Majesty*; *God, I Love You* as well as *Your Honour and Glory*[46].

The religious songs found in Majchrowicz's prints discussed above undoubtedly fulfilled an important function in Jesuit missionary work, and were all still in use by missionaries even in the last decade of the 18th century, as evident from the already mentioned posthumous reprints of Majchrowicz's works[47]. The songs published by Majchrowicz in the 1760s and 70s and applied in Jesuit missionary practice were also printed in later 18th-century publications. The following songs were sung during the missions, among others: *O Eternal God! What Is Befalling Me?*; *God of Tremendous Majesty*; *He Who Entrusts Himself to God*; *To You, O Lord, We Humbly Call*; *God of Infinite Goodness*; *God, I Love You* (comprised in the Berdychiv edition of the *Teaching of the Catechism* (1779)[48]. In the already listed Warsaw print *Christian Duties, or a Missionary Catechism…* (1780) we find such songs as *Your Honour and Glory*; *God of Infinite Goodness*; *God of Tremendous Majesty*; *To You, O Lord, We Humbly Call*; *God, I Love You*; *He Who Entrusts Himself to God*, reissued in the 1790s (without the text of *God, I Love You*)[49].

Majchrowicz also printed texts of Ukrainian-language songs performed in the Greek Catholic (Uniate) environment (communities recognising the pope under the Union of Brest). The question why Majchrowicz should have pub-

[46] *Powinności chrześcijańskie albo katechizm missionarski, nauczaiący, co powinien każdy chrześcijanin wierzyć, czynić, i wiedzieć, aby był zbawiony. Za dozwoleniem Starszych wydrukowany* [*Christian Duties, or a Missionary Catechism Preaching What Every Christian Should Believe, Know and Do in Order to be Saved. Printed with Permission from the Superiors*], Nieśwież: His Ex[cellency] the Prince's Printing House of Societatis Jesu 1773 (ZNiO, shelf mark XVIII-6285-II, c. [B_5v–B_6r], [C_4v–C_6r], [C_8r]).

[47] It should be noted that the prints *Nauka zbawienna na missyi zwyczayna…* [*The Salutary Teaching Customary at the Missions…*] (Lublin 1794) and *Początki życia niebieskiego na ziemi…* [*The Beginnings of Heavenly Life on Earth…*] (Cracow 1797) also contain other items of the Polish Roman Catholic repertoire.

[48] *Nauki katechizmowe…*, *op. cit.*, Berdyczów 1779 (WPK Library, shelf mark XVIII P 002131, pp. 201–208).

[49] *Powinności chrześcijańskie albo katechizm missyiny…*, *op. cit.*, Warsaw 1780 (BJ, shelf mark 105722 I, c. [C_6v–C_7r], [C_9v–C_{11}r], [C_{12}v–D_2v]); *Powinności chrześcijańskie czyli katechizm missyiny…*, *op. cit.*, Warsaw [1793] (BJ, shelf mark 38140 I, pp. 171–178).

lished three Ukrainian-language songs at the end of his 1767 Lviv edition of *The Salutary Teaching…* (*Troytsa Boh Otets, Boh Syn, Boh Dukh Svyaty*; *Bozhe, kokhaiu Tia*; *Prechystaya Divo, Maty Ruskoho kraiu*) and why they were reprinted later in the Przemyśl edition of this work (1776) – remains open, and calls for further research. We may only conjecture that the inclusion of these songs among the Roman Catholic repertoire may reflect the Jesuit practice of using Ukrainian-language songs at missions in order to attract the Ruthenian (Ukrainian) populations of the Uniate denomination living in this area to Jesuit churches[50]. The literature of the subject informs us that in the south-eastern parts of the Polish-Lithuanian Commonwealth, where Roman Catholic, Uniate and Eastern Orthodox parishes operated side by side, Jesuit missionaries did not limit their missions to the faithful of their own confession. Jerzy Flaga proved in his research that in 1754–1757 and 1761–1763 Jesuits conducted missions in Greek Catholic churches, also in some cases holding accompanying services in those churches and processions to Uniate churches[51]. We also know that in the 18th century Greek Catholics sometimes took part in Roman Catholic missions[52]. We cannot therefore exclude the possibility that

[50] Oksana Shkurgan, *Problem atrybucji…*, *op. cit.*, p. 181. The most recent studies on the Jesuit writings and music traditions in Silesia and Kłodzko County (by Tomasz Jeż) reveal the strategy applied by the Jesuits in their pastoral work, which depended on singing German-language songs during public catechismal processions in German-speaking Protestant cities of Austria and Germany as early as in the 1570s. Archive sources confirm the use of the same method in the early 17th century by Jesuits working in Silesia and Kłodzko County. Jesuit missionaries in all Silesian cities and towns which possessed ethnic minorities used the Czech and Polish languages rather than the official German. In the sermons they delivered during missions in those areas "they made use in their work of the vernacular repertoire know to the local population, and turned it to their benefit." Cf. Tomasz Jeż, *Kultura muzyczna…*, *op. cit*., pp. 229–230, 235–236, 238.

[51] Jerzy Flaga, *Działalność duszpasterska…*, *op. cit*., pp. 181–182.

[52] Marian Bańbuła, *Liturgia na misjach ludowych i w duszpasterstwie parafialnym Zgromadzenia Księży Misjonarzy w Polsce 1651–1864* [*The Liturgy at People's Missions and in Parish Services of the Congregation of the Mission in Poland, 1651–1864*], "Nasza Przeszłość: studia z dziejów Kościoła i kultury katolickiej w Polsce" 45 (1976), p. 254; М[аргарита] А[натольевна] Корзо, *Украинская и белорусская катехетическая традиция конца XVI–XVIII вв.: становление, эволюция и проблема заимствований* [*Ukrainian and Belarusian Catechetical Traditions of the Late 16th–18th Centuries: Formation, Evolution and the Problem of Indebtedness*], Москва [Moscow]: "Канон+" РООИ "Реабилитация" 2007, p. 459.

Majchrowicz published the Ukrainian-language texts with Uniate believers attending the Jesuit missions in mind.

Most recent research proves that during the missions of Basilian monks held in the late 1760s and early 1770s Polish-language Roman Catholic songs were also performed, among others: *God of Infinite Goodness*; *God, I Love You*; *God of Tremendous Majesty*; *Terror Resounds in My Heart, I Think and Quake with Fear*; *O Eternal God! What Is Befalling Me?*; *Jesus Fainting in Gethsemane* and *Through the Fire of Purgatory*[53]. These versified texts (except for *God, I Love You* and *God of Tremendous Majesty*) can be found in the print entitled *Briefly Presented Catechism* […] *Customary for the Missions of the Order of St Basil the Great in the Polish Crown Province…* (Lviv 1768), which was most likely the first work of the Basilian missionary, Father Kornel Sroczyński (1731–1790)[54], reissued in 1772 at the Basilian printing house in Poczajów (now Pochaiv)[55].

[53] Oksana Shkurgan, *Repertuar pieśni...*, *op. cit.*, pp. 304–306.

[54] [Cornelius Sroczyński], *Katechizm krótko zebrany: przednieysze wiadomości do zbawienia potrzebne w sobie zawieraiący na missyach Zakonu S. Bazylego Wielkiego Prowincyi Koronney zwyczayny. Za dozwoleniem Zwierzchności do druku podany* [*Briefly Presented Catechism, Containing the Most Important Knowledge Necessary for Salvation, Customary for the Missions of the Order of St Basil the Great in the Polish Crown Province. Sent to Print with Permission from the Superiors*], Lwów: at H[is] M[ajesty's] Printing House of the Brotherhood of the Holy Trinity 1768, c. 23r–25r, 26v–27v. The single known copy of this catechism (Lviv 1768) has been preserved as a printed supplement pasted into the manuscript *Methodus Peragendi Missiones Apostolicas in Provincia Ruthena O.S. Basilii Magni* of 1770 – a handbook of methodology for missionaries sent on people's missions, compiled by Father Kornel Sroczyński, OSBM, hegumen and *praefectus* of the mission in Krystynopol (now Chervonohrad) (Львів, Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника, відділ рукописів | Lviv, Vasyl Stefanyk Lviv National Scientific Library of Ukraine, Manuscript Department, Ms. фонд 3 (Центральний василіянський архів і бібліотека у Львові) | collection 3 (Central Basilian Archive and Library in Lviv), shelf mark 159).

[55] [Cornelius Sroczyński], *Katechizm krótko o(!) zebrany: przednieysze wiadomości do zbawienia potrzebne w sobie zawieraiący na missyach Zakonu S. Bazylego Wielkiego Prowincyi Koronney zwyczayny. Za dozwoleniem Zwierzchności do druku podany. Pierwiey w Lwowie w Drukarni J. K. M. Bractwa SSS. Troycy, roku p. 1768, a teraz znowu odnowiony* [*Briefly Presented Catechism, Containing the Most Important Knowledge Necessary for Salvation, Customary for the Missions of the Order of St Basil the Great in the Polish Crown Province. Sent to Print with Permission from the Superiors. First Printed in Lviv at H[is] M[ajesty's] Printing House of the Brotherhood of the Holy Trinity AD 1768, Now Reissued*], [Pochaiv]: at H[is] M[ajesty's] Printing House of the

This shows how the Basilian missionaries used pieces sung during Jesuit missions and included in Majchrowicz's prints. Importantly, the songs were swiftly adapted for the needs of Uniate missions (not later than the 1760s)[56]. The popularity of these Polish Roman Catholic songs and of other Jesuit mission songs (such as the Marian *Welcome Holy One, Immaculately Conceived* and the Eucharistic *Your Honour and Glory*) among the Uniate populations is confirmed by their presence in hymn books published in the 1790s by the Basilian monks in Pochaiv[57].

Basilian missionaries made use of Ukrainian-language songs, including those published by Majchrowicz. Wozniak (see above) noted that the Lviv edition of *The Salutary Teaching* of 1767 (and probably also the original 1764 edition) contained the catechismal song *Troytsa Boh Otets, Boh Syn, Boh Dukh Svyaty* (*Тройця Бог Отець, Бог Син, Бог Дух Святий*) by Father Tymoteusz Szczurowski, OSBM (1740–1812)[58]. This information was repeated by Medvedyk in the monograph listed above. Medvedyk quotes Wozniak's studies as his source and cites excerpts from the preface (printed in Latin alphabet) from the chapter on pious songs[59], previously published in full by Wozniak in the context of a different 18th-century print – the prayer book *Nachatky zhytyia nebesnaho na zemly…* [s.l., s.a.][60], which I discuss below. An analyses of source material has made it possible to establish with much probability that the text of the catechismal song *Тройця Бог Отець, Бог Син, Бог Дух Святий* originates in the Uniate environment (possibly of the town of Krzemieniec, now Kremenets) in the 1760s. It is a translation (by an unidentified author) of the Polish Roman

Basilian Fathers in Pochaiv 1772, c. 109v–112r, c. 113v–115r (Київ, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського НАН України, Інститут книгознавства, відділ бібліотечних зібрань та історичних колекцій | Kiev, V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, Institute of Book Studies, Department of Historical Collections and Library Collections: фонд Київської духовної Академії | team of Kiev Seminary, shelf mark B XLII 6/279).

[56] Oksana Shkurgan, *Pieśni nabożne…*, *op. cit.*, p. 214; *eadem*, *Problem atrybucji…*, *op. cit.*, p. 190.

[57] Oksana Shkurgan, *Repertuar pieśni...*, *op. cit.*, pp. 315, 317.

[58] Михайло Возняк, *Матеріяли до історії…*, *op. cit.*, p. 363.

[59] Юрій Медведик, *Українська духовна пісня…*, *op. cit.*, pp. 126–127.

[60] Михайло Возняк, *З культурного життя України XVII–XVIII вв.* [*From the Cultural Life of Ukraine, 17th–18th cs.*], "Записки Наукового Товариства ім. Шевченка" 108 (1912), pp. 60–61.

Catholic song *The Trinity of God the Father, God the Son, God the Holy Spirit*, adapted for the purposes of the Greek Catholic Church[61]. This catechismal song (in its Ukrainian version) was performed during numerous Uniate missions, and its versified text can be found in numerous 18th-century editions (from the mid-1760s onward) related to Basilian missions and catechism teaching[62].

The text that closes the collection in *The Salutary Teaching…* the Marian song *Prechystaya Divo, Maty Ruskoho kraiu* – sung during Jesuit missions, enjoyed great popularity among Greek Catholics, and was also well known in the Roman Catholic circles. Medvedyk's contemporary research has demonstrated that this Ukrainian-language song in praise of the Mother of God, written in Podkamień (now Pidkamin) was most probably Stanisław Ledóchowski (c. 1666–1725), Marshal General of the Tarnogród Confederation and voivode of Volhynia or Jan Stanisław Jabłonowski (1669–1731)[63], voivode of Ruthenia. The same scholar proved that the earliest anonymous record of the text of *Пречиста Діво, Мати Руського краю* can be found in a hymn book written in Cyrillic in 1734 at the village of Kamienna (Lemkivshchyna), while the first printed version (in Latin transliteration) of *Pieśni o Nayświętszey Maryi Pannie…* [*Songs on the Holy Virgin Mary*] was published in 1752 at the printing house of the Holy Trinity in Lviv[64]. Its text can also be found in the large

[61] Oksana Shkurgan, *Problem atrybucji…*, *op. cit.*, p. 190.

[62] *Ibid*., pp. 178–181, 190.

[63] *Bogoglasnik: Pěsni blagogovějnyja (1790/1791): Eine Sammlung geistlicher Lieder aus der Ukraine*, vol. 2: Yuri Medvedyk, *Der Bohohlasnyk von Počajiv: Das erste gedruckte ukrainische Liederbuch mit geistlichen Liedern aus dem 17. und 18. Jahrhundert*, Köln–Weimar–Wien: Böhlau 2016 (*Bausteine zur slavischen Philologie und Kulturgeschichte: Neue Folge*, Reihe B: *Editionen*, 30, 2), pp. 244, 247–248.

[64] One should add that this Ukrainian-language song in praise of the Mother of God of Podkamień can also be found in Polish Roman Catholic hymn books of the 1760s to 1780s (cf.: Юрій Медведик, *З історії створення та побутування двох східногалицьких іконославильних кантів 20-х років XVIII століття* [*From the History of the Creation and Functioning of Two East-Galician Iconoclastic Stances in the 1720s*], in: *Musica Galiciana: kultura muzyczna Galicji w kontekście stosunków polsko-ukraińskich (od doby piastowsko-książęcej do roku 1945)* [*Musica Galiciana: Music Culture in Galicia in the Context of Polish-Ukrainian Relations (from the Piast Dukes to 1945)*], ed. Leszek Mazepa, vol. 5, Rzeszów: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej 2000, pp. 45–52). Cf. also: *Bogoglasnik: Pěsni blagogovějnyja…*, *op. cit.*, vol. 2, pp. 341–343.

collection of music scores entitled *Богогласник…* (1790–1791), printed at the Basilian printing house in Pochaiv[65].

The already mentioned Uniate *Briefly Presented Catechism…* (Lviv 1768) and its Pochaiv reedition of 1772 also includes *Prechystaya Divo, Maty Ruskoho kraiu* with the note that it was meant to be sung "in the evening, on leaving the place of the mission."[66] Later 18th-century prints prepared to meet the needs of Basilian missionaries comprise, among other Uniate songs, also the song in praise of the Mother of God of Podkamień (*Prechystaya Divo, Maty Ruskoho kraiu*) as well as the song of the Love of God *Bozhe, lublu Tia* – a Ukrainian rendering of the Polish Roman Catholic song *God, I Love You*[67]. In *The Salutary Teaching…*, as we have seen, Majchrowicz printed this text both in the Polish original and in a Ukrainian translation, which in his edition opens with the words "Bozhe, kokhaiu Tia".

Of special note is the fact that the Basilian monks published (in an unknown printing house) the already mentioned anonymous Latin-alphabet print *Nachatky zhytyia nebesnaho na zemly* [s.l., s.n., s.a., 18th c.], which is in fact a Ukrainian translation of Majchrowicz's popular prayer book *The Beginnings of Heavenly Life on Earth…* (Przemyśl 1771) adapted for Greek Catholic use. The religious songs contained in *Nachatky zhytyia…*, preceded by a preface (also in Chapter X), indicate that the publication most likely served the needs of Uniate missionaries and may have been used during the 1776 jubilee ceremonies, when Catholic missionaries conducted numerous people's missions in the Polish-Lithuanian Commonwealth, attracting thousands. This

[65] *Bogoglasnik: Pěsni blagogovějnyja (1790/1791): Eine Sammlung geistlicher Lieder aus der Ukraine*, vol. 1: *Богогласник: Пѣсни благоговѣйныя*: *Facsimile der Ausgabe Počajiv 1790/1791 mit einem Vorwort von Hans Rothe*, Köln–Weimar–Wien: Böhlau 2016 (*Bausteine zur slavischen Philologie und Kulturgeschichte: Neue Folge*, Reihe B: *Editionen*, 30, 1), pp. 325–326.

[66] [Cornelius Sroczyński], *Katechizm krótko zebrany…* [*Briefly Presented Catechism…*] (Lviv 1768), c. 25v–26r; *idem*, *Katechizm krótko o(!) zebrany…* [*Briefly Presented Catechism…*] (Pochaiv 1772), c. 112v–113v.

[67] Oksana Shkurgan, *Repertuar pieśni...*, *op. cit.*, pp. 310–311.

claim is also corroborated by the Ukrainian-language songs printed in this Uniate prayer book – which belong to the Basilian missionary repertoire[68].

The facsimile of the 2nd edition of Majchrowicz's *The Salutary Teaching…* (Lviv 1767) which is contained in the present publication allows us to become acquainted with Jesuit vernacular repertoire used from the 1760s or even earlier in the religious practice of Jesuit missionaries in the south-eastern parts of the Polish-Lithuanian Commonwealth, where both Catholic rites: Roman and Greek – existed side by side. The texts of religious songs that can be found in this print (without music notation) belonged for the most part to 17th- and 18th-century Roman Catholic repertoire. They are: penitential songs, a song on the ultimate things, on the love of God, Eucharistic and Marian pieces. However, Majchrowicz also included three Uniate songs (a catechismal song, one on the love of God and a Marian text) which belong to the Ukrainian-language repertoire and testify to the participation of local Greek Catholics (along with the Roman Catholic population) in Jesuit missions. The Uniates must have known this repertoire well. The Ukrainian-language compositions as well as numerous Polish Roman Catholic songs published by Majchrowicz, were later used by Basilian missionaries. For this reason, *The Salutary Teaching…* is a valuable source for the study of the reception and adaptation of Polish religious songs in the Uniate environment, and in particular – during Basilian missions.

The surviving works by Majchrowicz, related to numerous Jesuit missions conducted in the 3rd quarter of the 18th century, were published within a relatively short period of time, apparently in response to great demand for such prints. Apart from the Jesuit missionary songs, of particular value are the guidelines found in the prayer book *The Beginnings of Heavenly Life on Earth…* (Przemyśl 1771) concerning the manner of performing religious songs and their use in the devotional practice.

[68] On the edition of *Nachatky zhytyia nebesnaho na zemly: cherez soyedinenyie so Bohom i Swyatymy Jeho: na vsyak den v sedmyoy razpolozhennyie ko blahochestyiu khrystyanskomu so proizvołenyiem Vlastytelstva izdannyie* [s.l., s.n., s.a., 18th c.] and the 6 copies of this print kept in Polish libraries, as well as on the song repertoire contained therein, cf.: Oksana Shkurgan, *Repertuar pieśni…*, *op. cit.*, pp. 308–314, 319. Cfr. Михайло Возняк, *З культурного життя...*, *op. cit*., pp. 60–61, 64; *idem*, *Матеріяли до історії...*, *op. cit*., p. 364; Юрій Медведик, *Українська духовна пісня...*, *op. cit.*, p. 127.

Majchrowicz – a Jesuit working in the multi-ethnic, multi-denominational Polish-Lithuanian Commonwealth – is remembered in the history of the Society of Jesus not only as a famous preacher and well-known political-religious writer, but first and foremost as an ardent and diligent missionary who spread the Word of God, supported the moral and religious revival as well as the improvement of religious knowledge among the Catholic folk, also by means of songs that played a major role in his books and in the Jesuit missions.

Translated by *Tomasz Zymer*

Духовнопісенний репертуар єзуїтських місій у публікації *Nauka zbawienna na missyi Societatis Jesu zwyczayna* (Львів, 1767) Шимона Майхровича

Резюме

До перевидання підготовлено єдиний відомий на сьогодні примірник другого видання друку *Nauka zbawienna na missyi Societatis Jesu zwyczayna* (Львів, 1767) польського єзуїта Шимона Майхровича (1717–1783), місіонера і проповідника, педагога, автора політичних та релігійних праць. Місійний збірник знаходиться у фонді відділу стародруків Національної бібліотеки імені Оссолінських у Вроцлаві (шифр зберігання: XVIII-3976-II; старий шифр: 10.839). У цій єзуїтській публікації катехитичного змісту, окрім викладу вчення віри, вміщено молебні та тексти польських і українських духовних пісень транслітерованих латинським шрифтом. Перше видання *Nauki zbawiennej…*, яке не дійшло до нашого часу, побачило світ ймовірно у Львові в 1764 році. Правдоподібно місійний збірник другого видання нічим не різнився від першого.

Пропоноване видання охоплює факсимільну публікацію тексту друку *Nauka zbawienna…* (Львів, 1767), що супроводжується вступною статтею, в якій висвітлено душпастирську працю місіонерів Товариства Ісуса та духовнопісенний репертуар єзуїтських місій на землях Речі Посполитої, а також двома додатками зі списком віднайдених в бібліотечних зібраннях Польщі та України примірників стародруків творів Шимона Майхровича та публікацією текстів духовних пісень виданих у цьому місійному збірнику.

Починаючи з другої половини XVI століття та до касації ордену (1773 року), єзуїти поширювали віру через проповідництво, вдосконалювали вірян у християнському вченні й житті, при тому провадили численні місії. Єзуїтські місіонери в своїй діяльності використовували науки катехизму, духовні вправи, умертвлення плоті, покаянні процесії, молитви та спів духовних пісень. Велику роль у місіонерській праці Шимона Майхровича відіграла духовна пісня. Про це свідчить його публі-

кація *Nauka zbawienna…*, в якій зафіксовано практику паралітургійного співу польських та українських духовних пісень в часі єзуїтських місій на території південно-східних земель Речі Посполитої, де, як відомо, спільно з вірними Римо-католицької Церкви проживали українці, в основному греко-католики. У місійному збірнику Шимон Майхрович опублікував дванадцять духовнопісенних текстів, з них дев'ять творів з польського римо-католицького репертуару та три українські пісні, які функціонували в унійному середовищі. Едиція українських духовнопісенних текстів у цьому виданні підтверджує той факт, що у ході єзуїтських місій брали участь також місцеві греко-католики. Натомість на підставі джерельних матеріалів встановлено, що наприкінці 60-х – початку 70-х років XVIII століття під час релігійних місій отці-василіяни використовували польські пісні, в тому числі місійний духовнопісенний репертуар єзуїтів, зокрема виданий в збірнику *Nauka zbawienna…*.

У зв'язку з активізацією єзуїтських місій, Шимон Майхрович у 1771 році видав у Перемишлі молитовник *Początki życia niebieskiego na ziemi…*, в якому помістив розділ з текстами одинадцяти польських духовних пісень та передмовою до них. У вступному слові до пісенної частини автор молитовника подав вказівки щодо співу духовних пісень та використання текстів тих творів у душпастирській праці єзуїтів. Пізніше не відомі нам отці-василіяни підготували до друку український переклад цього єзуїтського молитовника, виданий латинським шрифтом, під назвою *Naczatki żytyia nebesnaho na zemły…* (друк без зазначення місця та року видання). У молитовнику також опубліковано передмову призначену для збірки одинадцяти духовнопісенних текстів, але вже українських, які, як встановлено, співали віряни Унійної Церкви під час василіянських місій. Можливо, що українське молитовне видання було надруковано у 1776 році з нагоди святкування Ювілейного року, коли василіянські місіонери активно провадили душпастирську працю.

Збережені стародруки творів Шимона Майхровича дають змогу пізнати духовнопісенний репертуар єзуїтських місій, а також дослідити вплив єзуїтів на місіонерську та видавничу діяльність отців-василіян у XVIII столітті.

Оксана Шкурган

Aneks 1 / Appendix 1

Publikacje Szymona Majchrowicza z XVIII wieku zawierające repertuar pieśni religijnych

Szymon Majchrowicz's 18th-Century Publications Containing Religious Songs

Majchrowicz Szymon, *Cel miłości naszey: serc naszych jedyna pociecha w tym mizernym życiu: Nayświętsze Jezusowe Serce … Rzecz napisana, i do druku podana, Od JMCi Xiędza … missyonarza. Z pozwoleniem Zwierzchności duchowney*, Kalisz: w Drukarni J.K.M. i Rzplitey 1781.

BUW sygn. 4g.3.5.67

[Majchrowicz Szymon], *Nauka zbawienna na missyi Societatis Jesu zwyczayna. Krótko obiaśniaiąca co każdy powinien wiedzieć, czynić, y czego się wystrzegać. Z pozwoleniem Starszych znowu przedrukowana w Lwowie Roku Pańskiego 1767*, [Lwów]: w Drukarni J. K. M. Akademii Societatis Jesu 1767.

ZNiO sygn. XVIII-3976-II

Majchrowicz Szymon, *Nauka zbawienna na missyi zwyczayna. Krotko obiaśniaiąca co każdy powinien wiedzieć, czynić, i czego się wystrzegać. Przez … missionarza dyecezyi przemyskiey zebrana i za pozwoleniem Zwierzchności przedrukowana*, Kraków: w Drukarni Seminarium Bisk. Akade. 1776.

BJ sygn. 588101 I

Majchrowicz Szymon, *Nauka zbawienna na missyi zwyczayna. Krotko obiaśniaiąca co każdy powinien wiedzieć, czynić, i czego się wystrzegać. Przez … missionarza diecezyi przemyskiey zebrana i do druku podana. Imprimatur Josephus Episcopus*, Przemyśl: [s.n.] 1776.

BJ sygn. 41416 I

Majchrowicz Szymon, *Nauka zbawienna na missyi zwyczayna krótko obiaśniaiąca, co każdy powinien wiedzieć, czynić, i czego się wystrzegać. Przez … missyonarza dyecezyi przemyskiey zebrana y za pozwoleniem Zwierzchności przedrukowana*, Lublin: w Drukarni J.K.Mci XX. Trynit. 1794.

WBP sygn. P-18-o-59

Majchrowicz Szymon, *Początki życia niebieskiego na ziemi: przez złączenie się z Bogiem, i Świętemi Iego: na każdy dzień w tygodniu sposobem na missyi S.J. zwyczaynym rozłożone … Przez … missyonarza Towarzystwa Jezusowego zebrane z pozwoleniem Zwierzchności drukowane*, Przemyśl: w Drukarni J. K. Mći Coll: Societatis Jesu 1771.

BJ sygn. 95993 I
BN sygn. SD XVIII.1.2605
BN sygn. SD XVIII.1.5288 adl.
WMSD sygn. H.11.75 (45077)

Majchrowicz Szymon, *Początki życia niebieskiego na ziemi: przez złączenie się z Bogiem, i Świętemi Iego: na każdy dzień w tygodniu sposobem na missyi S. J. zwyczaynym rozłożone … Przez … missyonarza Towarzystwa Iezusowego zebrane z pozwoleniem Zwierzchności drukowane*, Przemyśl: w Drukarni J. K. Mci Coll: Soc: 1772.

BJ sygn. 38974 I

Majchrowicz Szymon, *Początki życia niebieskiego na ziemi: przez złączenie się z Bogiem y Świętemi Jego: na każdy dzień w tygodniu sposobem na missyi zwyczaynym rozłożone … Przez … missyonarza dyecezyi przemyskiey zebrane z pozwoleniem Zwierzchności powtornie przedrukowane*, Berdyczów: w Drukarni WW. OO. Karmelitów Bosych Fortecy Nayświętszey Maryi Panny 1778.

MNW sygn. SD 5038
LNNB sygn. CT-I 29918

Majchrowicz Szymon, *Początki życia niebieskiego na ziemi: przez złączenie się z Bogiem, i Świętemi Jego: na każdy dzień w tygodniu sposobem na missyi Soc. Jesu zwyczaynym rozłożone … Przez … missyonarza Towarzystwa Jezusowego zebrane, z pozwoleniem Zwierzchności drukowane*, Kraków: kosztem Fab. Seb. Drelinkiewicza [1797].

ZNiO sygn. XVIII-7778-I

Wykaz skrótów / List of abbreviations

BJ – Kraków, Biblioteka Jagiellońska, Oddział Zbiorów Specjalnych, Sekcja Starych Druków

BN – Warszawa, Biblioteka Narodowa, Zakład Starych Druków

BUW – Warszawa, Biblioteka Uniwersytecka, Gabinet Starych Druków

LNNB – Львів, Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника, відділ рідкісної книги | Lwów, Lwowska Naukowa Narodowa Biblioteka Ukrainy im. W. Stefanyka, Oddział Rzadkich Książek

MNW – Warszawa, Biblioteka Muzeum Narodowego

WBP – Lublin, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego, Dział Zbiorów Specjalnych

WMSD – Warszawa, Biblioteka Seminarium Metropolitalnego Archidiecezji Warszawskiej

ZNiO – Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Dział Starych Druków

Aneks 2 / Appendix 2

Transkrypcja tekstów pieśni wydanych w *Nauka zbawienna na missyi Societatis Jesu zwyczayna* (Lwów 1767) Szymona Majchrowicza

Transcriptions of Song Texts Printed in *The Salutary Teaching Customary at the Missions of Societas Jesu* (Lviv 1767) by Szymon Majchrowicz

Pieśń o Wieczności: Brzmi w sercu trwoga, myślę i truchleję

Brzmi w sercu trwoga, myślę i truchleję,
Gdy wieczne lata uważam, drętwieję!
O, Boże dobry, wspomóż mię łaskawie
W tak ciężkiej sprawie.

Gdziekolwiek rzucam ciekawością oka,
W piekło czy w niebo, ach, wieczność szeroka,
Zewsząd mię trwoży, zbliża się i goni,
Któż mię obroni?

Dni ulatują z życiem, czas upływa,
Dzień po dniu bieży, momentów ubywa,
Co dzień już bliżej straszna wieczność czeka,
Nędznego człeka.

Wiem, że źle żyję, nie wiem, jak śmierć padnie?
Po takim życiu zginąć mogę snadnie,
A gdy raz zginę, już nie odżałuję,
Nie powetuję.

I cóż się bawię w grzechach i marności!
Już, już dochodząc przed bramę wieczności!
Ach, źle zbłądziłem, poprawię koniecznie,
Bo zginę wiecznie.

Dziś albo jutro przenosić się trzeba,
Nie wiem czy w piekło, czyli też do nieba!
Ach, cóż po wszystkim, jeśli nieba minę
I wiecznie zginę.

Cóż mi świat cały, Boże mój, bez Ciebie?
Bylem na wieki otrzymał Cię w niebie?
A jeśli zgubię, cóż po dobrach świata
Na wieczne lata?

Na cóż mi wyjdą rozkoszy, urody?
Na co przyjaźni i wszystkie wygody?
Wiecznym jęczeniem nie nadgrodzę tego,
Co czynię złego.

Przyjdzie mi płakać za marne swawole
Krwawemi łzami w piekielnym padole,
I wiecznie zgubić Boga tak dobrego
Dla grzechu mego.

Więc teraz, teraz we łzy płyńcie oczy,
Póki was z śmiercią wieczność nie zaskoczy,
Tam już nie rychło serce krając w żale,
W wiecznym upale.

Ach, podaj rękę, Boże miłosierny!
W Twe miłosierdzie rzucam się mizerny,
Wyrwij mię z piekła, niechaj kocham Ciebie,
Na wieki w niebie.

Pieśń miłości ku Bogu: Boże, kocham Cię

Boże, kocham Cię! Boże, kocham Cię,
Całym sercem kocham Cię!

Co jest na ziemi stworzenia,
Odmieniam w miłości pienia,
Niech Cię chwalą, wysławiają,
A mnie do uszu podają: Boże, kocham Cię &c.

Słońce, miesiąc, wszystkie gwiazdy,
Rok, godziny i czas każdy,
Noc i dzień niechaj Cię chwalą,
Serce miłością zapalą. Boże, kocham Cię &c.

Co się na ziemi znajduje,
Co nad ziemią wylatuje,
Co w rzekach i w morzu pływa,
Niechaj tę pieśń ze mną śpiewa: Boże, kocham (Cię &c.)

Ile trawek się rachuje,
Ile liścia się znajduje,
Tyle pragnę mieć języka,
Każdym z nich serce wykrzyka: Boże, koch(am Cię &c.)

Dusza, ciało, wszystkie siły,
Ciebie tylko ulubiły,
I co się we mnie znajduje,
Miłością się Twą krępuje. Boże, kocham Cię (&c.)

Rozum, wola, zmysły, chęci,
Pamięć, sławę i co nęci
Serce, wszystkoć to daruję,
Wiecznym prawem zapisuję, Boże, kocham (Cię &c.)

Wszystkie tchnienia i stąpienia,
Znaczą miłości pragnienia,
Ilekroć serce uderza,
Miłością się Twą wymierza. Boże, kocham Cię (&c.)

Choć się oczy zamykają,
Snu z potrzeby zażywają,
Dusza, serce, chęci czują,
Ustawicznie wykrzykują: Boże, kocham Cię (&c.)

Myśli, mowy, wszystkie sprawy,
I roboty, i zabawy,
Gdziekolwiek ja się obrócę,
Zawsze śpiewam, zawsze nucę: Boże, kocham (Cię &c.)

Jeśli mnie chcesz słuchać, Panie,
O to tylko me wołanie:
Weźmij co jest światowego,
A daj mi siebie samego. Boże, kocham Cię (&c.)

Weź już świecie co jest twego,
Weźmij co jest pieszczonego;
Nic mnie ucieszyć nie może,
Tylko Ty sam jeden, Boże. Boże, kocham Cię (&c.)

Żadna marność mnie nie zwiedzie,
Ani od Ciebie odwiedzie,
Cale światu już dziękuję,
Tobie szczerze wyśpiewuję: Boże, kocham (Cię &c.)

Żaden smutek, doległości,
Nie odmienią mej miłości,
Kłopot i prześladowanie,
Raczej zmocnią me kochanie. Boże, kocham Cię (&c.)

Niech się i piekło natęży,
Miłości mej nie zwycięży,
Całym życiem kocham Ciebie,
Chcę całą wiecznością w niebie: Boże, (kocham Cię) &c.

Niech się ze mną co chce stanie,
Choć mnie i opuścisz, Panie,
Choć wszystko złe padnie na mnie,
Wołać będę nieustannie: Boże, kocham Cię,
Całym sercem kocham Cię!

Pieśń żalu za przeszłe grzechy: O Boże wieczny! Cóż się ze mną dzieje?

O Boże wieczny! Cóż się ze mną dzieję?
Gdy życie moje rozbieram, truchleję,
Cóż się to stało, żem zapamiętały,
Zgnił w grzechach, stwardniał nad głazy i skały?

Gdzieście dni złote? Gdzie młodości lata?
Stargałem wszystkie na próżności świata!
Z dymem piekielnym uleciał wiek cały,
I jeszcze w grzechach trwać będę zuchwały?

Grzech mi już, Jezu, nadzieję utraca,
Gdy na Cię spojrzę, nadzieja się wraca.
Zgrzeszyłem, Panie, bez liczby, bez miary,
Małe są dla mnie piekielne pożary.

Żałuję, Boże, dla szczerej miłości,
Już że się zmiłuj, nie patrz na me złości.
Milion razy życie moje łożę,
Żebym Cię więcej nie obraził Boże.

Pieśń żalu za grzechy: Straszliwego majestatu Panie

Straszliwego majestatu Panie,
Za me grzechy płakać łez nie stanie:
Ja stworzenie Twe wyrodne,
Świętych oczu Twych niegodne,
Twój majestat nieskończony,
Przed którym klękają trony,
Obraziłem.

Nie śmiem oczu podnieść z publikanem,
Ale sprawa bardzo z dobrym Panem:
Skoro w oczach łzy obaczy,
Wszystko mi darować raczy,
Lecz stąd w sercu głębsza rana,
Żem tak łaskawego Pana,
Śmiał obrazić.

Kto da oczom łez obfite rzeki,
Trzeba bowiem płakać całe wieki,
Żem wiecznego Boga mego,
Za moment czegoś marnego,
Ach, grzesznik zapamiętały,
Pana wiekuistej chwały,
Obraziłem.

Nędzny prochu, na coś się odważył,
Stwórceś nieba haniebnie znieważył,
Wiesz li co jest grzech przeklęty?
Słuchaj, co rzekł Paweł święty:
Każde przestępstwo mandatu,
Jest zniewagą majestatu,
Najwyższego.

Bym był zepchnion na bezdno piekielne,
Abym gorzał za grzechy śmiertelne:
Całą wieczność gorząc srodze,
Już tej krzywdy nie nadgrodzę,
Chyba, że mi sam daruje,
Na wieki nie powetuje,
Tej zniewagi.

O, nad wieczność i ogień piekielny,
Straszliwszyś mi jest grzechu śmiertelny,
Za cię za dość nie uczynię
W owej straszliwej dolinie,
Chyba dla krwi Syna swego,
Odpuści dług grzechu mego,
Bóg łaskawy.

Pieśń skruszonego serca: Boże w dobroci nigdy nie przebrany

Boże w dobroci nigdy nie przebrany,
Żadnym językiem nie wypowiedziany,
Ty jesteś godzien wszelakiej miłości,
Poszanowania, chwały, uczciwości.

Ciebie chcę, pragnę, szacuję samego,
Nad wszystkie dobro Tyś u serca mego,
Najwyższe dobro, Tyś w najwyższej cenie,
Sam jeden u mnie nad wszystko stworzenie.

Choćbyś mnie nigdy za grzechy, mój Panie,
Nie karał, przecie żałowałbym za nie,
A żałowałbym z serca uprzejmego,
Żem Cię obraził, Pana tak dobrego.

Więc, o mój Boże, i teraz żałuję
Dlatego, że Cię nad wszystko miłuję,
I to u siebie statecznie stanowię,
Że grzechów moich więcej nie ponowię.

Mam mocną wolą spowiadać się szczerze,
I zawsze trzymać z Tobą to przymierze,
Co gdy uczynię, spodziewam się Ciebie
Widzieć z radością i żyć z Tobą w niebie.

O, Boże dobry! Boże litościwy!
Chciej być mej duszy nędznej miłościwy.
Amen.

Pieśń przed Najświętszym Sakramentem: Kłaniam się Tobie, przedwieczny Boże

Kłaniam się Tobie, przedwieczny Boże,
Którego niebo objąć nie może!
Ja, proch mizerny, przed Twą możnością
Z wojskiem aniołów klękam z radością.

Tu Stwórcę mego wierzę, wyznaję,
Kocham serdecznie, pokłon oddaję,
Cieszę się wielce z Twej Boskiej chwały,
Niech Ci się kłania z niebem świat cały.

Dziękuję za to, żeś się zostawił
W tym Sakramencie, abyś nas zbawił;
Za Twoje łaski tu wyświadczone
Odbieraj od nas serca skruszone.

Które przed Twoim tronem rzucamy,
Jęcząc pokornie, wszyscy wołamy:
Błogosław, Jezu, Twemu stworzeniu,
Broń od nieszczęścia, ciesz w utrapieniu.

Przed oczy Twoje nędzę stawiamy,
Ratuj, od Ciebie niech pomoc mamy;
Tyś Bogiem naszym, piękności wieczna,
Bądź i obrona zawsze skuteczna.

Zostawaj z nami, póki żyjemy,
Niech tu i wiecznie Ciebie chwalemy.

Pieśń w każdej potrzebie: Do Ciebie, Panie, pokornie wołamy

Do Ciebie, Panie, pokornie wołamy,
Łzy wylewając, serdecznie wzdychamy.

Racz na nas wejrzyć z nieba wysokiego,
A racz pocieszyć człowieka grzesznego.

Któregoś, Panie, zbytnie umiłował
I Krwi najświętszej przelać nie litował.

Acz miecz Twój srogi bardzo się rozszerzył,
By złości nasze swą srogością zburzył.

Lecz nic nie dbamy, w złościach naszych trwamy,
Jednakże, Panie, do Ciebie wołamy:

Byś naszych złości łaskawie przebaczył
A gniew Twój srogi pohamować raczył.

Użycz łaski Twej ku upamiętaniu,
Daj serce prawe ku swemu wyznaniu:

Abyśmy zawsze w pobożności żyli,
Ciebie z świętymi na wieki chwalili!

Pieśń o Niepokalanym Poczęciu Najśw(iętszej) Maryi: Witaj Święta i Poczęta Niepokalanie

Witaj Święta i Poczęta Niepokalanie,
Maryja, śliczna lilija, nasze kochanie,
Witaj czysta Panienko,
Najjaśniejsza Jutrzenko,
Witaj Święta w niebo wzięta
Niepokalanie.

Twą pięknością, niewinnością nieba górujesz,
Dostojeństwa i panieństwa wszystkie celujesz,
W pierwszym Panno momencie,
Święte Twoje Poczęcie,
Jaśniejące, jako słońce,
Niepokalane.

Sam Bóg Św(ięty) z Ciebie wzięty dla tej przyczyny,
Żeś się stała i została zawsze bez winy,
Tyś przed wieki przejrzana,
I za Matkę wybrana,
Jezusowi Chrystusowi,
Niepokalana.

Twoje państwa i poddaństwa świat, nieba Pani,
Cesarzowie, monarchowie, Twoi poddani,
Dla Twojej niewinności,
Dał Ci Bóg z swej hojności,
Żeś Poczęta, zaraz Święta
Niepokalanie.

Luminarze, chociaż w parze nie tak jaśnieją,
Bo przy Święt(ym) Poczęciu Twym zaraz blednieją,
Tyś nad słońce jaśniejsza
I nad gwiazdy śliczniejsza,
Jako zorze w swojej porze,
Niepokalana.

Sami święci w niebo wzięci nie wyrównają,
Twej piękności i czystości, którąć przyznają,
Wszyscy Ci się dziwują,
Niewinność adorują,
Żeś tak Święta z Anny wzięta,
Niepokalana.

I świat cały lub zuchwały Twoje Poczęcie
Niepokalane wysławia w pierwszym momencie,
Wszystkie razem stworzenia,
Wyznają bez wątpienia,
Żeś jest droga Matko Boga
Niepokalana.

Więc Cię sławiąc, błogosławiąc, Panno prosiemy,
Niech czystemi, niewinnemi zawsze będziemy,
Za to życie dajemy,
I mocno wyznajemy,
Żeś jest Święta i Poczęta
Niepokalanie.

Pieśń do Najświętszej Maryi: Witaj niebo i nad niebo droższa ozdobo

Witaj niebo i nad niebo droższa ozdobo,
A po Bogu w bliskim progu pierwsza osobo,
Rodzicielko Jezusa,
Karmicielko Chrystusa,
Monarchini i mistrzyni,
Sług Twoich witaj.

Ty sowicie grzesznym życie, Maryja, dajesz,
Ty obroną i zasłoną od gniewu stajesz,
Tyś nadzieja jedyna,
Z Ciebie wszelka przyczyna,
Że przez Ciebie będzie w niebie,
Twój sługa każdy.

Łaski cudem, grzechu brudem, Niepokalana,
Ojca cnego Przedwiecznego, córko kochana,
Matko Syna Bożego,
Witaj Ducha Świętego,
Ulubiona, uwielbiona
Nad świętych witaj.

Ciebie mamy, Ciebie znamy, Panią, królową,
Gdy żądamy, oglądamy pociechę nową,
Z Ciebie wszelkie wesele,
Mamy wołając śmiele,
Jako dzieci z tych tu śmieci,
Na Matkę swoją.

Więc z tej miary za łask dary część Ci dajemy,
Opiewając i wzywając Ciebie sławiemy,
Gdy na nas w śmierci fali,
Piekło swój szturm obali,
Ty obronisz i zasłonisz,
Tarczą, Maryja, amen.

Pisni Ruskoi: Troyca Boh Otec, Boh Syn, Boh Duch Swiaty

Troyca Boh Otec, Boh Syn, Boh Duch Swiaty,
W Troycy Boh iedyn, tak wsim treba znaty,
Boh Otec z predwik z sebe Syna rodyt,
Duch Swiat od Otca y Syna pochodyt.

Syn Boży stawsia czołowikom, maie
Duszu y tiło, a wirnych spasaie.
Poczawsia z Ducha Swiatoho, ne z muża,
Zrodyła krasna Marya iak roża.

Triciat try lita żyw z ludmi na świti,
Rady spasenia na kresty zabyty:
Woskres w deń treti, wstupyw na prawicu
Otca, nebesnu dedyczyt stołycu.

Od tuda pryde, świt sudyty maie:
Dobrym dast nebo, złych pekłom skaraie.
Bo zły czołowik prykazanie złamaw,
W chorobi, w szkodi, do czarow sia wdawaw.

A Boh persz każe: wir w Boha iednoho,
Druhe: ne bery darmo imia Joho,
Tretie: nedylu światkuy preświatuiu,
Czetwerte: szanui otca, matku twoiu,

Piate: ne ubyi, szoste: ne cużołoż,
Seme: ne krady, osme: fałszu ne mnoż,
Dewiate: żony ne żaday bliźnioho,
Desiate: ne żadai żadnoi ryczy ieho.

Piat prykazania cerkownych[1] sut tyie:
Swiata świątyty szczo uroczystyie.
A Służby Bożoy w nedylu, w deń światy,
Słuchay prystoyne, posty odposzczaty.

Spowid czynity błysko k Wełykodniu,
Pryczastie braty, Tiło, Krow Hospodniu.
Sim sakramentow: kreszczenye z nowa,
Mirom mazanie, Tiło, Krow Chrystusowa,

Spowid, kapłaństwo, małżeństwo mir maie,
Jeleomazanye[2] pred smertiu pryimaie.
Sia pryczyna Bożoho karania,
Ze Boże łamłem cerkwy prykazania.

Hto hocze duszu spasty iedynuiu,
Katołyczesku wiru preświatuiu
Nehay trymaie y soiedynenie
Z cerkwoiu Rymu, szczoby mał zbawłenie.

„Jedyn Boh, iedno kreszczenie – każe
Paweł apostoł – odna wira także".
Cerkwi Petr hława y nastupcy ieho,
Sia wira dobra, inszych hotiai mnoho.

[1] [Szymon Majchrowicz], *Nauka zbawienna…* (Lwów 1767): „cerkowny", k. [B_{10}r].
[2] [Szymon Majchrowicz], *Nauka zbawienna…* (Lwów 1767): „Jeden mazanye", k. [B_{10}r].

Wiry rachuiut, w nych żaden czołowik
Spasen ne bude, tylko zhine na wik.
Boh toie ziawiw, wso wirim dla toho,
Bo Boh ne zmyłit, ne zdradyt nikoho.

Straszna trywoha na sey świt nastane,
W toi czas, w kotory tiło zmartwychwstane[3].
Stemnie słonce, misiac, a wsi zory
Na zemlu spadut aż z nebesney hory.

Zadryżyt zemla od anhelskoy truby,
Hrysznik z duszeiu, z tiłom doyde zhuby[4].
Toi deń ostatni nebes strase syły,
Odczynyt hroby, odsłonyt mohiły.

Pohnyłe tiło, złamanyje kosty
Za iedno prydut do swoiey ciłosty.
Wernetsia dusza do swoioho tiła,
Aby sia sprawił hrysznyk z swoho diła.

Stanut w dołyni Jozafata lude,
Tam pryiatelstwo wytatysia bude.
Lecz ne zadołho rozłuka nastane,
Zważay, świtlubcze, zważ też, christiane,

Rozłuczat matku od rodnoi doni,
Doczka do pekła, a matka w koroni.
Albo też doczka poyde medzy swiatyie,
A neszczasływu matku porwut złyie.

[3] [Szymon Majchrowicz], *Nauka zbawienna…* (Lwów 1767): „zmartwychstane", k. [B_{10}v].
[4] [Szymon Majchrowicz], *Nauka zbawienna…* (Lwów 1767): „zhub", k. [B_{10}v].

Brat z bratom, otec z synom sia rostane,
Jeden ku nebu, druhy sia dostane
W oheń pekielny, neszczasny czołowik,
Y muż z żonoiu rozłuczatsia na wik.

Horko słezami koli hołosyty
Lud bude, w toy czas Chrystos świt sudyty,
Hto złe pomysływ, złe uczynył komu,
Szczo złe wymowiw, skażut w oczy iemu.

Boh sprawedływy usich diła znaie,
Hto iak zasłużyw, tak zapłatu daie.
Reczet że iednym: do neba, swiatyie,
Chodte, a druhym: w ohoń, proklatyie.

Szczasływ, hto w nebi bude wikowaty,
Proklat toi, koho pekło bude żraty.
Kaisia, hryszniku, wdaysia do pokuty,
Perestań hrychow, w nebi możesz buty.

Łaskawy Hospod tebe ne karaie,
Hurkich słoz twoich, spowidy czekaie,
Koli pokuty ne zmoże dożdaty,
Zhynesz nawiki y budesz proklaty.

Miłosty Bożoy: Boże, kochaiu Tia

Boże, kochaiu Tia, cyłym sercem kochaiu Tia!

Szczo iest na zemli stworynia,
Odminiaiu w miłost pinia,
Nech Tia chwalut, wysławlaiut,
A mni do uszu wołaiut: Boże, kochaiu Tia &c.

Słońce, miesiac y wsi zory,
Rok, hodyny y czas skory,
Nocz y deń nechay Tia chwalat,
Serce miłostiu zapalat. Boże, kochaiu Tia &c.

Szczo sia na zemli znayduie,
Szczo nad zemlu wylituie,
Szczo w rykach, w moru pływaie,
Nechai tuiu piśń śpiewaie: Boże, kochaiu (Tia) &c.

Mnoho trawok sia rachuie,
Mnoho listkow sia znayduie,
Tolko nech iazykow maiu,
Z nych każdy z serca wołaiu, Boże, (kochaiu Tia) &c.

Dusza, tiło y wsi syły,
Tebe tylko ulubyły,
Y szczo sia wo mni znayduie,
Myłost Twoia wse zwiazuie, Boże, kocha(iu Tia) &c.

Rozum, wola, chuty, zmysły,
Sława, hodnost y iak stysły,
Pomysł serca prykazuie,
Wicznym prawom zapisuie. Boże, kochaiu (Tia) &c.

Usii tchnienia y stuplenia,
Znaczat miłosty prahnenia,
Kolko razy oddychaiu,
W miłosty sia rozpalaniu, Boże, kochaiu (Tia) &c.

Chocz sia oczy zamykaiut,
Snu z potrzeby zażywaiut,
Dusza, serce, chuty czuiut,
W piśń przesładku wylituiut. Boże, koch(aiu Tia) &c.

Jesły choczesz mia słuchaty,
Boże, budu w hłas wołaty,
Wozmy szczo iest świtowocho,
Day myni sebe samoho, Boże, kochaiu (Tia) &c.

Marny świte, szczo iest twoho,
Woźmy szczo iest pyszczonoho,
Tym sia welmi utyszaiu,
Koli tuiu piśń śpiewaiu: Boże, kochaiu (Tia) &c.

Ani mene marnost zwede,
Ani od Boha odwede,
Wsemu świtu iuż diakuiu,
K Teby sercem wylituiu. Boże, kochaiu (Tia) &c.

Smutek y dołechływosty,
Ne odmieniat mey myłosty,
Kłopot y preślidowanie,
Zmocniat moie ukochanie, Boże, kochaiu (Tia) &c.

Nech sia y pekło nasrożyt,
Myłosty mey ne strywożyt,
Ja od nyni pryrykaiu,
Że nawik wikow kaiu, Boże, kochaiu (Tia) &c.

Nech ze mnoiu szczo chocz stane,
Chocz mene odstupiz, Pane,
Chocz wse złe na mene padne,
Wołaty budu wsiudy snadne: Boże, kochaiu
Tia, cyłym sercem kochaiu Tia!

Pisn o Boharodycy Maryi: Preczystaia Diwo, Maty Ruskoho kraiu

Preczystaia Diwo, Maty Ruskoho kraiu,
Na nebesy y na zemly Tia wełyczaiu,
Ty hresznyka z tiażkoy muki,
Czerez Twoi zbawlasz ruki,
Ne day propasty.

Tobi wsi swiatyi służat, Rodyce Boha,
Y my hryszny chwałym Tebe wsi iako moha,
Ciłym sercem nehay myło,
Tebi służyt nasze tyło,
Maty czystaia.

Kto ż newdaczny łaski Twoiey, skazy kotory,
Z Podkamienia[5] dla zbawlenia idut do hory,
Temnych, chorych y ułomnych,
Oczyszczaiesz tam przytomnych,
Proszu y men[e].

May w bacznosty y myłosty wirnoho słuhu,
Ne day mene uprawlaty w wełyku tuhu,
Skaży teper koly b znaty,
Szczo z hrisznym budesz dilaty,
Pany łaskaw[a].

Utikaiuszczymsia k Tebi wsiakoy potrebi,
Znaiu, szczo utwerdysz nas wsich iako y w neb[i],
Ne wypuskay że nawiki,
Z Twoiey preświatoy opeki,
Mene hriszno[ho].

[5] [Szymon Majchrowicz], *Nauka zbawienna…* (Lwów 1767): „Podkamłenia", k. [B_{12}r].

Poday ruku w tiażkoy bidi y utrapleniu,
Daruy łasku prosiaszczomu mni ku zbawleniu,
Budy wsich nas oborona,
Prosit Tia Polskaia Korona,
Jako Caryc[y].

Z Synom Twoim wozlubłennym budy łaskaw[a],
Kotoremu nechay bude wsia czest y chwała,
Wowik wikow ne prestanne,
Poki seho świta stane,
Od wsich słuch Twoi[ch].

Źródła / Sources

Rękopisy / Manuscripts

Львів, Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника, відділ рукописів | Lwów, Lwowska Narodowa Naukowa Biblioteka Ukrainy im. W. Stefanyka, Oddział Rękopisów, Ms. фонд 3 (Центральний василіянський архів і бібліотека у Львові) | zespół 3 (Centralne Bazyliańskie Archiwum i Biblioteka we Lwowie), sygn. 159: [Sroczyński Cornelius], *Methodus Peragendi Missiones Apostolicas in Provincia Ruthena O.S. Basilii Magni* (1770 rok).

Львів, Наукова бібліотека Львівського національного університету ім. І. Франка, відділ рукописних, стародрукованих та рідкісних книг ім. Ф. П. Максименка | Lwów, Biblioteka Naukowa Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. I. Franki, Oddział Rękopisów, Starych Druków i Książek Rzadkich im. F. P. Maksymenki, Ms. sygn. 142 II, nr 388–392; 143 II, nr 619; 144 II, nr 709–710 (lata 1767, 1770, 1772).

Sandomierz, Biblioteka Diecezjalna w Sandomierzu, Ms. sygn. L 1615 (1746 rok).

Sandomierz, Biblioteka Diecezjalna w Sandomierzu, Ms. sygn. L 1644 (1750 rok).

Stare druki / Old prints

[Kuropatnicki Ewaryst Andrzej], *Geographia albo Dokładne opisanie królestw Gallicyi i Lodomeryi do druku podana*, Przemyśl: w Drukarni Antoniego Matyaszowskiego Bisk. Typ. 1786.

[Legowicz Józef], *Katechizm dla ludzi życia wieyskiego z przydatkiem niektórych pieśni pobożnych przez jednego kapłana dyecezyi wileńskiey zebrany y do druku podany*, Wilno: w Drukarni J.K.M. y Rzeczypospolit. XX. Scholarum Piarum 1776.

Majchrowicz Szymon, *Trwałość szczęśliwa królestw albo ich smutny upadek wolnym narodom przed oczy stawiona, na utrzymanie nieoszacowaney szczęśliwości swoiey … Przez … missionarza Towarzystwa Jezusowego z pozwoleniem Starszych*, Lwów: w Drukarni Akademii S. J. 1764, cz. 1–4.

Majchrowicz Szymon, *Trwałość szczęśliwa królestw albo ich smutny upadek wolnym narodom przed oczy stawiona, na utrzymanie nieoszacowaney szczęśliwości swoiey znowu przedrukowana z poprawieniem omyłek i przydaniem ciekawości wiele o dawnych dzieiach świata. Przez … missionarza Towarzystwa Jezusowego*, Kalisz: w Drukarni J.O.Xcia JMCi Prymasa Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego 1783, cz. 1–4.

Naczatki żytyia nebesnaho na zemły: czerez soiedynenyie so Bohom i Swiatymy Jeho: na wsiak deń w sedmyoy razpołożennyie ko błahoczestyiu chrystyanskomu so proizwołenyiem Własztytelstwa izdannyie, [s.l., s.n., s.a., XVIII wiek].

Nauki katechizmowe dla łatwieyszego poięcia w krotkich pytaniach y odpowiedziach przez OO. Missionarzów Zakonu Braci mnieyszych Świętego Oyca Franciszka Kapucynów za pozwoleniem Zwierzchności dla zbawiennego pożytku prawowiernych powtornie do druku z niektoremi przydatkami y nowym ułożeniem podane, Berdyczów: w Drukarni Fortecy Nayświętszey Panny Maryi za Przywileiem J.K.Mći 1779.

Nieradzki Hieronim, *Praxis catechistica sev faciles modi, quibus paruo cum labore possint instillari rudibus Articuli Fidei scitu necessarij in gratiam potissimvm eorum, qui curam animarum sustinent, ac eorum qui pijs ad Ministeria spiritualia Missionibus detinentur*, Cracoviae: in officina Ioan. Pauli Caesari 1661.

Porządek pieśni, ktore zwyczay iest śpiewać w kościołach Societatis Jesu pod czas nabożeństw studenckich, według okoliczności czasow rozłożony, Lublin: w Drukarni J.K.Mci Colleg. Soc. Jesu 1748.

Powinności chrześcijańskie albo katechizm missionarski, nauczaiący, co powinien każdy chrześcijanin wierzyć, czynić, i wiedzieć, aby był zbawiony. Za dozwoleniem Starszych wydrukowany, Nieśwież: w Drukarni Jego Xążęcey MCI Societatis Jesu: 1773.

Powinności chrześcijańskie albo katechizm missyiny nauczaiący co powinien każdy chrześcijanin wierzyć, wiedzieć, czynić, aby był zbawiony. Z przydatkiem nabożnych pieśni, które się pod czas missyi śpiewać będą i mszy śpiewaney. Za

dozwoleniem Starszych wydrukowany, Warszawa: w Drukarni WW. XX. Missyonarzów 1780.

Powinności chrześcijańskie albo katechizm missyiny nauczaiący co powinien każdy chrześcijanin wierzyć, wiedzieć, czynić, aby był zbawiony. Z przydatkiem nabożnych pieśni, które się pod czas missyi lub mszy spiewaney spiewać będą. Za dozwoleniem Starszych, Warszawa: w Drukarni XX. Missyonarzów [1789].

Powinności chrześcijańskie albo katechizm missyonarski nauczaiący, co powinien każdy chrześcijanin wierzyć, y czynić aby był zbawiony. Za dozwoleniem Starszych wydrukowane, Lwów: w Drukarni SSS. Tróycy 1756.

Powinności chrześcijańskie czyli katechizm missyiny nauczaiący co powinien każdy chrześcijanin wierzyć, wiedzieć, czynić, aby mógł bydź zbawionym. Z przydatkiem sposobu słuchania i śpiewania Mszy Świętey, i różnych pieśni, Warszawa: w Drukarni XX. Missyonarzów [1793].

Powinności chrześcijańskie, to iest: co powinien każdy chrześcijanin wierzyć, czynić, y wiedzieć, aby był zbawiony. Za dozwoleniem Starszych do druku podane, Warszawa: w Drukarni J. K. M. W. OO. Scholarum Piarum 1720.

[Sroczyński Cornelius], *Katechizm krótko o(!) zebrany: przednieysze wiadomości do zbawienia potrzebne w sobie zawieraiący na missyach Zakonu S. Bazylego Wielkiego Prowincyi Koronney zwyczayny. Za dozwoleniem Zwierzchności do druku podany. Pierwiey w Lwowie w Drukarni J. K. M. Bractwa SSS. Troycy, roku P. 1768, a teraz znowu odnowiony*, [Poczajów:] w Drukarni J. K. M. Poczajowskiey WW. OO. Bazylianów 1772.

[Sroczyński Cornelius], *Katechizm krótko zebrany: przednieysze wiadomości do zbawienia potrzebne w sobie zawieraiący na missyach Zakonu S. Bazylego Wielkiego Prowincyi Koronney zwyczayny. Za dozwoleniem Zwierzchności do druku podany*, Lwów: w Drukarni J. K. M. Bractwa SSS. Troycy 1768.

Bibliografia / Bibliography

Bańbuła Marian, *Liturgia na misjach ludowych i w duszpasterstwie parafialnym Zgromadzenia Księży Misjonarzy w Polsce 1651–1864*, „Nasza Przeszłość: studia z dziejów Kościoła i kultury katolickiej w Polsce" 45 (1976), s. 235–308.

Bibliografia literatury polskiej. Nowy Korbut (Oświecenie), t. 5, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy 1967.

Bogoglasnik: Pěsni blagogovějnyja (1790/1791): Eine Sammlung geistlicher Lieder aus der Ukraine, t. 1: *Богогласник: Пѣсни благоговѣйныя*: *Facsimile der Ausgabe Počajiv 1790/1791 mit einem Vorwort von Hans Rothe*, Köln–Weimar–Wien: Böhlau 2016 (*Bausteine zur slavischen Philologie und Kulturgeschichte: Neue Folge,* Reihe B: *Editionen*, 30, 1).

Bogoglasnik: Pěsni blagogovějnyja (1790/1791): Eine Sammlung geistlicher Lieder aus der Ukraine, t. 2: Jurij Medvedyk, *Der Bohohlasnyk von Počajiv: Das erste gedruckte ukrainische Liederbuch mit geistlichen Liedern aus dem 17. und 18. Jahrhundert*, Köln–Weimar–Wien: Böhlau 2016 (*Bausteine zur slavischen Philologie und Kulturgeschichte: Neue Folge,* Reihe B: *Editionen*, 30, 2).

Brown Józef, *Biblioteka pisarzów assystencyi polskiéj Towarzystwa Jezusowego: powiększona dwoma dodatkami, z których pierwszy zawiera polskie i rossyjskie tłomaczenia, drugi wydania pisarzy Towarzystwa Jezusowego do innych assystencyi należących w Polsce i Rossyi*, Poznań: Ludwik Merzbach 1862.

Drzymała Kazimierz, *Praca jezuitów polskich nad ludnością wiejską w pierwszym stuleciu osiedlenia się zakonu w Rzeczypospolitej*, „Nasza Przeszłość: studia z dziejów Kościoła i kultury katolickiej w Polsce" 20 (1964), s. 51–75.

Dziok-Strelnik Irena, *Bibliografia starych druków lubelskich: 1630–1800*, Lublin: Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego 1997.

Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995, opr. Ludwik Grzebień przy współpracy zespołu jezuitów, Kraków: Wydawnictwo WAM 1996.

Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995, opr. Ludwik Grzebień przy współpracy zespołu jezuitów, wyd. 2, Kraków: Wydawnictwo WAM 2004.

Estreicher Karol, *Bibliografia polska*, t. 22: *Stólecie XV–XVIII*, Kraków: Akademia Umiejętności 1908.

Estreicher Karol, *Bibliografia polska*, t. 23: *Stólecie XV–XVIII*, Kraków: Akademia Umiejętności 1910.

Flaga Jerzy, *Działalność duszpasterska zakonów w drugiej połowie XVIII w. (1767–1772)*, Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 1986 (*Prace Instytutu Geografii Historycznej Kościoła w Polsce*, 4).

Grzybowski Stanisław, *Majchrowicz Szymon*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 19: *Machowski Wawrzyniec – Maria Kazimiera*, Wrocław–Warszawa–Kraków––Gdańsk: Ossolineum 1974, s. 157.

Jeż Tomasz, *Kultura muzyczna jezuitów na Śląsku i ziemi kłodzkiej (1581–1776)*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Sub Lupa 2013.

Корзо М[аргарита] А[натольевна], *Украинская и белорусская катехетическая традиция конца XVI–XVIII вв.: становление, эволюция и проблема заимствований*, Москва: „Канон+" РООИ „Реабилитация" 2007.

Медведик Юрій, *З історії створення та побутування двох східногалицьких іконославильних кантів 20-х років XVIII століття*, w: *Musica Galiciana: kultura muzyczna Galicji w kontekście stosunków polsko-ukraińskich (od doby piastowsko-książęcej do roku 1945)*, red. Leszek Mazepa, t. 5, Rzeszów: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej 2000 s. 45–52.

Медведик Юрій, *Українська духовна пісня XVII–XVIII століть*, Львів: Видавництво Українського Католицького Університету 2006 (*Історія української музики*, вип. 15: *Дослідження*).

Nowicka-Jeżowa Alina, *Pieśni czasu śmierci: studium z historii duchowości XVI–XVIII wieku*, Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 1992.

Pawlik Wojciech, *Katechizmy w Rzeczypospolitej od XVI do XVIII wieku*, Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 2010 (*Prace z Dziejów Szkolnictwa i Opieki Społecznej w Polsce*, 4).

Przybyszewska-Jarmińska Barbara, *Historia muzyki polskiej*, t. 3: *Barok*, cz. 1: *1595–1696*, Warszawa: Sutkowski Edition Warsaw 2006.

Shkurgan Oksana, *Pieśni nabożne wydane przez o. Tymoteusza Szczurowskiego w kontekście repertuaru wykonywanego w środowiskach rzymskokatolickich i unickich w Rzeczypospolitej Obojga Narodów*, „Rocznik Lituanistyczny" 1 (2015), s. 197–218, [dostęp: http://dx.doi.org/10.12775/RL.2016.08].

Shkurgan Oksana, *Problem atrybucji pieśni katechizmowej «Тройця Бог Отець, Бог Син, Бог Дух Святий»*, w: *Καλοφωνία: науковий збірник з історії церковної монодії та гимнографії*, ред. Крістіян Ганнік, Юрій Ясіновський, Львів: Український католицький університет 2016, ч. 8, s. 168–200.

Shkurgan Oksana, *Repertuar pieśni nabożnych wykonywany w czasie misji bazyliańskich prowadzonych w Rzeczypospolitej w drugiej połowie XVIII w.*, w: *Zakon Bazyliański na tle mozaiki wyznaniowej i kulturowej Rzeczypospolitej i krajów ościennych*, red. Stanisław Nabywaniec, Sławomir Zabraniak, Beata Lorens, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego 2018, s. 295–330.

Siciak Anna, *Druki przemyskie 1754–1939. Bibliografia publikacji polskich, niemieckich, węgierskich, francuskich oraz żydowskich i ukraińskich wydanych alfabetem łacińskim*, Przemyśl: Południowo-Wschodni Instytut Naukowy w Przemyślu 2002.

Słowiński Jan Zbigniew, *Katechizmy katolickie w języku polskim od XVI do XVIII wieku*, Lublin: Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 2005.

Słownik jezuitów muzyków i prefektów burs muzycznych, opr. Ludwik Grzebień, Jerzy Kochanowicz, Kraków: Wydawnictwo WAM, Wyższa Szkoła „Ignatianum" 2002 (*Studia i Materiały do Dziejów Jezuitów Polskich*, 9).

Возняк Михайло, *З культурного життя України XVII–XVIII вв.*, „Записки Наукового Товариства ім. Шевченка" 108 (1912), s. 57–102.

Возняк Михайло, *Матеріяли до історії української пісні і вірші. Тексти і замітки*, Львів: Друкарня Наукового Товариства ім. Шевченка 1914 (*Українсько-руський архів*, 10).

Załęski Stanisław, *Jezuici w Polsce*, t. 3, cz. 2: *1700–1773*, Lwów: Drukarnia Ludowa 1902.

Запаско Я[ким] П[рохорович], Ісаєвич Я[рослав] Д[митрович], *Пам'ятки книжкового мистецтва: каталог стародруків, виданих на Україні*, кн. 2, ч. 2: *(1765–1800)*, Львів: Видавництво при Львівському державному університеті видавничого об'єднання „Вища Школа" 1984.

Zasady wydawania tekstów staropolskich: projekt, przykłady opracował Jerzy Woronczak, red. Maria Renata Mayenowa przy współudziale Zofii Florczak, Wrocław: Zakład imienia Ossolińskich Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk 1955.

[SIMON MAYCHROWICZ]

NAUKA | ZBAWIENNA | NA | MISSYI | SOCIETATIS JESU | ZWYCZAYNA.

| Krótko obiaśniaiąca co każdy |
powinien wiedzieć, czynić, | y czego ſię wyſtrzegać. |
Z pozwoleniem Starszych znowu |
przedrukowana w Lwowie | Roku Pańſkiego 1767. |
W Drukarni J K M Akademii Societatis | JESU.

NAUKA ZBAWIENNA

Na

MISSYI *SOCIETATIS JESU* ZWYCZAYNA.

Krótko obiaśniaiąca co każdy powinien wiedzieć, czynić, y czego się wyſtrzegać.

Z pozwoleniem Starſzych znowu przedrukowana w Lwowie

Roku Pańſkiego 1767.

INSTITUT OSSOLIŃSKICH

W Drukarni J K M Akademii Societatis JESU.

10.839 XXIII. 1834.

MODLITW A PORANNA

Y przed każdą znaczniejszą sprawą służąca

BOże Stworco Nieba i ziemie! upadam przed Tobą stworzenie Twoie! proch! i Ziemia wierzę to wszystko, cokolwiek Kościoł Swięty do wierzenia podaie: w tey wierze żyć i umierać pragnę. Miłuię Cię Boże moy dla tego ſamego, żeś iest dobro nieskończone. Za mi tego, żem Cię dotąd nie kochał; obiecuię iuż więcey nigdy nie grzeszyć; obieram sobie prędzey umrzeć, niżeli się na grzech iaki odważyć. Mam nadzieię w miłosierdziu Twoim, że mi odpuścisz wszystkie grzechy moie, iako i dla miłości Twoiey odpuszczam wszystkim nieprzyiaciołom moim. Dziękuię Ci Boże za wszystkie dobrodzieystwa Twoie, a proszę Cię ni zpuszczay mnie z opieki Twoiey, a ia za te wszystkie prace moie, złączone z całym życiem Zbawiciela naszego, ofiarnię iedynie na większą chwałę Twoię, za grzechy moie, na pokutę dziękowanie za dobrodzieystwa twoie, na pomoc duszom, w Czyscu będącym, na uproszenie sobie, i wszystkim grzesznikom serdeczne go żalu za grzechy, łask potrzebnych do zbawienia i szczęśliwey śmierci, na dostąpienie Odpustu, ktorego dziś dostąpić mogę: pubłgosław! moy Boże! stworzeniu Twemu!

PRA-

XVIII-3976-II

PRAWDY WIECZNE.

Ktore zaſypiaiąc, i ocknąwſzy ſię z rana, z wielkim pożytkiem uważyć ſię mogą.

SŁuchay Synu moy ſłów uſt moich, i założ ie iako fundament w ſercu twoim. *Tob.* 4.

1. Jeſteśmy Synowie Swiętych, i żywota onego czekamy, ktory Bóg da tym, ktorzy Wiary ſwoiey nigdy nie odmienią od niego. *Tob.* 3.

2. Przez wſzyſtkie dni życia Twego, miey na pamięci Boga; a ſtrzeż ſię, byś kiedy na grzech nie zezwolił. *Tob.* 4.

3 Bo coż pomoże człowiekowi, choćby wſzyſtek świat zyſkał; a na duſzy ſwoiey ſzkodę podiął? *Matt.* 16.

4. Widziałem wſzyſtko, co ſię dzieie pod Słońcem, a to wſzyſtko marność, i utrapienie ducha. *Eccl.* 1.

5. Marność marności, i wſzyſtko marność, oprocz kochać Boga, i Jemu ſamemu ſłużyć. *Thom. à Kemp.*

6. Poſtanowiono ludziom raz umrzeć, a potym ſąd. *Ad Hæbr.* 9.

7. Poydzie człowiek w dom wieczności ſwoiey. *Eccl.* 15.

8 Oto krotkie lata miiaią, a idę ścieſzką, ktorą ſię nie wrócę. *Job.* 16.

9. Rozporządź dom twoy, umrzeſz ty, a żyć nie będzieſz *Iſaiæ* 38.

10. Duſzy twoiey upomnią ſię u ciebie, a coś nagotował, czyież będzie? *Lucæ* 17.

11. Ktoż będzie mógł mieſzkać z ogniem pożeraiącym? kto zmieſzka z upałami wiecznemi? *Iſaiæ* 33.

12. Droga bezbożnych ciemna, i nie wiedzą gdzie upadną. *Prov.* 4.

13. Prowadzą w dobrach dni ſwoie, a we mgnieniu oka do Piekła zſtępuią. *Job* 21

14. Na świecie ſtyną, gdzie ich nie ma w piekle ſię trapią, gdzie ſą. *Aſceta.*

15. Momentalna rzecz w grzechu, ktora cieſzy, wieczna, ktora trapi. *Aſceta.*

16. Ktorzy zaś ſą Chryſtuſowi, ciało ſwoie ukrzyżowali z namiętnościami i pożądliwościami. *Ad Gal.* 5.

17. Krolеſtwo Niebieſkie gwałt cierpi, i gwałtowni wyrywaią go. *Matt.* 11.

18. Szeroka brama i przeſtronna droga, ktora wiedzie na zatracenie, a wiele ieſt, ktorzy przez nią wchodzą: Ciaſna brama i wąſka droga, ktora wiedzie do żywota, a mało ieſt, ktorzy ią znayduią. *Matt.* 7.

19. Jeſzcze aż do krwie nie zaſtawialiście ſię, walcząc przeciwko grzechowi. *Ad Hæbr* 12

20. Bracia, ſtaraycie ſię, żebyście przez dobre uczynki pewne czynili wezwanie i wybranie waſze. 2. *Petr.* 1.

21 Jakie chęci miałeś do świata; takie miey do Stworcy świata *S Auguſtyn*

22. Troſzczeſz ſię, i frąſuieſz około bardzo wiela; ale ieднego potrzeba *Matt.* 16.

23. Szukaycież tedy nayprzod Krolеſtwa Bożego,

żego, i ſprawiedliwości iego: a to wſzyſtko będzie wam przydano. *Matt.* 6.

24. Nie ma nic lepſzego, iako boiaźń Boża: a nic wdzięczniey ſzego, iako ſtrzedz Roſkazania Pańſkiego: wielka ieſt chwała naśladować Pana. *Eccl:* 23.

25. Pobożność do wſzyſtkiego ieſt pożyteczna: maiąc obietnicę żywota, ktory teraz ieſt, i przyſzłego. 1. *ad Tim.* 4.

26. Panie! co chceſz abym czynił? *Actor.* 9.

27. Pan moy! i Bog moy! *Joan.* 20.

28. Jeżeli we mnie trwać będziecie, a ſłowa moie w was trwać będą, czegokolwiek zechcecie, proſić będziecie, ſtanie ſię wam. *Joan.* 15.

19. Wſzyſcy ktorzy chcą pobożnie żyć w Chryſtuſie Jezuſie, prześladowanie będą cierpieć. 2. *ad Timoth.* 3.

30. Wſpomniycie na mowę moię, ktorąm ia wam mowił: nie ieſt ſługa większy nad Pana ſwego, ieżeli mnie prześladowali, i was prześladować będą. *Joan.* 15.

31. Raduycie ſię i weſelcie: albowiem zapłata waſza obfita ieſt w Niebie. *Matt.* 5.

32. Zycie krotkie! Wieczność niezgruntowana! pracuymy, i cierpmy dla chwały Boga. *Aſceta.*

33. Ktoż tedy nas odłączy od miłości Chryſtuſowey? utrapienie? czyli uciſk? czyli głod? czyli niebeſpieczeńſtwo? czyli prześladowanie? czyli miecz? *Ad Rom.* 8.

SPOSOBY SKUTECZNE

Dla uniknienia śmiertelnego grzechu i wytępienia złych nałogow.

CAłą doſkonałość Chrześciańſką podał nam Bog w tych ſłowach: *Unikay złego a czyń dobrze. Pſal. 36.* Do uniknienia zaś naywiękſzego złego, to ieſt śmiertelnego grzechu, te ſpoſoby ſłużyć mogą.

1. Przenikay często złość śmiertelnego grzechu, ktory aby raz y myślą popełniony doſtateczny ieſt potępić człowieka na całą wieczność; iako obrzydliwy ieſt Bogu, Maryi, y Niebu: Co uczynił z Lucyperem, Adamem, Dawidem, y inſzemi ludzmi! z ktorych iedni ſwoy grzech opłakiwać muſieli przez całe życie, drudzy zaś zginęli na wieki. Tudzież przenikay nieoſzacowaną ſzczęśliwość niewinnych.

2. Proś nieuſtannie gorąco Boga o łaſkę oświecaiącą, wſpomagaiącą, oddalaiącą od grzechu Oświadczay ſię przed Nim; że woliſz życie zakończyć, zdrowie, doſtatki, y marną przyiaźń utracić, niżeli zgrzeſzyć. Obierz ſobie na to Nabożeńſtwo iakie, oſobliwie do Matki Boſkiey, y ſpowiedzi częſte y odważne.

3 W Ranach Jezuſowych z Magdaleną pomocy ſzukay. Proś żeby Krwią Nayświętſzą ugaſił wſzyſtkie w tobie ſzatańſkie pokuſy, tak uczyniła S. Rozalia.

4. Nayświętſzey Maryi ſię oddaway: W każdy dzień z rana, iako nayprędzey bydź może,

rzuć

rzuć ſię do ſtop Krolowy Nieba, oddaiąc Jey za ofiarę ſwoie oczy, uſzy, ſerce, całego ſiebie; upraſzay aby cię dziś broniła od grzechu, iak ſwoią ofiarę: Zmow na to Anioł Paúſki. Toż czyń w każdy wieczor, i w niebeſpieczeńſtwach. Wielce pomaga z wyrażeniem na ſercu trzyraży Krzyża S mowić te ſłowa: *Przez Swięte Panieńſtwo Twoie, y Niepokalane Poczęcie Nayczyſtſza Panno, oczyść ſerce, ciało, y duſzę moię: W Imie Oyca, y Syna, y Ducha S. Amen.*

5 Obierz ktorego S. Patrona, a oſobliwie S. Anioła Stroża, aby cię ratował.

6 Z żywą wiarą y nadzieią pieczętuy ſerce znakiem Krzyża S. tym ſię broniła S. Juſtyna, y S. Tomaſz z Akwinu.

7 Złych okazyi unikay to ieſt ludzi rozwiozłych, ſłow nieprzyſtoynych, mieyſc niebeſpiecznych. Niepodobna w błocie ſię nie zwalać, w ogniu nie ſparzyć: Tym zwyciężyła Zuzanna y Jozef Strzeż ſię oſobności; często pod poſtawą świątobliwości, albo czyſtey przyiaźni, czart, y zdradliwi ludzie zwolna zgubę przynoſzą.

8 Martw zmyſły, oczy od widzenia rzeczy, ktore ci ſerce wzniecaią do złego, ięzyk y uizy od ſłow nieprzyſtoynych; tym zwiedziona Ewa, zwyciężony Samſon, Salomon, y Dawid; zginęli niezliczeni.

9 Prożnowania unikay; bo ieſt wſzyſtkich grzechow początkiem. Radzą Nauczyciele Duchowni, żeby w pokuſach, gdy cale nie ma co

robić, przynaymniey ſzyby w oknach, albo proſzki po ziemi liczyć, aby iakąkolwiek zabawą, oderwać od pokus y myśli.

10 Wyſtrzegay ſię powſzednich grzechow, uniknieſz śmiertelnych: Kto małemi gardzi, w cięſzkie zwolna upada: Wſzyſcy od małych zaczęli, ktorzy w naywiększe wpadli, y zginęli.

11 Pamiętay na oſtatnie rzeczy; śmierć pewną, Sąd ſtraſzliwy, Wieczność niezgruntowaną, albo ſzczęśliwą w Niebie, albo przeklętą w piekle. Zaſypiaiąc, gdy ſię pokuſy przykrzą, myślić możeſz, że nad tobą Niebo, pod tobą goreie piekło: że tak leżeć będzieſz w grobie, oczy, uſta, ciało, rozpłynie ſię w ropę, poydzie na pożarcie robactwu. Niektorzy umyślnie zapatrywali ſię na umarłych, niektorzy przez kilka lat gniiące trupy uważali po grobach, z nich miarkuiąc; co ſię z niemi ſamemi ſtanie, aby uſzli grzechu. Możeſz w pokuſach rzucać ſię myślą w ognie piekielne, uważaiąc żywo, w iakich ſię mękach trapią niezliczeni ludzie, za też ſame grzechy, do ktorych ciebie pokuſa nęci.

12 Pokuſy umartwieniem zwyciężay: ſą y byli, ktorzy oprocz poſtow, w pokuſach, ciało rozgami albo dyſcypliną ſiekli, ſzczypaniem dręczyli, do ognia przykładali ręce, doznaiąc, iak będzie wytrzymać pożary wieczne: inſi z głowy rwali włoſy, rożne ciału czynili udręczenia, aby otrzymali zwycięſtwo.

13 Zaraz z początku prędko y odważnie zwy-

cię-

ciężay, ſnadniey zwyciężyſz nieprzyiaciela, nim ſię w ſerce wkradnie.

14 Pamiętay na to; że Bog na cię patrzy, S. Anioł pilnuie, y broni, czart kuſi, y za ten ſam grzech, do ktorego wiedzie, w pożarach wiecznych gotuie ci mieyſce.

15 Staray ſię żyć oſtrożnie; nie iako żyie wiele złych; lecz iako mało dobrych: pamiętaiąc na Jezuſowe ſłowa: *Wiele powołanych, a mało wybranych.* (Matt. 20.) *Nie każdy, ktory mi mowi: Panie! Panie! wnidzie do Krolеſtwa Niebieſkiego: ale ktory czyni wolą Oyca mego* (Matt. 7.) przez ſzczere zachowanie Boſkich, y Kościelnych Przykazań.

SPOSOBY
Uczynkow Chrześciańſkich.

NIe doſyć wyſtrzegać ſię złego: Bog nad to rozkazuie: *Czyń dobrze.* Do czego naſtępuiące ſpoſoby, y cnoty ſłużyć mogą.

1 Staray ſię wſzyſtkie Przykazania Boſkie y Kościelne zupełnie zachować; tudzież natchnienia w ſercu, zważywſzy, że ſą od Boga.

2 Wſzyſtkie ſprawy ſwoie ofiaruy Bogu przez intencyą iako naygorętſzą.

3 Miłoſiernych uczynkow, gdzie tylko możeſz, nie opuſzczay: ktore ſą: *Należące do ciała;* Łaknących karmić: Pragnacych napoić: Nagich przyodziewać: Więźniow wykupować: Podrożnych przyimować: Chorych nawiedzać:

Grześć umarłych. *Do Duſzy należące* ſą te: Nie umieiętnych nauczać: Grzeſznych napominać, y od złego odwodzić: Wątpiącym dobrze radzić: Modlić ſię o zbawienie inſzych: Smutne cieſzyć: Krzywdy cierpliwie znoſić, y odpuſzczać. Co ſię w tym zamyka:

Czegobyś ſobie życzył, czyń bliźniemu,
Czego ſobie niechceſz niechciey żadnemu.

CNOTY WYBORNIEYSZE.

Y naywiękſzey zaſługi przed Bogiem INTENCYA: *to ieſt dobry umyſł: y wykierowanie życia ſwego na cześć y chwałę Boga: czyli ofiarowanie ſpraw, y uczynkow Bogu:* według nauki S. Pawła mowiącego: *Wſzyſtko na chwałę Boſką czyńcie.* 1. ad Cor. 10. Do tey doſkonałości należy, ofiarować naprzykład życie ſwoie, dni, godziny, prace, zabawy, utrapienia y wſzyſtkie tchnienia:

1. Z miłości ku Bogu, Chryſtuſowi Nayśw: Maryi, Swiętych. 2. Na przypodobanie ſię Bogu, Chryſtuſowi, Nayśw. Maryi, Swiętym. 3. Na doſyć uczynienie za grzechy. 4. Na doſtąpienie iakiey łaſki, zbawienia, Odpuſtow. 5 Tą odwagą y ſercem, ktorym ſwoie ſprawy, utrapienie, cnoty, ofiarowali Swięci Apoſtołowie, Męczennicy: Wyznawcy, Panny, y wſzyſcy Swięci. 6 Tą chęcią y pragnieniem, ktorym ofiarowała Nayśw. Marya prace, zabawy, y życie ſwoie.

Te właſności intencyi (ktora naſze uczynki za-

zawſze poprzedzać powinna, żeby nie były próżne y daremne) każdy ſnadnie wyrazić może, albo przed każdą znacznieyſzą zabawą, albo przynaymniey w każdy dzień z rana: przez co wielką liczbę zaſług nazbiera do Nieba: bo im doſkonalſza ieſt Intencya, tym milſze ſą ſprawy naſze Bogu.

WIARA: w ktorey o utwierdzenie często pokornie Boga prosić potrzeba z owym: *Wierzę Panie! wſpomoż niedowiarſtwo moie!* Mar: 9. Na tym należy; żeby nieprzełamanie wierzyć wſzyſtkie Taiemnice obiawione: Nie dla tego, że ſą podane od ludzi Swiętych, ale dla tego iedynie, że to Bog obiawił (*lubo przez ludzi*) ktory ani ſię ſam, ani nas nie może omylić.

NADZIEIA: Gdy mamy ufność, że Bog uczyni to, albo to, co obiecał; a to dla tego, że ieſt iſtotnie Wierny, Wſzechmocny, y Dobry. *Miey Nadzieię w Panu, a czyń dobrze* Woła S. Dawid Pſal. 36. *Choćby mnie też zabił, w nim ufać będę.* Job 13.

MIŁOSC: Nayſzacownieyſza w Duſzy, y naymilſza Bogu: *iedna* ieſt, gdy kochamy Boga, że na nas dobry ieſt, że nas ſtworzył, odkupił, utrzymuie, y opatruie niezliczonemi dobrodzieyſtwami codziennie: *druga* gdy go kochamy, że ſam w ſobie nieſkończoney miłości godzien ieſt y ſzacunku nad wſzyſtko ſtworzenie. I z tych *iedna* ieſt czuła, ktorą czuiemy w ſercu: *druga* ſzacunkowa; ktorą że nad wſzyſtko ſtworzenie

ſzacu-

ſzacuiemy Boga, ſtanowiemy dla żadnego ſtworzenia nigdy nieobrazić Nayśw: Dobroci iego. Taką miłością rozpalał ſię ów, ktory mawiał: *Jako pragnie Jeleń do źrzodeł wody! tak pragnie duſza moia do Ciebie Boże! Pragnęła duſza moia do Boga mocnego, żywego! kiedyż przyidę, y ukażę ſię przed Obliczem Bożym! Były mi łzy moie za chleb wednie, y w nocy: gdy mi mówią codzień: kędyż ieſt Bóg twóy!* Pſ. 41. I znowu: *Cóż mi ieſt w Niebie, albo czegobym chciał na ziemi oprocz Ciebie! uſtało ciało moie y ſerce moie! Boże ſerca mego, y części moia Boże na wieki!* Pſalm. 72.

Te trzy cnoty nayſzacownieyſze ſą przed Bogiem: kto ie w każdy dzień w ſobie wzbudza, w każdy dzień po ſiedm lat Odpuſtu doſtępuię: nad to w każdy Mieſiąc przydawſzy do nich ſzczerą ſpowiedź z przyięciem N. Ciała Jezuſowego, doſtępuie Odpuſtu Zupełnego także w godzinę śmierci Nadał Benedykt XIV. R. 1756

Mogą ſię wyrażać tym ſpoſobem: *Wierzę* Boże to wſzyſtko cokolwiek Kościoł S. do wierzenia podaie, iedynie dla tego, żeś to obiawił, ktory z iſtoty ſwoiey ani bydź omylony, ani omylić nie może ſz. *Mam nadzieię*, że to wſzſtko ziściſz, coś obiecał, boś ieſt nieſkończenie wierny y wſzechmocny. *Kocham Cię* nadewſzyſtko iedynie dla Twoiey Godności, Dobroci, y Piękności.

POKORA. do ktorey nas wzbudza Bóg w Piśmie

śmie S. całym: à ſzczegulnie przez S Piotra: *Uniżaycieſz ſię tedy pod mocną Ręką Boſką, aby was wywyżſzył czaſu nawiedzenia: wſzyſtko troſkanie waſze ſkładaiąc na niego, gdyż ón ma ſtaranie o was.* 1. Pet: 5. Zamyka w ſobie trzy ſtopnie. 1. Gdy człowiek uważaiąc nikczemność ſwoią, a godność nieſkończoną BOGA; podeymuie ſię raczey utracić wſzyſtkie ſzczęścia, y nieſzczęścia cierpieć, niżeli zgrzeſzyć śmiertelnie przeciwko tak godnemu Bogu. 2. Gdy równo gotow ieſt przyimować od Boga, tak ſzczęścia, iako też nieſzczęścia doczeſne, gdyż równo te, y te z N: Ręki iego pochodzą, dla ktorego miłości wyſtrzega ſię y powſzedniego dobrowolnego grzechu. 3. Dla nasladowania Jezuſa bardziey ſię nakłania ponoſić utrapienia, niżeli doczeſną ſzczęśliwość, dla tego że y Sam Chryſtus takąż drogę ſobie obrał.

Ta nieoſzacowana cnota iak miła ieſt Bogu, świadkiem ieſt całe życie Jezuſowe, N. Maryi y nieźliczonych Swiętych. Chryſtus o ſobie powiedział *uczcie ſię odemnie* (nie światy fundować, nie cuda czynić, ale) *że cichy ieſtem, y pokornego ſerca.* Jako pycha ieſt początkiem wſzyſtkich grzechow, tak pokora wſzyſtkiey świątobliwości. *Skutki iey ſą:* Nikim niegardzić nieobmawiać, ſiebie naynięgodnieyſzym ſądzić, na pochwałę ſwoią nic nie mowić, chybaby dla chwały Boga: utrapienie odważnie ponoſić, w zgodzie żyć.

WDZIĘ-

WDZIĘCZNOSC: BOGU za dobrodzieyſtwa, do ktorey nas zwołuie Dawid S. *Podźcie kłaniaymy ſię, y upadaymy, y płaczmy przed Panem, który nas ſtworzył! albowiem on ieſt Panem Bogiem naſzym* Pſal. 94.

A nawet nierozumne ſtworzenia na ziemi, pod ziemią, y na Niebie zoſtaiące, zachęcaią do tego owe troie Pacholąt w Babilońſkim ogniu. *Błogoſławcie wſzyſtkie dzieła Pańſkie Pana; Chwalcie y wywyższaycie go na wieki*; Dan. 1.

Ta wdzięczność ieſt: gdy uważaiąc wyświadczone łaſki w ſzczegulności od dzieciństwa aż do tego czaſu, uznaiemy, że nie z ſtarania naſzego, ale od Boga dane ſą, mile mu dziękuiemy za nię. Możemy zważać y wſzyſtkie ſtworzenia, ktore podpadaią pod zmyſły. y z ich doſkonałości dochodzić myślą, doſkonałości Boga, za to mu dziękuiąc.

GORLIWOSC: Jeſt ſtarać ſię uſilnie o pomnożenie chwały Boſkiey w ſobie y w inſzych: o zbawienie ſwoie, y cudze. Ta cnota iak miła ieſt Bogu, pokazał Chrynus, ktory dla niey z Nieba zſtąpił, w niey całe życie ſtargał, y zakończył: coż mowić o Swiętych? Myli ſię, kto rozumie, że to tylko do Duchownych należy; bo ktokolwiek ſzczerze Boga kocha, trudno w ſercu tę miłość utaić: Stara ſię żeby Bog z niego miał iako naywiękſzą Chwałę, ktorey mu na ſobie y na inſzych, iako naywięcey może Duſzach, według ſtanu ſwego przymnaża.

Za co oprocz oſobliwſzey na ziemi, oſobliwſzą

wſzą y w Niebie Bog nadgrodą nadgradza: *ktorzy uczeni będą* (mówi u Daniela) *iaśnieć będą iako światło utwierdzenia, á ktorzy do ſprawiedliwości nauczaią wielu, iako gwiazdy na wieki wieczne.* Dan: 12.

Nie możeſzli po Kościołach nauczać, y kazać? ale możeſz przez ſkromność, y pobożność w Kościele, w domu, y na każdym mieyſcu dać zbawienny przykład z ſiebie inſzym: Odwodzić od złego, nauczyć, y namowić do dobrego: chwalić cnotę: ganić wyſtępki, y za nie karać: do grzechu przeſzkodzić: dać świątobliwą radę; módlić ſię za nawrocenie grzeſznikow: wiedząc o tym, że iednę Duſzę iakimkolwiek ſpoſobem pozyſkać Bogu, odwieść ią od grzechu, nauczyć cnoty; iednemu grzechowi przeſzkodzić, aby nie był popełniony; większa ieſt zaſługa y chwała przed Bogiem; niżeli cały świat zawoiować, ſkarby zebrać nieźliczone, bo to ieſt doczeſne, tamto na wieczne lata ſłużące.

ODWAGA Serca w miłości ku Bogu, do ktorey ſię zapalał S. Dawid. *Będę cię kochał Panie! Mocy moia! Pan Twierdza moia; y Ucieczka moia! y Wybawiciel moy.* Pſał. 17. A S. Apoſtoł Paweł: *Wſzyſtko mogę w tym, który mię utwierdza!* Ad Phil. 4. Na tym należy, 1. *Żeby wybornym umyſłem czynić*, cokolwiek możeſz dla Boga, y dla iego miłości bliźniemu, z intencyą doſkonałą. 2. *Wybornie cierpieć* powierzchowne y wewnętrzne utrapienia, zawſze z dobrą nadzieią. *Wybornie zwyciężać* y przełamywać nie tylko

ko zmyſły; oczy, uſzy, ięzyk, powonienie: nie tylko ſkłonności ſerca; Miłość, Gniew, Radość, Żal, Boiaźń, Odwagę do złego: ale także zwyciężać odważnie wſzyſtkie pokuſy, ponęty, ięzyki, wyśmiewania: ani boiaźnią, ani przyiaźnią, ani zyſkiem, ani nadzieią nie dać ſię oderwać od Boga do grzechu. W tey wyborney cnocie nieźliczeni Swięci ſwoią miłość oświadczali ku Bogu. Bez niey prędka zguba na zdradliwym świecie między tyſiącznemi ponętami do złego wiele należy wbić w ſerce, y napominać ſamego ſiebie, iak S. Xawery: *N. zwyciężay ſamego ſiebie.*

ZŁĄCZENIE woli ſwoiey z wolą Boſką:

Iſtota tey naymilſzey Bogu cnoty, y nam naypożyteczniey ſzey ieſt: zeby zważywſzy, iż Bog ieſt wſzyſtko widzący, Wſzechmocny, y nieſkończenie Miłoſierny; bez ktorego woli ani włos z głowy; ani liſtek z drzewa nie ſpadnie; ktory przewidział od wiekow wſzyſtkie ſzczęścia, y nieſzczęścia naſze; y choć utrapienie dopuści, ale go obraca na większe człowieka dobro, iako Jobowi, Zuzannie, Joſefowi: zdać ſię cale na rozporządzenie iego, y wolą ſwoią porzucić na mądre rządy Nieſkończoney Dobroci iego; aby to tylko chcieć, co Bog chce, y z tego ſię cieſzyć: tego niechcieć, czego on niechce: wiedząc o tym, iż gdy ſię tak pod święte rządy woli Boſkiey z umyſłu poddam, nic na mnie nie dopuści (choćby y nayprzykrzey ſzego) tylko to, co z dobrym moim widzi od wiekow

kow, bo chce, że dobry y Miłoſierny ieſt, a może, bo Wſzechmocny, y wſzyſtko widzący ieſt.

A zatym tylko ſzczerze kochay Boga, ſtaż mu iako dobre dziecię dobremu Oycu, zachowuiąc rozkazania iego, á we wſzyſtkich ſprawach y trefunkach podnoś poufale weſtchnienia do niego: *Pan mną rządzi, a na niczym mi ſchodzić nie będzie.* Pſal. 22.

SPOSOBY
Zycia Swiątobliwego
Oſobnych ſtanów ludzi zdobiące przed Bogiem.
W STANIE MŁODOSCI.

1. OBierz ſobie za wzor życia twego ktorego z Swiętych: naprzykład N. Maryą, S. Jana, S. Katarzynę, &c. ich życie czytay, uważay, y w czym możeſz naśladuy: W tym albo inſzym mieyſcu, zabawie, coby czynił ten, albo ta Swięta, ty czyń; czegoby unikał, ty unikay dla miłości Boga.

2. O czyſtość, niewinność ſumnienia, y zmyſłow uſilnie ſię ſtaray: pamiętaiąc, że nic ſię tak Bogu nie podoba, Maryi, y Swiętym, iako czyſte y niewinne ſerce.

3 Myśli nieprzyſtoyne zaraz iako iſkrę z ſzaty zrzucay, ſpoſoby do uniknienia grzechu miey ſobie zwyczayne y w ſercu wkorzenione.

4. Cnot wyżey wyrażonych uſilnie nabyway, y w zwyczay ie ſobie obracay.

5. Serce ſwoie za mieſzkanie Bogu często ofiaruy, zapraſzaiąc go do ſiebie.

6. Do

6. Do żadney rzeczy ſtworzoney upodobaniem nie lgnij, będąc ſtworzonym dla ſamego Boga.

7. Miaſto rzeczy ktora ci ſię podoba, wyſtawiay w myśli ſercu ſwoiemu za cel Ukrzyżowanego Jezuſa, albo N. Maryą, y tu ſwego uſpokoienia y uciechy ſzukay.

8. Pamiętay na to: że ieżeli ſię w młodości Boga nie nakochaſz, potym nie będzie czaſu; lecz im daley, to będzie gorzey.

9. Wbiy ſobie w pamięć, że ieſteś ſynem N. Maryi, albo Oblubienicą Jezuſową; y co przyſtoi czyń, co miarkuieſz żeby ſię nie podobało Jezuſowi, y Maryi, tego ſię wyſtrzegay.

10. Potaiemnych rozmow unikay y oſobności życia miey zawſze świadka.

11. Nigdy ſobie nie uſay, ale przy mądrey oſtrożności uſay w Bogu: nie ieſteś Aniołem w Niebie, lecz ułomnym człowiekiem na zdradliwym świecie.

12. Do gorącey Modlitwy, czytania Kſiążek Duchownych, y przyſtoyney zabawy ſię wprawuy, aby cię czart w prożnowaniu nie zaſtał.

13 Intencyą iako nayczęściey odnawiay.

14. Staray ſię iako naydoſkonaley ten Swięty Stan młodości odprawić.

15. Boga często proś o oświecenie na dalſze życie, aby tobą według woli ſwoiey rządził; na to ſobie nabożeńſtwa naznaczay, y częſte Spowiedzi.

W STA-

W STANIE MAŁZENSKIM.

1 OBierz ſobie za wzor ktorego z Swiętych tegoż ſtanu, do Niego ſię udaway, naśladuy, częſto y pokornie Boga upraſzay o pomoc.

2. Wbiy ſobie w pamięć; że w Małżeńſtwie cierpieć potrzeba, więc ſtaray ſię, żeby niewinnie y odważnie; bo czymże zaſłużyſz na Niebo?

3. Że ci Bog za pokutę za grzechy naznaczył takiego Przyiaciela; cierpliwie go znoś, żeby ſię wypłacić za nię.

4. Uważay, że twoy ſtan ieſt Krzyżową drogą, ktorą cię Bog do Nieba prowadzi.

5. Nad wſzyſtkie nabożeńſtwa, to za pierwſze miey: żeby w tym ſtanie zgoda, y chwała Boſka kwitnęła, choćby z krzywdą twoią.

6. Miey w pamięci, że przyiaciela twego, y domowych zbawienie na twoie ſtaranie Bog rzucił; więc wſzyſtkich ſpoſobow zażyway, aby ſwoią, y tę Duſze pozyſkać do Nieba.

7. Staray ſię uſilnie, żebyś naymnieyſzego zgorſzenia z ſiebie nikomu nie dał.

W STANIE OSIEROCIAŁYM.

1. Miey ktorego z Swiętych do pomocy, y naśladowania

2. Cieſz ſię z tego, że cię dla ſamego ſiebie Bog w ſieroctwie zoſtawił, a zatym gorąco mu ſłuż iemu ſię ſamemu przypodobać pragniy; a pamiętay ze cię nikt nie wſpomoże, ieżeliby Bog dla nowego grzechu karać zaczął, ani cię też nikt nie wyrwie z mocney opieki iego, byleś mu wiernie ſłużył.

3. O

3. O czyſtość y niewinność ſumnienia uſilnie ſię ſtaray.

4. Wſzyſtkie cnoty y ſpoſoby do uniknienia grzechu w zwyczay ſobie obracay.

5. W rękach Ukrzyżowanego Jezuſa wſzyſtkie nadzieie pokładay, tudzieſz N. Maryi.

6. Utrapienia ſię nie lękay, lecz dla przypodobania Bogu, wſzyſtkie odważnie znoś, o łaſkę cierpliwości proſząc.

7. Czytaniem żywotów Swiętych ſwego ſtanu, zabawiay ſię, y w czym możeſz naśladuy.

8. Po każdym utrapieniu ſtaray ſię pomodlić za tych, ktorzy cię prześladuią.

9. Za ſzczęśliwy dzień poczytay ten, w ktory co ucierpiſz, albo wybornego uczyniſz dla Boga

10. O cnoty y niewinność, ſobie od Boga powierzonych z pilnością ſię ſtaray.

11. Żadney ſpoſobności przyſłużenia ſię Bogu nie opuſzczay.

12. W żadney rzeczy ſtworzoney ſerca nie płątay, ktore dla ſamego ſiebie Bog zoſtawił.

SPOSOB

Do chowania BOGU obietnic na Miſſyi uczynionych.

KTo dotrwa aż do końca, zbawion będzie: mowi Chryſtus Matt: 24. Niedoſyć chwalebnie zaczynać, ale w zaczętey pobożności, y ſłużbie Boſkiey odważnie trwać potrzeba aż do śmierci. Więc obieray ſobie dzień ieden w każde ćwierć roku, albo w każdy Mieſiąc: N. P. Wigilią do Nayświętſzey Maryi, y Swiąt znacznie y-

cznieyſzych, albo też gdy ſię maſz ſpowiadać; gdzie oddaliwſzy wſzyſtkie, ile można zabawy, z wolna y z uwzgą te Nauki czytaiąc: taki czyń rachunek z tobą ſamym.

1. Z iaką pilnością chowałem to do tych czas?

2 W czym uſtąpiłem od obietnicy uczynioney Bogu?

3. Jak to mam nadgrodzić.

4. Z iaką pilnością zachowałem Przykazania Boſkie y Kościelne?

5. Czyli nie byłem, albo nie ieſtem w grzechu ſmiertelnym, myślą, ſłowem, uczynkiem?

6. Jakie y gdzie być mogą zdrady na duſzę moią?

7. Do ktorego grzechu miewam pokuſy? gdzie, y ktorych czaſow?

8. Ktorych na nie ſpoſobow zażywam?

9 Ktore ieſzcze przydać potrzeba?

10. Ktore mieyſca, oſoby, zwyczaie ieſzcze porzucić?

11. Gdyby teraz na Sąd Boſki z prędka ſtanąć kazano, coby mnie zatrwożyło?

12. Jako to mam poprawić?

13. W cnotach wyrażonych iak ſię ćwiczę, y kiedy?

14. Ktorąm ſobie cnotę iuż w zwyczay obrocił

15. Co mi do nich przeſzkadza?

16 Jak mam te przeſzkody oddalić, zwyciężyć?

Taki rachunek uczyniwſzy, co naganneg w ſobie poſtrzeżeſz poprawprzez żal, y odważną Spowiedź, á znowu życie odnow.

Oprocz tego życzę abyś w każdą Niedzielę podziękował Bogu za przeszły tydzień, a na przyszły obrał Swiętego Patrona, y uczynił rozporządzenie takie.

1. Ktorey naybrdziey cnoty w porządku zażywać będę?

2 O ktore dobre uczynki się starać?

3. W czym się nayczęściey martwić?

4. Ktore ćwiczenia y nabożeństwa odprawiać? przypominaiąc sobie często z początku położone prawdy.

RACHUNEK WIECZORNY

Skutecznym iest sposobem do uniknienia grzechow, y nabycia cnot.

1. Podziękuy Bogu za wszystkie łaski, zacząwszy od stworzenia, aż do tego momentu.

2 Proś o łaski oświecaiące, żebyś poznał ułomnosci twoie.

3 Porachuy się z sumnieniem przez wszystkie godziny, y mieysca, czyliś dzisiay nie wykroczył w myślach, słowach, albo uczynku, coś opuścił, albo uczynił dobrego, czyli nie można było lepiey? Dokąd prowadzą chęci, czyli gdzie nie ma zasadzki na zgubę?

4. Co w sobie postrzeżesz nagannego; żałuy za to serdecznie, postanow dnia następuiącego lepiey służyć Bogu. Rano odnow postanowienie, y iako dzień ostatni życia, staray się doskonaley poświęcić BOGU przez poprawę.

PIESN

PIESN
O WIECZNOSCI

BRzmi w ſercu trwoga, myślę y ttuchleię,
Gdy wieczne lata uważam, drętwieię!
O! Boże dobry! wſpomoż mię łaſkawie
W tak ciężkiey ſprawie!
Gdziekolwiek rzucam ciekawością oka,
W piekło, czy w Niebo! ah Wieczność ſzeroka!
Zewſząd mię trwoży. zbliża ſię, y goni,
Ktoz mię obroni!
Dni ulatuią z życiem, czas upływa,
Dzień po dniu bieży, momentow ubywa;
Co dzien iuż bliżey ſtraſzna wieczność czeka,
Nędznego człeka!
Wiem, że źle żyię, niewiem iak śmierć padnie!
Po takim życiu zginąć mogę ſnadnie,
A gdy raz zginę iuż nie odżałuię!
Nie powetuię!
I coż ſię bawię w grzechach y marności!
Iuż iuż dochodząc przed bramę wieczności!
Ah źle zbłądziłem! poprawie koniecznie,
Bo zginę wiecznie.
Dziś albo iutro przenoſić ſię trzeba,
Niewiem czy w piekło, czyli też do Nieba!
Ah coż po wſzyſtkim ieźli Nieba minę,
I wiecznie zginę.
Coż mi świat cały Boże moy bez ciebie!
Bylem na wieki otrzymał Cię w Niebie!
A ieśli zgubię. coż po dobrach świata!
Na wieczne lata!
Na coż mi wyidą roſkoſzy, urody!
Na co przyiaźni y wſzyſtkie wygody!

Wiecznym ięczeniem nie nadgrodzę tego,
Co czynię złego.
Przyidzie mi płakać za marne ſwawole
Krwawemi łzami w piekielnym padole,
Y wiecznie zgubić Boga tak dobrego
Dla grzechu mego.
Więc teraz, teraz we łzy płyńcie oczy,
Poki was ż śmiercią Wieczność nie zaſkoczy,
Tam iuż nie rychło ſerce kraiąc w żale,
W wiecznym upale.
Ah poday rękę Boże miłoſierny!
W Twe miłoſierdzie rzucam ſię mizerny,
Wyrwiy mię z piekła niechay kocham Ciebie,
Na wiek w Niebie.

PIESN
MIŁOSCI KU BOGU.

BOZE kocham Cię! BOZE kocham Cię,
Całym ſercem kocham Cię!
Co ieſt na ziemi ſtworzenia,
Odmieniam w miłości pienia,
Niech Cię chwalą wyſławiaią,
A mnie do uſzu podaią, *Boże kocham Cię &c.*
Słońce, Mieſiąc, wſzyſtkie Gwiazdy,
Rok, godziny, y czas każdy,
Noc, y dzień niechay Cię chwalą;
Serce miłością zapalą. *Boże kocham Cię &c.*
Co ſię na ziemi znayduie,
Co nad ziemią wylatuię,
Co w rzekach y w morzu pływa,
Niechay tę Pieśń zemną śpiewa, *Boże kocham:*
Ile trawek ſię rachuie,
Ile liścia ſię znayduie, Tyle

Tyle pragnę mieć ięzyka,
Każdym z nich ſerce wykrzyka. *Boże koch.*
Duſza, ciało, wſzyſtkie ſiły;
Ciebie tylko ulubiły,
Y co ſię wemnie znayduie,
Miłością ſię Twą krępuie. *Boże kocham Cię.*
Rozum, wolą, zmyſły, chęci,
Pamięć, ſławę, y co nęci
Serce, wſzyſtkoć to daruię,
Wiecznym prawem zapiſuię, *Boże kocham:*
Wſzyſtkie tchnienia, y ſłąpienia,
Znaczą miłości pragnienia,
Ilekroć ſerce uderza,
Miłością ſię twą wymierza. *Boże kocham Cię.*
Choć ſię oczy zamykaią;
Snu z potrzeby zażywaią,
Duſza, ſerce, chęci czuią,
Uſtawicznie wykrzykuią. *Boże kocham Cie.*
Myśli, mowy, wſzyſtkie ſprawy,
Y roboty, y zabawy,
Gdziekolwiek ia ſię obrocę,
Zawſze śpiewam, zawſze nócę. *Bożę kocham.*
Jeśli mnie chceſz ſłuchać Panie,
O to tylko me wołanie,
Weźmiy co ieſt światowego,
A day mi ſiebie ſamego. *Boże kocham Cię.*
Weź iuż świecie co ieſt twego,
Weźmiy co ieſt pieſzczonego,
Nic mnie ucieſzyć nie może,
Tylko Ty ſam ieden Boże. *Boże kocham Cię.*

Zadna marność mnie nie zwiedzie,
Ani od Ciebie odwiedzie,
Całe świata iuż dziękuię:
Tobie ſzczerze wyśpiewuię. *Boże kocham:*
Zaden ſmutek doległości,
Nie odmienią mey miłości,
Kłopot y prześladowanie,
Raczey zmocnią me kochanie. *Boże kocham Cię*
Niech ſię y piekło natęży,
Miłości mey nie zwycięży,
Całym życiem kocham Ciebie,
Chcę całą wiecznością w Niebie: *Boże &c.*
Niech ſię ze mną co chce ſtanie,
Choć mnie y opuściſz Panie,
Choć wſzyſtko złe padnie na mnie,
Wołać będę nieuſtannie. *Boże kocham Cię*
Całym ſercem kocham Cię!

PIESN

Żalu za przeſzłe grzechy.

O! BOZE wieczny! coż ſię ze mną dzieie?
Gdy życie moie rozbieram, truchleię,
Coż ſię to ſtało żem zapamiętały, (ły?
Zgnił w grzechach, ſtwardniał nad głazy y ſka-
Gdzieście dni złote? gdzie młodości lata?
Stargałem, wſzyſtkie na prożności świata!
Z dymem piekielnym uleciał wiek cały,
Y ieſzcze w grzechach trwać będę zuchwały?
Grzech mi iuż Jezu! nadzieię utraca,
Gdy na Cię ſpoyrzę, nadzieia ſię wraca.
Zgrzeſzyłem Panie! bez liczby bez miary,
Małe ſą dla mnie piekielne pożary.

Żałuię

Załuię Boże dla ſzczerey miłości,
Jużże ſię zmiłuy nie patrz na me złości,
Milion razy życie moie łożę,
Zebym Cię więcey nie obraził Boże.

PIESN
Żalu za grzechy.

STraſzliwego Majeſtatu Panie,
Za me grzechy płakać łez nie ſtanie,
Ja ſtworzenie Twe wyrodne,
Swiętych Oczow Twych niegodne,
Twoy Majeſtat nieſkończony,
Przed ktorym klękaią Trony,
Obraziłem!
Nie śmiem oczow podnieść z publikanem,
Ale ſprawa bardzo z dobrym Panem,
Skoro w oczach łzy obaczy,
Wſzyſtko mi darować raczy,
Lecz z tąd w ſercu większa rana,
Zem tak łaſkawego Pana,
Smiał obrazić!
Kto da oczom łez obſite rzeki,
Trzeba bowiem płakać całe wieki,
Zem wiecznego BOGA mego,
Za moment czegoś marnego,
Ah grzeſznik zapamiętały,
Pana wiekuiſtey chwały,
Obraziłem.
Nędzny prochu na coś ſię odważył:
Stworcęś Nieba haniebnie znieważył!
Wieſzli co ieſt grzech przeklęty?
Słuchay co rzekł Paweł Swięty,

Każde przeſtępſtwo Mandatu,
Jeſt zniewagą Majeſtatu,
Naywyżſzego.
Bym był zepchnion na bezdno piekielne,
Abym gorzał za grzechy śmiertelne,
Całą wieczność gorząc ſrodze,
Już tey krzywdy nie nadgrodzę,
Chyba że mi ſam daruie,
Na wieki nie powetuie,
Tey zniewagi.
O! nad Wieczność y ogień piekielny!
Straſzliwſzyś mi ieſt grzechu śmiertelny!
Za cię za dość nie uczynię,
W owey ſtraſzliwey dolinie,
Chyba dla Krwi Syna ſwego,
Odpuści dług grzechu mego,
Bog łaſkawy.

P I E S N
Skruſzonego Serca.

BOże w Dobroci nigdy nie przebrany!
Zadnym ięzykiem nie wypowiedziany,
Ty ieſteś godzien wſzelakiey miłości,
Poſzanowania, chwały, uczciwości.
Ciebie chcę, pragnę, ſzacuię ſamego,
Nad wſzyſtkie dobro Tyś u ſerca mego
Naywyżſze dobro, Tyś w naywyżſzey ceni
Sam ieden u mnie nad wſzyſtko ſtworzenie,
Choćbys mnie nigdy za grzechy moy Panie
Nie karał, przecie żałowałbym za nie,
A żałowałbym z ſerca uprzeymego,
Żem Cię obraził Pana tak dobrego.
Więc

Więc o! moy Boże; y teraz żałuię,
Dla tego że Cię nad wſzyſtko miłuię,
Y to u ſiebie ſtatecznie ſtanowię,
Że grzechow moich więcey nie ponowię.
Mam mocną wolą ſpowiadać ſię ſzczerze,
Y zawſze trzymać z Tobą to przymierze,
Co gdy uczynię, ſpodziewam ſię Ciebie
Widzieć z radością, y żyć z Tobą w Niebie.
O! Boże dobry; Boże litościwy!
Chciey bydź mey duſzy nędzney miłościwy,
Amen.

P I E S N.

Przed Nayświętſzym SAKRAMENTEM.

KŁaniam ſię Tobie Przedwieczny Boże,
Ktorego Niebo obiąć nie może!
Ja proch mizerny, przed Twą możnością,
Z woyſkiem Aniołow klękam z radością.
Tu Stworcę mego, wierzę, wyznaię,
Kocham ſerdecznie! pokłon oddaię.
Cieſzę ſię wielce z Twey Boſkiey chwały,
Niech Ci ſię kłania, z Niebem świat cały.
Dziękuię za to, żeś ſię zoſtawił
W tym Sakramencie, abyś nas zbawił;
Za Twoie łaſki tu wyświadczone
Odbieray od nas ſerca ſkruſzone!
Ktore przed Twoim Tronem rzucamy!
Jęcząc pokornie, wſzyſcy wołamy!
Błogoſław Jezu Twemu ſtworzeniu!
Broń od nieſzczęścia, cieſz w utrapieniu!
Przed oczy Twoie nędzę ſtawiamy,
Ratuy, od Ciebie niech pomoc mamy!

Tyś

Tyś Bogiem naſzym Piękności wieczna!
Bądź y obrona zawſze ſkuteczna!
Zoſtaway z nami, poki żyiemy,
Niech tu y wiecznie Ciebie chwalemy.

PIESN

W każdey potrzebie.

DO Ciebie Panie pokornie wołamy,
Łzy wylewaiąc ſerdecznie wzdychamy.
Racz na nas weyźrzyć z Nieba wyſokiego,
A racz pocieſzyć człowieka grzeſznego,
Ktoregoś Panie zbytnie umiłował,
Y Krwie Nayświętſzey przelać nie litował.
Acz miecz Twoy ſrogi bardzo ſię rozſzerzył,
By złości naſze ſwą ſrogością zburzył.
Lecz nic nie dbamy, w złościach naſzych trwamy,
Jednakże Panie do Ciebie wołamy:
Byś naſzych złości łaſkawie przebaczył
A gniew Twoy ſrogi pohamować raczył.
Użycz łaſki Twey ku upamiętaniu,
Day ſerce prawe ku ſwemu wyznaniu:
Abyśmy zawſze w pobożności żyli,
Ciebie z Swiętemi na wieki chwalili, Amen.

z PSALMU 50.

ZMiłuy ſię nademną Boże * według wielkiego miłoſierdzia Twego!
A według mnoſtwa litości Twoich * zgładź nieprawość moię.
Jeſzcze więcey obmyi mnie od nieprawości moiey * y od grzechu moiego oczyść mię
Albowiem nieprawości moie poznaię * a grzech moy ieſt przeciwko mnie zawſze.

Oto bowiem w nieprawościach ieſtem poczęty * a w grzechach poczęła mnie Matka moia.

Odwroć oblicze Twoie od grzechow moich * a zgładź wſzyſtkie nieprawości moie.

Serce czyſte ſtworz we mnie Boże * y ducha prawego odnow we wnętrznościach moich.

Nie odrzucay mię od oblicza Twego * y Ducha Swiętego Twego nie bierz odemnie.

Będę nauczał nieprawe drog Twoich * a niezbożni do Ciebie ſię nawrocą.

Wybaw mię ze Krwie Boże! Boże zbawienia mego * a ięzyk moy z radością będzie wyſławiał ſprawiedliwość Twoią.

Panie otworz wargi moie * a uſta moie opowiadać będą chwałe Twoią.

Ofiara Bogu duch ſtrapiony * Sercem ſkruſzonym y uniżonym nie wzgardziſz Boże.

P I E S N.

O Niepokalanym Poczęciu Nayśw: MARYI.

WItay Swięta y Poczęta Niepokalanie!
MARYA śliczna lilia! naſze kochanie,
Witay czyſta Panienko,
Nayiaśnieyſza Jutrzenko,
Witay Swięta Wniebowzięta
Niepokalanie.

Twą pięknością niewinnością Nieba goruieſz,
Doſtoieńſtwa y Panieńſtwa wſzyſtkie celuieſz,
W pierwſzym Panno momencie,
Swięte Twoie Poczęcie,
Jaśnieiące iako Słońce,
Niepokalane.

Sam

Sam Bog Sw: z Ciebie wzięty dla tey przyczyny
Żeś ſię ſtała, y zoſtała, zawſze bez winy,
Tyś przed wieki przeyźrzana,
Y za Matkę wybrana,
Jezuſowi Chryſtuſowi,
Niepokalana.
TwoiePańſtwa, y poddańſtwa świat, Nieba Pani
Cáſarzowie, Monarchowie, Twoi poddani,
Dla Twoiey niewinności,
Dał Ci Bog z ſwey hoyności,
Żeś Poczęta zaraz Swięta,
Niepokalanie.
Łumina rze chociaż w parze nie tak iaśnieią,
Bo przy Swięt: Poczęciu twym zaraz bledniеią,
Tyś nad Słońce iaśnieyſza,
Y nad Gwiazdy ślicznieyſza,
Jako zorze w ſwoiey porze
Niepokalana.
Sami Swięci w Niebo wzięci nie wyrownaią,
Twey piękności, y czyſtości, ktorąć przyznaią,
Wſzyſcy Ci ſię dziwuią.
Niewinność adoruią,
Żeś tak Swięta z Anny wzięta,
Niepokalana.
Y świat cały lub zuchwały Twoie Poczęcie,
Niepokalane wyſtawia w pierwſzym momencie
Wſzyſtkie razem ſtworzenia,
Wyznaią bez wątpienia,
Żeś ieſt droga Matka Boga
Niepokalana.
Więc Cię ſtawiąc błogoſtawiąc Panno proſiemy,
Niech czyſtemi niewinnemi zawſze będziemy,

Za to życie daiemy,
Y mocno wyznaiemy,
Żeś ieſt Swięta y Poczęta,
Niepokalanie.

P I E S N
Do Nayświętſzey MARYI.

Witay Niebo y nad Niebo drożſza Ozdobo,
A po Bogu w bliſkim progu, pierwſza Oſobo
Rodzicielko JEZUSA,
Karmicielko Chryſtuſa
Monarchini y Miſtrzyni,
Sług Twoich witay.
Ty ſowicie grzeſznym życie MARYA daieſz,
Ty obroną y zaſłoną od gniewu ſtaieſz,
Tyś nadzieia iedyna,
Z Ciebie wſzelka przyczyna,
Że przez Ciebie będzie w Niebie,
Twoy ſługa każdy.
Łaſki cudem, grzechu brudem, Niepokalana,
Oyca onego Przedwiecznego, Corko kochana,
Matko Syna Bożego,
Witay Ducha Swiętego,
Ulubiona uwielbiona
Nad Swiętych witay.
Ciebie mamy, Ciebie znamy, Panią, Krolową,
Gdy żadamy, oglądamy pociechę nową,
Z Ciebie wſzelkie weſele,
Mamy wołaiąc śmiele,
Jako dzieci z tych tu śmieci,
Na Markę ſwoią.
Więc z tey miary za łaſk dary część Ci daiemy

Opiewaiąc y wzywaiąc Ciebie ſławiemy,
Gdy na nas w ſmierci fali,
Piekło ſwoy ſzturm obali,
Ty obroniſz y zaſłoniſz,
Tarczą MARYA, Amen.

LITANIE
Do Nayświętſzey Dobroci Boſkiey.

KYrie eleyſon, Chryſte eleyſon,
Boże miłoſierny uſłyſz nas,
Boże miłoſierny wyſłuchay nas.
Boże miłoſierny w Troycy Swiętey Jedyny przez nieſkończone miłoſierdzie Twoie. *Zmiłuy ſię nad nami*
Boże miłoſierny! ktoryś nas z nikczemności wieczney wyprowadził. *Zmiłuy ſię nad nami.*
Boże miłoſierny, ktory dla nas Niebo y ziemię Słońcem, y gwiazdami oświecaſz. *Zmiłuy ſię:*
Boże miłoſierny! ktory dla nas żywność y wygodę z ziemi przedziwnie wyprowadzaſz. *Zmił:*
Boże miłoſierny! ktoryś dla odkupu zgubionego świata Syna ſwego zeſłał. *Zmiłuy ſię nad na:*
Boże miłoſierny! ktoryś nas Chrztem Swiętym ſobie poświęcił, y za dzieci przyiął. *Zmiłuy*
Boże miłoſierny! ktoryś nas z milionow niewiernych wyłaczył, y do Swiętey wiary obrał. *Zmiłuy ſię nad nami.*
Boże miłoſierny! ktory do naznaczonego życia ſtanu dziwnemi ſpoſobami powołuieſz. *Zmi:*
Boże miłoſierny! ktory od grzechu y potępienia łaſką Twoią odwodziſz *Zmiłuy ſię nad nami.*
Boże miłoſierny! ktory upamiętania grzeſznika czekaſz. *Zmiłuy ſię nad nami.*

Boże miłosierny! ktory upadłym czas do poku
ty miłosiernie daiesz. *Zmiłuy się nad nami.*
Boże miłosierny! ktory mizernego człowieka
w ciemnościach oświecasz. *Zmiłuy się nad*
Boże miłosierny! ktory marnotrawnych garną-
cych się do Ciebie Oycowską dobrocią przyi-
mujesz. *Zmiłuy się nad nami*
Boże miłosierny! ktory kochaiących Ciebie do
wieczney chwały przypuszczasz. *Zmiłuy się:*
Boże miłosierny! w ktorego rękach są wszystkie
szczęścia y przypadki nasze. *Zmiłuy się nad*
Boże miłosierny! iedyna pociecho w utrapie-
niach. *Zmiłuy się nad nami.*
Boże miłosierny! iedyna obrono w prześlado-
dowaniach. *Zmiłuy się nad nami.*
Boże miłosierny! iedyna nasolgo strapione mu sercu.
Boże miłosierny! iedyna pomocy w smutkach y
wątpliwościach. *Zmiłuy się nad nami.*
Boże miłosierny! iedyna nadzieio we wszyst-
kich nieszczęściach. *Zmiłuy się nad nami.*
Boże miłosierny! iedyne nay wyższe dobro mo-
ie, niestworzone y wieczne. *Zmiłuy się nad:*
Boże miłosierny! iedyna miłości y celu naszego
serca. *Zmiłuy się nad nami.*
Boże miłosierny! ktorego dobroci żadne stwo-
rzenie wychwalić nie może. *Zmiłuy się nad:*
Boże miłosierny! ktorego miłosierdzia pełna
iest ziemia. *Zmiłuy się nad nami.*
Boże miłosierny! ktorego Chwały Niebo ogar-
nąć nie może. *Zmiłuy się nad nami.*
Boże miłosierny! w mizernym życiu naszym *Z*
Boże miłosierny! w okropną godzinę śmierci *Z.*

Boże miłoſierny! na ſtraſzliwym ſądzie Twoim
Niech ſię podoba Nayświętſzey Dobroci y miłoſierdziu Twemu wyſłuchać prożby naſze.
Zmiłuy ſię nad nami.
Od ślepoty duſzy y ſerca. *Wybaw nas Panie.*
Od zatwardziałości w grzechach. *Wybaw nas:*
Od grzechu śmiertelnego. *Wybaw nas Panie*
Od potępienia wiecznego. *Wybaw nas Panie.*
Przez Krew y Mękę Syna Twego. *Wybaw nas.*
Przez pokorę y niewinność Nayświętſzey Matki Jego. *Wybaw nas Panie.*
Przez przyczynę dziewiąci Chorow Aniołow.
Przez zaſługi S. Franciſzka Xawiera y wſzyſtkich Swiętych Twoich. *Wybaw nas Panie*
Boże miłoſierny! bądź nam miłościw.
Przepuść nam Panie.
Boże miłoſierny! bądź nam miłościw.
Wyſłuchay nas Panie.
Boże miłoſierny! bądź nam miłościw.
Zmiłuy ſię nad nami. Zmiłuy ſię nad nami.
Zmiłuy ſię nad nami.

NIEKTORE TAIEMNICE Sw: WIARY.

Dla wygody małych y proſtych dziatek.

Pytanie: *CO ieſt Pan BOG?*
Odpowiedź. Dobro nieſkończone, Stworca Nieba y ziemie.
Jaki ieſt Pan Bog ſam w ſobie?
Jeden we trzech Oſobach, albo w Troycy Sw.
Co ieſt Troyca Swieta?
BOG Oyciec; BOG Syn, BOG Duch Swięty.
Wiele ieſt Bogow? Jeden tylko.

Czy

Czy może bydź więcey Bogow?
Nie może bydź żadną miarą.
Wiele iest Osob w Troycy Swiętey? Trzy.
Ktora z nich ſtarſza albo doſkonalſza?
Wſzyſtkie ſobie rowne, bo ſą iednym Bogiem.
Jaki iest Pan Bog względem nas?
Sprawiedliwy? bo za złe życie piekłem karze, a za dobre Niebem płaci.
Co iest Niebo?
Szczęście wieczne pochodzące z iaſnego widzenia Pana BOGA.
Co iest Piekło?
Nieſzczęście wieczne pochodzące z niewidzenia Pana BOGA, y z cierpienia mąk ognia wiecznego.
Gdzie iest Pan BOG?
W Niebie, na ziemi, y na każdym mieyſcu, wſzyſtko widzi, y ſłyſzy.
Kto człowieka ſtworzył y ten świat?
BOG z niczego.
Na co Pan Bog Człowieka ſtworzył?
Ażeby go znał, kochał, chwalił, Jemu ſłużył, a potym z Nim wiecznie krolował?
A świat y inne rzeczy na co Pan Bog ſtworzył?
Dla człowieka ażeby ich zażywaiąc Panu BOGU ſłużył.
Jak ma Człowiek Panu Bogu ſłużyć?
Wierząc co Bog powiada, czyniąc co przykazuie, nie czyniąc, co zakazuie.
Dla czego wierzemy Taiemnice Wiary?
Dla ſamey nieomylney powagi BOGA obiawiaiącego.

Co

Co człowiek powinien w ſzczegulności wiedzieć pod utratą zbawienia?

Te cztery prawdy 1. Że Bog ieſt. 2. Że ieſt ſprawiedliwy. 3. Że ieſt ieden we trzech Oſobach. 4. Że Syn Boży ſtał ſię dla nas człowiekiem, y nas odkupił.

Czyli może kto bydź zbawiony bez Wiary?

Nie może, bo bez Wiary nie może ſię żaden ſpodobać Panu BOGU: iako naucza Paweł Swięty

Czego potrzeba procz Wiary do zbawienia?

Dobrych uczynkow: bo bez nich Wiara ieſt umarła, iako naucza Jakob Swięty.

Która Oſoba Troycy Swiętey ſtała ſię Człowiekiem

Druga: to ieſt Syn Boży.

Syn Boży ſtawſzy ſię Człowiekiem iak ſię nazywa?

JEZUS CHRYSTUS.

Co to ieſt Pan JEZUS?

Jeſt Syn Boży, prawdziwy Bog, y oraz prawdziwy Człowiek.

Czy ieſt Pan JEZUS wſzędzie?

Według Boſtwa ieſt wſzędzie, według Ciała nie maſz go wſzędzie.

Gdzie ieſt Pan JEZUS według Ciała?

W Niebie na prawicy u Boga Oyca, y na ziemi w Nayswiętſzym Sakramencie.

Czyli P. JEZUS żywy w Nayś: Sakramencie?

Jeſt żywy, bo ieſt z Duſzą y Ciałem.

Czyli Pan Jezus ieſt żywy w naymnieyſzey odrobinie, y czyli wſzyſcy całego pożywamy?

Jeſt cały, y wſzyſcy całego pożywamy

Czyli ieſt Chleby Wino w Nayś: Sakramencie?

Nie

Nie maſz, tylko przymioty Chleba okrągłość, białość, ſmak, twardość.

Dla czego Syn Bożyſtał ſię Człowiekiem?

Ażeby nas odkupił od wiecznego zatracenia, na ktoreśmy zaſłużyli przez grzech pierworodny, albo uczynkowy.

Co ieſt grzech?

Jeſt dobrowolne przeſtąpienie Przykazania Boſkiego; albo Kościelnego.

Wieloraki teſt grzech?

Dwoiaki: pierworodny y uczynkowy.

Co ieſt grzech pierworodny?

Ktoryśmy wAdamie zgrzeſzyli, y w nim ſię rodziemy.

Co ieſt grzech uczynkowy?

Ktorym Człowiek po wzięciu rozumu dobrowolnie grzeſzy.

Co ieſt grzech śmiertelny?

Jeſt dobrowolne przeſtąpienie Przykazania Bożego albo Kościelnego w wielkiey rzeczy godne piekła.

Co ieſt grzech powſzechni

Dobrowolne przeſtąpienie Przykazania Bożego, albo Kościelnego w małey rzeczy godne karania doczeſnego w Czyſcu, albo na tym świecie.

Ktore ſą grzechy naprzeciwko Duchowi Św:

1. Roſpacz o zbawieniu. 2 Zbyteczna ufność o tymże zbawieniu. 3 Sprzeciwienie ſię uznaney prawdzie. 4. Zatwardziałość w grzechach. 5. Zazdrość miłości Braterſkiey. 6. Zaniedbanie pokuty aż do śmierci.

Ktore ſą grzechy, wołaiące o pomſte do Boga?

1. Umyślne zabóyſtwo. 2 Nieczyſtość przeciwko przyrodzeniu 3. Uciśnienie ubogich ſierot 4 Zatrzyniana zapłata ſługom, albo robotnikom.

Ktore ſą grzechy cudze?

Ktore popełniamy rozkazaniem; nie przeſzkodzeniem, nie oznaymieniem grzechu cudzego, bronieniem, albo podchlebſtwem.

Ktore ſą grzechy wymyślne?

Ktore ſobie ludzie ſami wymyślaią, y za grzech maią, a w ſamey rzeczy nie ſą grzechy.

Ktore ſą grzechy głowne?

Pycha, Łakomſtwo, Nieczyſtość, Zazdrość, Obżarſtwo, Gniew, y Leniſtwo.

Wiele ieſt Przykazań Bożych?

Dziesięcioro. 1. Wierz w Boga iednego. 2. Nie bierz nadaremnie Imienia Jego 3 Pamiętay abyś Dzień Swięty święcił. 4 Czciy Oyca twego, y Matkę twoię. 5. Nie zabiiay. 6. Nie cudzołoż. 7. Nie kradniy 8 Nie swiadcz przeciw bliźniemu fałſzywego świadectwa. 9. Nie pożąday żony bliźniego. 10. Ani żadney rzeczy iego.

Wiele ieſt Przykazań Kościelnych?

Pięcioro. 1. Dni Swięte święcić 2. Mſzy S w każde Swięto, y Kazania ſłuchać. 3 Posty nakazane pościć. 4 Spowiadać ſię przed ſwoim Kapłanem: albo przed inſzym za iego pozwoleniem, y Nayśw: Sakrament przyimować, przynaymniey raz w rok około Wielkiey nocy.

cy. 5. Dziesięciny, y inſze powinności Kościołom, Kapłanom oddawać; procz tego: czaſow zakazanych weſela nie ſprawiać.

Wiele ieſt Sakramentow Swiętych?

Siedm. 1. Chrzeſt. 2. Bierzmowanie. 3. Ciało y Krew Pańſka. 4. Pokuta. 5. Kapłaństwo. 6. Małżeństwo. 7. Oſtatnie Oleiem Swiętym namaſzczenie.

Co w nas te Sakramenta ſprawuią?

Jednę łaſkę Boſką przez grzech utraconą przywracaią, iako to Chrzeſt y Spowiedź, a drugie namiey przyczyniaią.

Czy może bydź człowiek zbawiony bez Chrztu Ś.

Nie może: dla tego każdy Człowiek rozumny może dziecię ochrzcić w potrzebie ciężkiey

Wiele rzeczy potrzeba żeby Chrzeſt był ważny?

Trzy: 1. Mieć uwagę, to ieſt intencyą. 2. Lać wodę na głowę, albo na pierſi dziecięcia. 3. Leiąc wodę mowić razem te ſłowa: *Ja ciebie chrzczę w Imie Oyca y Syna y Ducha S.*

Czego potrzeba do doſkonałey Spowiedzi?

1. Udać ſię do Ducha Nayśw: z pokorą, o łaſki do N. Maryi, y Swiętych o pomoc. 2. Z pilnością przypomnieć, y porachować grzechy. 3. Żal za nie w ſercu ſwoim wzbudzić, y mocne poſtanowienie poprawy. 4. Wyznać ie na Spowiedzi odważnie, ſzczerze y rzetelnie, 5. Pokutę odprawić.

Wieloraki ieſt żal za grzechy?

Dwoiaki: 1. żałować dla tego, że ſię przez grzech zaſłużyło na karanie od tak dobrego Bo-

ga

ga. 2. Załować dla ſamey godności, y Dobroci Boſkiey: że choćby nie było Nieba ani piekła; ieſzczebyś żałował, y żałuieſz, żeś obraził nieſkończoną Godność, Dobroć, y Piękność Boga, ktorego teraz nadewſzyſtko miłuieſz, y z tey miłości żałuieſz za grzech iemu przeciwny.

Ktore ſą rzeczy oſtatnie człowieka?

Smierć, Sąd, Piekło, albo Niebo.

Ktore ſą znaki Wybranych do Nieba?

Między inſzemi znacznieyſze ſą te: Niewinność, albo Pokuta odważna y ſzczera: Strzeżenie ſię śmiertelnego grzechu, wſtręt y boiaźń, żeby w niego nie upaść. Miłość Ukrzyżowanego Jezuſa, y w Jego zaſługach pokorna ufność: Nabożeńſtwo ſzczere do N. Maryi, złączone z unikaniem śmiertelnego grzechu: Częſte y nabożne używanie Swiętych Sakramentow: Miłoſierne uczynki tak żyiącym, iako y zmarłym świadczone: Pokora prawdziwa: Wdzięczność za dobrodzieyſtwa Bogu: Gorliwość, Odwaga ſerca w ſłużbie Bożey: Zgadzanie ſię z wolą Bożą.

PISNI RUSKOI.

TRoyca Boh Otec, Boh Syn, Boh Duch Swiaty;
W Troycy Boh iedyn, tak wſim treba znaty.
Boh Otec z predwik z ſebe Syna rodyt,
Duch Swiat od Otca y Syna pochodyt.
Syn Boży ſtaw ſia Czołowikom, maie
Duſzu y Tiło, a Wirnych ſpaſaie:
Poczawſia z Ducha Swiatoho ne zmuża,
Zrodyła kraſna Marya iak roża.

Tri-

Triciat try lita żyw z ludmi na świtî,
Rady ſpaſenia na Kreſty zabyty:
Woſkres w deń treti, wſtupyw na prawicu
Otca, Nebeſnu dedyczyt Stołycu.
Od tuda pryde, świt ſudyty maie:
Dobrym daſt Nebo, złych pekłom ſkaraie.
Bo zły czołowik Prykazanie złamaw,
W chorobi, w ſzkodi, do czarow ſia wdawaw.
A Boh perſz każe: wir w Boha iednoho;
Druhe ne bery darmo Imia Joho,
Tretie: Nedylu światkuy preświatuiu,
Czetwerte ſzanui Otca, Matku twoiu.
Piate ne ubyi, ſzoſte ne cużołoż,
Seme ne krady, oſme fałſzu ne mnoż,
Dewiate żony ne żaday bliźnioho,
Deſiate ne żadai żadnoi ryczy ieho.
Piat Prykazania Cerkowny ſut tyie:
Swiata światyty ſzczo Uroczyſtyie.
A Służby Bożoy w Nedylu, w deń światy,
Słuchay pryſtoy ne, poſty odpoſzczaty.
Spowid czynity błyſko Kwełykodniu,
Pryczaſtie braty, Tiło Krow Hoſpodniu.
Sim Sakramentow. Kreſzczenye z nowa,
Mirom mazanie, Tiło Krow Chryſtuſowa,
Spowid, Kapłańſtwo, Małżeńſtwo mir maie,
Jeden mazanye pred ſmertiu pryimaie.
Sia pryczyna Bożoho karania,
Ze Boże łamłem Cerkwy Prykazania.
Hto hocze duſzu ſpaſty iedynuiu,
Katołyczeſku Wiru preświatuiu
Nehay trymaie, y ſoiedy nenie,

Z

Z Cerkwoiu Rymu, ſzczoby mał zbawłenie.
Jedyn Boh iedno Kreſzczenie każe
Paweł Apoſtoł, odna Wira, także.
Cerkwi Petr Hława, y naſtupcy ieho,
Sia Wira dobra, inſzych hotiai mnoho.
Wiry rachuiut, w nych żaden czołowik,
Spaſen ne bude, tylko zhine na wik.
Boh toie ziawiw, wſo wirim dla toho,
Bo Boh ne zmyłit, ne zdradyt nikoho.
Straſzna trywoha na ſey świt naſtane,
W toi czas, w kotory tiło zmartwychſtane.
Stemnie Słonce, Miſiac, a wſi zory
Na zemiu ſpadut, aż z Nebeſney hory.
Zadryżyt zemła od Anhelſkoy truby.
Hryſznik z duſzeiu, z tiłom doyde zhub
Toi deń oſtatni Nebes ſtraſe ſyły,
Odczynyt hroby, odſtonyt mohiły.
Pohnyłe tiło, złamanyje kosty.
Za iedno prydut do ſwoiey ciłosty.
Wernet ſia duſza do ſwoioho tiła,
Aby ſia ſprawił hryſznyk z ſwoho diła.
Stanut w dołyni Jozafata lude,
Tam Pryiatelſtwo wytaty ſia bude.
Lecz ne zadołho rozłuka naſtane;
Zważay świt lubcze: zważ też Chriſtiane,
Rozłuczat Matku od rodnoi doni,
Doczka do pekła, a Matka w Koroni:
Albo też doczka poyde medzy Swiatyie,
A neſzczaſtywu Matku porwut złyie.
Brat z Bratom, Otec z Synom ſia roſtane,
Jeden ku Nebu, druhy ſia doſtane

W

W oheń pekielny neſzczaſny czołowik,
Y Muż z Zonoiu rozluczat ſia na wik.
Horko ſłezami koli hołoſyty
Lud bude, w toy czas Chryſtos świt ſudyty,
Hto złe pomyſływ, złe uczynył komu,
Szczo złe wymowiw, ſkażut w oczy iemu.
Boh ſprawedływy uſich diła znaie,
Hto iak zaſłuzyw, tak zapłatu daie.
Reczetże iednym do Neba Swiatyie
Chodte, a druhym w ohoń proklatyie.
Szczaſtyw hto w Nebi bude wikowaty,
Proklat toi, koho pekło bude żraty.
Kai ſia hryſzniku! wday ſia do pokuty,
Pereſtań hrychow, w Nebi możeſz buty.
Łaſkawy Hoſpod tebe ne karaie,
Hurkich ſtoz twoich, Spowidy czekaie,
Koli pokuty ne zmoże dożdaty,
Zhyneſz na wiki y budeſz proklaty.

MIŁOSTY BOZOY.

BOże kochaiu tia, cełym ſercem kochaiu tia,
Szczo ieſt na zemli ſtworynia,
Odminiaiu w miłoſt pinia,
Neeh tia chwalut, wyſławlaiut
A mni do uſzu wołaiut. *Boże kochaiu tia &c.*
Słońce, Mieſiac, y wſi zory,
Rok, hodyny, y czas ſkory,
Nocz y deń nechay tia chwalat,
Serce miłoſtiu zapalat. *Boże kochaiu tia &c.*
Szczo ſia na zemli znayduie,
Szczo nad zemlu wylituie,

Szczo

Szczo w rykach w moru pływaie,
Nechai tuiu piśń śpiewaie. *Boże kochaiu &c*
Mnoho trawok ha rachuie,
Mnoho liſtkow ſia znayduie,
Tolko, nech iazykow maiu,
Z nych każdy z ſerca wołaiu, *Boże &c.*
Duſza, tiło, y wſi ſyły,
Tebe tylko ulubyły,
Y ſzczo ſia w omni znayduie,
Miłoſt twoia wſe zwiazuie, *Boże kocha: &c.*
Rozum wola. chuty, zmyſły,
Sława, hodnoſt, y iak ſtyſły,
Pomyſł ſerca prykazuie,
Wicznym prawom zapiſuie. *Boże kochaiu &c*
Uſii tchnienia y ſtuplenia,
Znaczat miłoſty prahnenia,
Kolko razy oddychaiu,
W miłoſty ſia rozpalaiu, *Boże kochaiu &c.*
Chocz ſia oczy zamykaiut,
Snu z potrzeby zażywaiut,
Duſza, ſerce chuty czuiut
W piśń przeſtadku wylituiut. *Boże koch. &c.*
Jeſty choczeſz mia ſłuchaty;
Boże, budu w hłas wołaty,
Wozmy ſzczo ieſt świtowocho.
Day myni ſebe ſamoho, *Boże kochaiu &c.*
Marny świte, ſzczo ieſt twoho,
Woźmy ſzczo ieſt pyſzczonoho,
Tym ſia welmi utyſzaiu,
Koli tuiu piśń śpiewaiu. *Boże kochaiu &c.*
Ani mene marnoſt zwede,

Ani

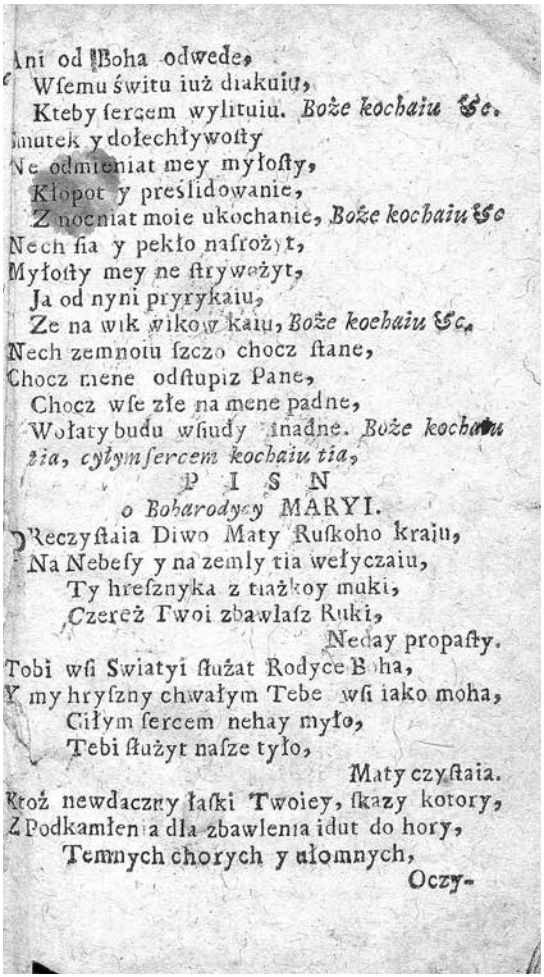

Ani od Boha odwede,
Wſemu świtu iuż diakuiu,
Kteby ſercem wylituiu. *Boże kochaiu &c.*
mutek y dołechływoſty
Ne odmieniat mey myłoſty,
Kłopot y preſlidowanie,
Z nocniat moie ukochanie, *Boże kochaiu &c*
Nech ſia y pekło naſroży,
Myłoſty mey ne ſtryweżyt,
Ja od nyni pryrykaiu,
Ze na wik wikow kaiu, *Boże kochaiu &c.*
Nech zemnoiu ſzczo chocz ſtane,
Chocz mene odſtupiz Pane,
Chocz wſe złe na mene padne,
Wołaty budu wſiudy inadne. *Boże kochaiu tia, cyłym ſercem kochaiu tia,*

P I S N
o Bohorodycy MARYI.

Preczyſtaia Diwo Maty Ruſkoho kraiu,
Na Nebeſy y na zemły tia wełyczaiu,
Ty hreſznyka z tiażkoy muki,
Czereż Twoi zbawłaſz Ruki,
Neday propaſty.
Tobi wſi Swiatyi ſłużat Rodyce Boha,
Y my hryſzny chwałym Tebe wſi iako moha,
Ciłym ſercem nehay myło,
Tebi ſłużyt naſze tyło,
Maty czyſtaia.
Któż newdaczny łaſki Twoiey, ſkazy kotory,
Z Podkamłenia dla zbawlenia idut do hory,
Temnych chorych y ułomnych,
Oczy-

Oczyſzczaieſz tam prytomnych,
Proſzu y mer
May w bacznoſty y myłoſty wirnoho ſłuhu,
Neday mene uprawlaty w wełyku tuhu,
Skaży teper kolyb znaty,
Szczo z hriſznym budeſz dilaty,
Pany łaſkaw
Utikaiuſzczym ſia Ktebi, w ſiakoy potrebi,
Znaiu, ſzczo utwerdyſz nas wſich iako yw Neb
Ne wypuſkayże na wiki,
Z Twoiey preświatoy opeki,
Mene hriſzno
Poday Ruku w tiażkoy bidi y utrapleniu,
Daruy łaſku proſiaſzczomu mni ku zbawleniu
Budy wſich nas oborona,
Proſit tia Polſkaia Korona,
Jako Caryc
Z Synom Twoim wozlubłennym budy łaſkaw
Kotoremu nechay bude wſia czeſt y chwała,
Wowik wikow nepreſtanne,
Poki ſeho świta ſtane,
Od wſich ſłuch Twoi

DOctrina tam ſalutaris à Patre SIMON MAYCHROWICZ S. J Miſſionario per ceſim Premislienſem, hoc libello contenta u uſus fidelium imprimatur, facultatem dedi.
THOMAS ALEXANDER MAŁYSZ
U. J. D Canonicus Cathedralis, Ju
Surrogatus Premislienſes. die 20. X
Anno Domini 1765.

INSTYTUT

Spis treści \ table of contents

Pieśni misji jezuickich wydane w druku *Nauka zbawienna na missyi Societatis Jesu zwyczayna* (Lwów 1767) Szymona Majchrowicza . . . V

Songs from Jesuit Missions Printed in Szymon Majchrowicz's *The Salutary Teaching Customary at the Missions of Societas Jesu* (Lviv 1767) . . . XXXI

Духовнопісенний репертуар єзуїтських місій у публікації *Nauka zbawienna na missyi Societatis Jesu zwyczayna* (Львів, 1767) Шимона Майхровича . . . LVII

Aneks 1. Publikacje Szymona Majchrowicza z XVIII wieku zawierające repertuar pieśni religijnych / Appendix 1. Szymon Majchrowicz's 18th-Century Publications Containing Religious Songs . . . LIX

Wykaz skrótów / List of abbreviations . . . LXII

Aneks 2. Transkrypcja tekstów pieśni wydanych w *Nauka zbawienna na missyi Societatis Jesu zwyczayna* (Lwów 1767) Szymona Majchrowicza / Appendix 2. Transcriptions of Song Texts Printed in *The Salutary Teaching Customary at the Missions of Societas Jesu* (Lviv 1767) by Szymon Majchrowicz . . . LXIII

Źródła / Sources . . . LXXXIII

Bibliografia / Bibliography . . . LXXXVII

[Simon Maychrowicz,] *Nauka zbawienna na missyi Societatis Jesu zwyczayna* . . . 1

Fontes Musicae in Polonia

series A: Catalogi

A/I Tomasz Jeż, *Danielis Sartorii Musicalia Wratislaviensia* (2017).

series B: Facsimilia et Studia

B/I *Sigismundus Lauxmin (1596–1670). Ars et praxis musica, Graduale pro exercitatione studentium, Antiphonale ad psalmos*, facs. ed. Jūratė Trilupaitienė (2016).

B/II *Liber organistarum Collegii Crosensis Societatis Jesu*, facs. eds Laima Budzinauskienė, Rasa Murauskaitė (2017).

B/III *Universalia et particularia. Ars et praxis Societatis Jesu in Polonia*, eds Bogna Bohdanowicz, Tomasz Jez (2018).

series C: Editiones

C/I *Martinus Kretzmer (1631–1696). Sacerdotes Dei benedicite Dominum, Memorare o piissima virgo, Aeterne rerum omnium effector Deus, Laudem te Dominum*, eds Tomasz Jeż, Maciej Jochymczyk (2017).

C/II *Georgius Braun (1658–1709). In nomine Jesu, O caelitum Dux*, ed. Tomasz Jeż (2017).

C/III *Anonim (I poł. XVIII w.). Completorium a 9. Chori Collegii Sandomiriensis Societatis Jesu*, ed. Irena Bieńkowska, introd. Magdalena Walter-Mazur, Irena Bieńkowska (2017).

C/IV *Nicolaus Franciscus Frölich († 1708). Viaticum mortuorum, O Maria Virgo pia, Salve Regina,* ed. Tomasz Jeż (2018).

C/V *Hyacinthus Szczurowski (1716? – post 1774). Caeli cives occurrite, Domine non sum dignus; Litaniae in C*, ed. Maciej Jochymczyk (2018).

C/VI *Motecta scripta in Collegio Braunsbergensis Societatis Jesu (S-Uu Utl.vok.mus.tr. 394–399)*, ed. Jacek Iwaszko (2018).

C/VII *Joannes Faber (1599–1667). Litaniae de omnibus Sanctis pro diebus Rogationum a 10*, ed. Tomasz Jeż (2018).

Ut habeas liberum accessum ad omnia volumina, vide:
www.fontesmusicae.pl